kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 17 AĞUSTOS 1993 180.000 TL. (KDV DAHİL)

İLK DEFA! SONUNA KADAR

erlenmeden cinsellik

PORNOGRAFİYE KARŞI EROTİKA

NE PANİK, NE KIŞ UYKUSU

refahyol ve kadınlar

alıştıran, satan, denetleyen, mekân, kültür hersey erkek

madde bağımlısı kadınlar

Merhaba,

Agustos sayımızı hazırlarken Refahyol hükümeti kuruldu. 27 Mart yerel seçimlerinde Refah'ın başarısından sonra feministler arasında yaşanan panikten sıyrılmış görünüyoruz. Ama bunun bir rehavet anlamına gelmesinden yana da değiliz. Kadınlar olarak politik tavırlarımızı belirlerken, islamcılar'la Kemalistler'in arasına sıkışmak istemiyoruz. Refahyol'un somut icraatlarını görmeden, güncel politika açısından söylenebilecek fazla bir şey yok ama kadınlar için ideolojik /politik bir çerçeve geliştirmek ve önünü görmeye çalışmak mümkün ve gerekli. Refahyol'un kadınlar açısından ne anlama geldiğini farklı görüşler taşıyan kadınlara sorduk. Şirin Tekeli, Aynur İlyasoğlu, Aksu Bora, Yeşim Arat, Türkan Saylan ve Ayşe Doğu sorularımıza yanıt verdiler. Ancak yazıların bazıları çok uzun olduğu için kısaltmak zorunda kaldık. Özellikle Şirin Tekeli ve Ayşe Doğu'dan bu zorunlu "makaslama" nedeniyle özür diliyoruz. Refahyol yazısıyla ilgili bir başka sorunu da istediğimiz yelpazeyi aktaramama konusunda yaşadık. Daha pek çok kadına ulaşmamıza rağmen, yazılarını bize iletemediler.

Bu sayımızda, son yıllarda giderek artan bir biçimde kamuoyunu meşgul eden bir konunun kadınlarla ilgili cephesini ele almaya çalıştık. Uzmanlara göre, kadınlar arasında madde bağımlılığı Türkiye'de son on yılda artış göstermiş. Konunun kadınları ilgilendiren bir diğer yanı, çocuklarıyla ilgili olarak duydukları kaygılar. Biz madde bağımlılığı hakkında, basının genel olarak tercih ettiği gibi yargılarda bulunmayı değil, madde bağımlısı kadınların bunu erkeklerin yaşadığından nasıl farklı bir biçimde yaşadıklarını ortaya koymayı amaçladık. Ve gördük ki, kadınların bu "alem"de de yalnızca kadın oldukları için yaşadıkları özgül sorunlar var. Madde bağımlılığının aynı zamanda bir yaşam tarzı haline geldiğini görerek, bu konuda dışardan konuşmaktansa, bu yaşam tarzı içindeki kadınların tanıklıklarına kulak vermeyi, onları anlamayı tercih ettik.

Ankara büromuz, *Pazartesi*'ye yazıları ve haberleriyle katkıda bulunmanın yanı sıra, bir araya gelmek, sorunlarını konuşmak, ortak çözümler aramak isteyen kadınlar için bir mekân olmaya da başladı. Geçen ay, mimar ve mühendis kadınlar bir toplantı düzenlediler. Bu ay bir toplantı daha yapmayı planlıyorlar. Boşanmış kadınlar da *Pazartesi*'de biraraya gelip sohbet ettiler.

Ankara ve İstanbul

- İstanbul'daki okur toplantımız 10 Ağustos Cumartesi günü, saat 14.00'de yine büromuzda. Adresi biliyorsunuz, Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Taksim.
- Ankara'daki aylık olağan okur toplantımız da 10 Ağustos Cumartesi günü saat 14.00'de yine Ankara büromuzda. Konur Sokak, No 53/10, Kızılay.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Son on yılda madde kullanan kadın sayısında artış var. Ama satıcısından kültürüne, denetleyenden mekânlarına kadar herşey erkek.

kadınlar madde bağımlılığını farklı yaşıyor

diyorlar ki madde bağımlılığı hayatımıza her geçen gün daha fazla giriyor. bunu tespit etmek güç ama bu konunun gitgide daha fazla ele alındığım söyleyebiliriz.

kadınların, özellikle de şehirli kadınların hayatına girdi madde bağımhhğı. ama kendi hayatlarının bir parçası, ama çocuklarının başına gelebilecek bir tehlike, ama erkeklerinin bir belası olarak. biz bu yazıda, bunlardan en yaygınını değil fakat en çarpıcı olanını ele almaya çalıştık; madde bağımlısı kadınlar.

bu konu, gazetelerin üçüncü sayfalarında, o sayfalarda şahikaya varan bir yargılayıcılıkla ele almıyor.

oysa yaşananlar oralarda anlatılanlardan bazen daha eğlenceli, bazen daha acıklı. biz bu hayat tarzını değerlendirmeyi ya da yargılamayı hedeflemiyoruz. aktardığımız doğrudan tanıklıklar, söylenebileceklerin çoğunu söylüyor zaten. ama kadınların, sadece bağımlı oldukları maddenin değil, o maddeyi elde etmek için bulaştıkları yasadışı dünyanın, fuhuşun, o dünyayla bazen içiçe olup ona müdahale eden emniyet mekanizmalarının, hayatlarını paramparça edip sergileyen basının, kadınların durumundaki farklılıkları gözardı eden tıbbın da kurbanı oluyorlar. bunları okuyan kadınların kendi hayatlarındaki ya da çevrelerindeki hayatlardaki madde bağımlılığına bu gözle bakmalarını ümit ediyoruz yalnızca.

çünkü bazı kadınlar için madde bağımlılığına tahammül etmek çok güç, ama tanıklıklarda da sıklıkla ifade edildiği gibi bazı kadınlar için de madde olmadan şu hayata tahammül etmek güç. kadınlar bu ikilemin neresinde, güç nerede, hangimizde?

ayşe düzkan, vildan erozan

kadınların çoğu maddeye birlikte oldukları erkek aracılığıyla alışıyorlar

Gerçekler, masallar, ya

Madde bağ

"Önerilecek iyi bir dünya var mı?"

maddesiz bir hayat biliyordu, madde kullandı, bildiği bir hayatı bilmediği bir hayata tercih etti.

Geriye gitmek gerekiyor, en az beş, altı sene öncesine ve belki de daha geriye. Ama en önce iki şey söylemek istiyorum. Genellikle düzen dışı konuların içi, sahici olmayan bilgilerle o kadar kolay dolduruluyor ki, madde bağımlılığı gibi bir konuda tanıklık yaparken, kendi hikâyelerimin konularından ve sonuçlarından herkes için bir saptama yapmayacağım. Bu birincisi...

Öncesinde, feminist olmuş bir kadın olarak yaşadığım günleri, zamanları bu yazıda ağırlıklı, feminist olarak hatırlayacağım. Bu ikincisi...

Bugün otuz beş yaşındayım. Uzun sayılabilecek bir zamandır (yaklaşık dört senedir, asla) cank yapmıyorum..

İlk, sosyalist olarak tanımladığımda kendimi, henüz on beş yaşındaydım. ülkemi ve dünyayı yoksul bırakılanlar, ezilenler lehine düşünüp, değiştirmek istedim. İnançlıydım, cesurdum. Kadın olmakla henüz yüzleşmemiştim, kendimi örgütün içinde ve genel sol politik çevrenin içinde eşit görüyordum. Müthiş güven duyuyordum kendime. İnanç, her zaman diğerinden (inançsızlıktan) daha güvenlikli herhalde.

Cinsiyetimin toplumsal manalar taşıdığını farketmeye başladığımda on sekiz, on dokuz yaşlarındaydım. Arkasından devletin darbesi, gözaltılar, yargılanmalar, tutuklanmalar, açılan davalar vs. Çoğumuzun daha tek başına kaldığı, güvendiğimiz eş, dost, ahbap ve arkadaşlarımızla baş etmeye çalıştığımız zamanlardı o günler...

Sonraki zamanlarda hayatla ilgili başka başka bilgilerle tanıştım. Hayat denen şey karışık, kırışık bir şeydi... Bir ucundan yakalayıp, oradan sararak tamamına ulaşmak diye bir şey yoktu. Bu sürelerde esrar içiyordum. İlk, güvendiğim, aslında şu gün bundan da tam emin olmadığım erkek arkadaşımla içtim, sevgilim değildi, hiç de olmadı. Sonrasmda bana en çekici gelen şeyin bu işin de, bir cemaat dürtüsü ile yaşanması oldu. Esrarın alınması, alınma hikâyelerinin anlatılması, esrarın pişirilmesi, basılması, kâğıda sarılması, zıvanası filan, bütün bunlar kendi içinde bir tören gibiydi. Rakının yanına meze hazırlamaya benziyor belki. Keyif denen şeyle tanıştım. İlk zamanlar ve daha sonraki uzun sayılabilecek zamanlarda her esrar içişim, müthiş eğlendiriyordu beni. Eğlenmek de mühim bir şeydi, bunu da yeni tanıyordum. Düzenin horladığı durumlara her zaman daha yakın oldum. Alt olanlar, dışlanmışlar ya da kendilerini dışarda bırakanlar, güçsüzler, bilgiyi elinde tutamayanlar, "normal" yaşamı yaşamak istemeyenler, keşler, düşkünler, yasadışı geçim sağlayanlar, sokakta yaşayan çocuklar, kadınlar, adamlar, cankiler, esmerler filan gibi bire bir örtüşmeyen ayrı ayrı durumlarla hayatı anlamaya çalıştığım zamanlar, aynı zamanda feministleştiğim zamanlardı. Bütün bu karışıklıktan nasıl sıyırtacağımı da tam bilemiyordum. Aşkın, hayatıma girişi de bu zamanlara rasthyor.

madde kullanmayı bıraksalar bile eski çevrelerine, ailelerine geri dönmek toplumsal yargılar nedeniyle kadınlar için daha güç.

Esrarı ilk bu zamanlarda daha sık ve daha düzenli içmeye başladım. Bütün bu süreçlerde esrarın, muazzam bir kolaylık sağladığını hatırlıyorum hayatımda. Zaman ve mekânsal ilişkilerle olan bağlantılarımı bozduğundan, herhangi bir şeyin ağırlığı ve karışıklığından daha kolay sıyırtabiliyordum. Tanıdığım düzenli esrar içenler içinde buna benzer tanımlar vardır. Yemek yemek, uyumak, uyanmak, sevişmek, keyif yapmak filan gibidir bu. Bu tarifle yaşanabileceğinin bilgisini öğrendim.

Esrarı hiç satıcıdan almadım, kullananlardan temin ediyordum, uzun bir süre sevgilimin üzerinden sağladım bu ilişkiyi, o düzenli alıyordu, torbacı denilen satıcının karısını, çoluk çocuğunun hikâyelerini, yaşlı annesini, nasıl satıcı yokken anneden mal alındığı hikâyelerini hep uzun uzun dinledim. Bu işten zengin olunmadığını, bu işi alttan yapanların çoğunun geçim için yaptığını fark ettim.

Bu işten birileri ciddi kazanç sağlıyorsa eğer bunun Dolapdere'deki torbacı bilmem kim olmadığını biliyorum. Eroinde ise durum daha da acıklıdır, çünkü genellikle alıcının muhatabı kullanıcıdır. Malı düzenli temin etmenin yolu satıcılıktan geçer. Böyle satıcılar tamdım...

Esrar bazen eğlendiriyordu, bazen sosyalleşmede kolaylık sağhyordu, canımı sıkabilecek şeyleri

azaltıyordu.. Bu ortamlarda hatırlamadan geçemiyeceğim bir şey daha var: kızlar, özellikle yaşça küçük olan kızlar çömez muamelesi görürdü; ortamın ayak işleri sayılabilecek sıvı temin etmek (ağız çok kurur), yemek organize etmek, bunu düşünmek (sanıldığının tersine iştah acıcıdır) bu ortamlarda da kızlara düşer. Ve kızlar genellikle, sevgilileri ile tanıyorlardı maddeyi..

Bu aralıklarda sentetik madde olarak bir iki kez LSD aldım. Cazibesinden korktum, korkulmayacak gibi değildi, perde tamamen değişiyordu. Her birimiz başka kahramanlar oluyorduk, dekor sürekli başkalaşıyordu. Bu cazibenin gidebileceği yeri kestiremezdim, başedemezdim, sonradan daha iyi fark ettiğim bir şeydir, her zaman başedebileceğim şeyi tercih etmişim. Bu da kadınca bir şeydi herhalde.

Geçim için çeşitli işler yaptım. Gerek ücretli gerekse sahibi olduğum işlerdi bunlar. Bu iş denemelerinden biri çok yıpratıcı ve yaralayıcıydı. Bu araya, uzun sayılabilecek bir ilişkiyi bitirmeyi de sığdırdım. Artık beni üzmeyi önemsemiyordu ya da affettirmesi için önce üzmesi gerekiyordu.

Bu iş hüsranının sonrasında kötü günler başlamıştı. zamanla derdim vardı, her uyandığım günde dinmeyen acı, güvenle aramda sürekli artan uzaklık vardı. Günü nasıl bitireceğimi, nasıl başlayacağımı bilemiyordum. Yaşamakla aramda bu kadar ızdıraplı bir ilişki ne öncesinde, ne de sonrasında olmamıştı. Gerçek çevremin tamamen uzağına düşmüştüm... Haklı haksız hiç bir yargı ve sonuçlandırma ile karşı karşıya gelmek istemiyordum. Kendimin, kendimi tahrip etme gücü fazlası ile yetiyordu; başkasına gerek yoktu. Cank, (eroin) bu günlerde girdi hayatıma. Bu çekim, hâlâ ürpertir beni. Cankı bana ilk sıman bir erkekti, hafiften gerilimli bir çekimin olduğunu hatırlıyorum başlarda. Cankiydi bir süredir. Beni ona çeken şeyin, maddenin kendisi ve yarattığı sükûnet olduğunu biliyorum. Cank genellikle ilk vuruşlarda kusturur. iğneyi ilk vuruşta bana sürekli bunu hatırlatıyordu, korkmamamı söylüyordu, korkmuyordum ve kusmadım, bu da hoşuma gitmişti. Mide bulantısını hiçbir zaman sevmemişimdir. Hayatım boyunca, içkiyi bu yüzden daha az tercih ettim. Esrarın tersine, cank, ilk vuruşta ne olduğunun ipuçlarını hemen veriyor, yine esrarın tersine, zaman ve mekânsal ilişkileri durduruyor bence. Ölümle yaşam arasında bu kadar katlanabilmenin dışında bir şey olduğunu ilk kez farkettim. Kim ne cüretle diyebilir ki, hayat denen şey, güzeldir. Ya da herkes için güzeldir. Güzelse bile birileri kendilerine saklıyordu bunu. Cank, bir süre sonra gündelik hayatın bir kısmını devam ettirmem için müthiş bir araç olmuştu. Meselâ düzenli yapmam gereken bir şey, annemi düzenli aralıklarla aramaktı, bunu maddesiz yapamıyordum. Gittikçe azalan sosyalleşmeyi de maddesiz yapamıyordum. Genellikle iki kişi veya küçük bir grup şeklinde yaşıyorduk. Benim dışımda bir kadın, biri açık, biri gizli eşcinsel olmak üzere dört erkeğin olduğu küçük bir cemaatti bu. İlk kez birlikte olduğum bir erkeğe hiç bir yargı duymama gerek olmadan sığınma duygusunu, bu pratikle yaşadım.

> madde kullanan fahişe çok, fakat madde temin etmek için fahişelik yapan kadın sanıldığından daha az. ama gerek parasızlığa bir çare, gerekse bir suçlama olarak fuhuş madde bağımlısı kadınların hep kapısında.

şanlar, anlatılanlar

nlısı kadınlar

Cank, hayatıma hiç gitmediğim mekânları, bildiğim ama tanımadığım insanları soktu. Mesela bildiğim ama hiç gitmediğim Beyoğlu'ndaki bir pub'ın, keza bir sinemanın tuvaletini cank yapmak için kullandım. Yine keza ilk kez satıcının kendisine cank almak için ulaştım, evin karanlığı ve ev içindeki yavaşlık ve her şeyin son derece maddeye uyduğunu hatırlıyorum, ev fakirdi. Sanıldığının tersine bu işi yapanlar malı temin etmenin dışında sadece beslenebiliyorlardı, bu kadar yasadışı örgütlenmiş bir işi yapanların en azından tamamının, işin kârından ortak pay almadıkları ortadaydı. Canki ortamda farkedilen şeylerden biri de, malı düzenli temin etmenin bir yolu, eğer düzenli para temin edemeyeceksen ya satmak ya da fuhuş oluyor. Fuhuş, kızların hemen yanıbaşında duruyor; bu da ortamın parçası olarak yaşanan olağan durumlardan sayılıyor, bunu farketmeden yaşamam mümkün değildi. Yine genellikle canki çift arasında en fazla geçen mevzu olarak, eğer malı kadın alıyorsa mal karşılığı ne verdiğidir. Paranın dışında, başka bir verme eylemi ile mal almadım; ama verdin mi paranoyasını bir kaç kez yaşadım.

Bu sürelerde, fazla doz, kötü mal, kötü zamanlar için tutulan canklı pamuk, cankın üzerine içilen esrar, dahş, duruş, kaybedilen arkadaşlar ve önümü göremediğim zamanlar...

Bir sabaha karşı evden çıktığımda, aklımda tek

şey vardı. Girdiğim hayatın devamını görememek ve asıl daha ürkütücü olan bundan korkmamaktı. Ben bildiğim bir şeyi, bilmediğim bir şeye tercih ederek geri döndüm...

"Oynayacak bir şeyim var, o da kendi hayatını"

Dokuz yıldır madde kullanıyor, birkaç kez tedaviyi denedi, maddenin yerine bir şey koyamadığından canka geri döndü.

- Kendini madde bağımlısı olarak tanımlıyor musun?

Bugün yirmi dokuz yaşındayım. Yaklaşık dokuz yıldır madde bağımlısıyım. İlk hafif maddelerle başladım. Alkol, hap, esrar gibi... Yaklaşık üç buçuk yıldır eroin kullanıyorum. Arkadaşlarım vardır ama ben tek tabancayımdır. Böylece hareketlerimi kendim belirlerim. Zor böyle varolmak ama ben böyle daha rahat ediyorum..

- Kadınlar bu dünyaya nasıl dahil oluyorlar?

Bu dünya erkeklerin elinde. Maddeyi tanıyan, sunuşu yapan, satan, denetleyenler erkekler. Kızlar genellikle bir kimlik oluşturmak için, çevrelerinden özenerek başlıyorlar. Bu erkekler için de aslında böyle. Onlar için diğer erkeklerden geride kalmış olmak eziklik olabiliyor. Kızlar, genellikle sevgilileri kanalıyla maddeyle tanışırlar. Eğer bağımlıysa, maddeyi düzenli temin etmek diye bir şey vardır. Açık, gizli fuhuş en kolay yoldur. Ya düzenli bir satıcı ile ilişkin olur ya da para için biriyle yatarsın. Eğer, yoksul ve eğitimsizsen biraz daha kötüdür durum.. "Normal" hayat için düşük ve tehlikeli addedilen şeyler bekler seni. Zenci satıcıyla bir bağın olması için bile, meselâ yabancı dil bilmen gerekebilir. Eğitim ölçüsü benim için budur. Yoksa eğitimsizleri küçümsemem.

- Fuhuşla karşı karşıya kaldın mı?

İki kez. Biri zenciydi, biri değil.. Madde bulmanın çok zor olduğu bir dönemdi.. Her yere baskınlar yapılıyordu, satıcıları ortalıkta bulmak zordu. Cankiler malsız yaşayamazlar, düzenli dozlarını almak durumundalar, hastalanırlar... Muhakkak malı temin etmek gerekir, böyle zamanlarda risk alınır... O günlerde, tanıdığım bir satıcıydı. Mala ihtiyaçım olduğunu, hastalandığımı söyledim. Beni evine çağırdı, yolda yalnızlıktan, ahbapsızlıktan, ihtiyaçlardan bahsetti. Eve geldiğimizde, güzel bir paket çıkardı zuladan.. Bu seferlik benden dedi... Her ihtiyacım olduğunda, kesata düştüğümde ona gelebileceğimi söyledi... Ben, arkasmdan gelecek marazi durumun farkındaydım, anlamaza yatıyordum... Maldan olmak istemiyordum, lafı, çeşitli konularla o noktadan başka bir noktaya çekiyordum, ikilmeden orayı terkettim ama bir iki gün sonra çok hastalanmış bir halde kapısını çaldığımda, bana çeşitli bahanelerle mal vermedi.

Diğeri yine malın karaborsaya düştüğü zamanlardı... Fiyatlar müthiş artmıştı. Parayı sokaktan temin ettiğim için* yeterli parayı bir araya getirmek zaman alır... O sıralar yirmi yıla yakın bir zamandır canki olan birinin yanında kalıyorum. İki kişilik mala ihtiyaçım vardı. Gözümü kararttığım bir anda yoldan geçen zencinin birine yaklaştım, yanlış kişiydi, satıcı değildi, ikinci deneme doğru kişiydi. Tamamdı, parayı verecektim, yirmi dakika bekleyecektim. Başka çarem yoktu, güvenecektim ve bekleyecektim.. Tamam dedim, parayı verdim. Verdiği süreyi geçirdi. adrenelik bağımlılık deriz bu ana, korkunun, heyecanın bazense yürek çarpıntısının tanımıdır bu. Neyse zenci satıcı geldi, malı verdi, ertesi gün için sözleştik, ben gitmek için hamle yaptım. beni tuttu, kendisinin payım istedi. Bu satıcıyla da bir daha alışveriş yapamadım.

- Bu işin de karaborsası var değil mi? İşin kendisi yasadışı örgütlenmiş olsa bile, normal bildiğimiz piyasa ekonomisi burada da işliyor benim anladığım, üstelik alıcının denetimini de yapamadığı bir ürün bu?

Olmaz olur mu? Tabii ki var. İşler sertleştikçe. malın fiyatı bir kaç misli artar, maldan anlayan alıcı bile malı denetleyemez filan. Arada aklıma gelir. bu madde yasal mesela eczanede satılsa denetlenebilir ve de bence daha çok gerçek alıcısına ulaşır. yasadışılık özendirici olabiliyor kimileri için. Özelikle maddeyi tanımayanlar için..

- Tedavi olmayı denedin mi?

Evet, bir kaç kez tedavi oldum... Parası olmayanlar da tedavi olabilir, valilikten kâğıt almak gerekiyor. Ama madde bağımlılığı üzerine son derece eksik, alkoliklerle bir kefeye koyan bir tedavi uygulaması var. Bazen bağımlı, kendisi ile ilgili doktordan daha fazla tedavi yolu önerebiliyor..

Muhakkak rehabilitasyon merkezi olmalı madde bağımlıları için. Tedavi süresinde ve sonrasında kesinlikle bağımlı ile kontak sürdürülmeli, fiziki tedaviden sonraki dönem bir canki için en önemli dönem. Cank, insanın hayatına, hayatı "normal" ölçüleri ile sevmedikleri için girer, benim mesela bu hayat çok canımı sıkıyor, herkes gibi yaşayamıyorum. herkesin "normal" yaptığı işleri. işlevleri yapamıyorum, onları yapmaktan hoşlanmıyorum. Cankı, bunların yerine koyuyorum. Onun için tedavide, cankın yerine ne koyacağım bulması çok önemli bağımlının.

* İnsanlardan para istiyor ve bu para karşılığı bir ürün veriyor.

maddenin alınıp satıldığı, tüketildiği mekânların çoğu kadınlar için güvencesiz.

İngiltere'den bir tanıklık

"Madde, ümit ve ümitsizliğin yardımıyla yaşıyorum"

Anne ve eroinman olmak, bırakmaya çalışmak... Oralarda işler ne kadar farklı?

Madde size güven, enerji ve mükemmel bir iyilik ve mutluluk duygusu verir. Eroin kullanıp "normal" işlevlerimizi sürdürebiliriz. Bir eroin bağımlısının normal bir varoluşu sürdüremeyeceği, normal bir insan gibi çalışıp, sokaktaki herhangi bir insan gibi yaşayamayacağı bir efsaneden ibarettir. Eroin bize sadece bu işleri sorgulamadan yapma aracını sağlar.

Şu anda otuz yaşımdayım ve eroinin ilk tadına bakmamın üzerinden tam on yıl geçti. Son altı yıldır ya eroine ya da bir afyon türevi olan metadona tamamen bağımlıyım. İlk vuruşumun tadına gerçekten bayılmıştım; harika bir sıcaklık ve mutluluk hissi yürümüştü içime. Genellikle pek konuşkan, dışa dönük birisi değilimdir ama kafam iyi olduğunda ihtiyacım olan güvene kavuşuyordum.

Sonra bir ara Amsterdam'a gittim ve 1970'lerin başındaki o suni madde cenneti ortamda düzenli olarak eroin kullanmaya başladım. Malı bırakabileceğim konusunda hiç şüphem yoktu. Ama zamanla maddelerin yumuşatması olmadığında kendimden giderek daha az memnun olduğumu farkettim, sürekli uyuyor, mutsuz ve hareketsiz oluyordum.

Sonra düzenli olarak mal kullanan bir adamla yaşamaya başladım ve hızla onun alışkanlığını kaptım. Üzerimden sorumluluk kalkmıştı: alışveri-

şi o yapıyordu ben de onun kafasını paylaşıyordum. Bir cankivle yaşayıp kendin öyle olmamak mümkün değildir. Yalnızca birinizden birisi kullanırken yakın bir ilişki yaşamak da mümkün değildir. Böyle bir şey olduğunda öfkelenirdim; biraz onun kafasını kıskandığımdan ama esas olarak iki farklı bilinç durumunda iletişim kurmak güç olduğu için.

Bu şekilde beş yıl daha devam ettim. Sonra aniden geçen yıl, otuz yaşıma bastım, iki bebeğim vardı, Londra'da ailemden ve arkadaşlarımdan uzakta yaşıyordum. Büyük miktarda borca girmiştim ve günde 10 sterlinlik eroin bağımlılığım vardı. Dayanılmaz, tahammül edilmez bir durumdu ama benimdi ve nasıl içinden çıkacağımı bilemiyordum. Londra'ya ilk geldiğimde her gün metadon kullanmamıza rağmen John'la olan hayatımız nispeten daha dengeleydi; zaten o kayıtlı bir bağımlıydı. Arada bir eroin kullanmaya başladık. Ne kadar kolay ve ucuz bulunabileceğine şaşırıyordum; satın alırken hiç bir zorluk olmuyordu.

Sonra işler kötü gitmeye başladı. John işini kaybetti ve yaşayacak yer bulamaz hale geldik. İlk bebeğim daha dört aylıkken yine hamile kaldım ve çeşitli nedenlerle kürtaj olmamaya karar verdim. John'un metadonu kesildi artık her gün mal almamız gerekiyordu. Gündelik güvenlik ve iğne hayatımızı yönetir oldu. Bütün arkadaşlarımız cankiydi ve hayat iğne merkezliydi. Kafam kıyak olmadıkça hiç bir işlevi yerine getiremiyordum. Harman gezip (harman gezmek: herhangi bir maddeyi yavaş yavaş değil de birden kesince ortaya çıkan yoksunluk be-

edebiyatıyla, müziğiyle madde alt kültürü dünyanın her yerinde erkekler tarafından üretiliyor dolayısıyla kadınlar bu bilgiyi zor ediniyorlar; bu kültürün dışında bırakılıyorlar.

on yıl öncesine kadar türkiye'de madde bağımlılığı lumpenler arasında yaygındı ve bu kesimlere kadınların girmesi zordu. ancak son on yılda kadınların da parçası olabildiği bir madde alt kulturunun gelişmesiyle birlikte madde bağımlılığı kadınlar arasında yaygınlaştı.

lirtileri) bir yandan da küçük bir bebeğe annelik etmem mümkün değildi. Kendimi toplarken onu bırakabileceğim kimse yoktu. John'la ilişkimiz tamamen değişmişti. Her gün iğne vurunmadan varolamıyordum, bu sayı zamanla iki ya da üçe çıktı. John dışarıda mal alırken bebek ve hamilelik bağlarıyla evde oturuyordum.

Bir kadın olarak dışarı çıkıp bağlantı kurmam ve mal almam çok zordu. Gerçi alış veriş ettiğimiz torbacıların çoğu kadındı. Çaresiz cankilerin sırtından zengin olan torbacılarla ilgili hikâyeler vardır. Ben hiç böyle birisiyle karşılaşmadım. Tanıdığım bütün torbacılar kendi alışkanlıklarını karşılayacak malı temin etmeye çalışan cankiler. Kadın torbacıların çoğu çocuklarını ve alışkanlıklarını başka türlü birarada götüremeyecek yalnız anneler. Çoğu birlikte yaşadıkları adamdan eroine alışmışlar, adamsa ya fazla dozdan ölmüş ya da çekip gitmiş.

Bir kadının alışkanlığı pahalıysa ve parası yoksa her zaman fuhuş yolu açıktır: kişisel olarak böyle birini tanımıyorum. Ama fahişelerin önemli bir bölümünün madde kullandığını biliyorum. Fakat alışkanlıklarını karşılamak için mi bu işe başladılar yoksa o dayanılmaz varoluştan "kaçmak" için mi başlamışlar bilemiyorum. Ayrıca madde bir çok yasadışı işle el ele gider çünkü mal alabilmek için kanun dışına çıkmamız gerekir.

Kadınların maddeyle olan ilişkileri farklı oluyor. Erkekler bütün olayı yüceltme eğilimindeler ve şu madde kültürü denen şeyin içine girip diğer cankilerle sosyalleşiyorlar. Ben iğne vurunmadan evi temizlemek, bulaşık çamaşır gibi işleri toparlayamıyorum. Madde kullanmayı bırakamamanın en önemli sebeplerinden birisi çocukların varlığı. Onlara olan sorumluluklarımı ihmal etmem mümkün değil ve sadece çocuklarıma bakabilmek için gittikçe daha fazla maddenin verdiği enerjiye ihtiyaç duymaya başladım.

İkinci hamileliğim sırasında artık her gün iğne vuruyordum. Korkum ve suçluluğum korkunçtu. O yıllarda eroinin büyümekte olan cenini nasıl etkilediği bilinmiyordu. Bağımlılığı olan bir kadının doğurduğu bir bebeğin doğumdan sekiz saat sonra yoksunluk yaşaması mümkün. Tıbbın buna karşı yapabildiği çocuğu hemen bir tür barbiturata alıştırmak. Bu arkadaşlarımdan birinin çocuğuna oldu.

Hâlâ kalacak yerimiz yoktu ve açığa çıkmamış olmanın suçluluğu ve korkusu arttı. Gençliğimde kendim de öğrenci hemşirelik yapmıştım ve cankilerin layığını bulsun muamelesi gördüklerini biliyordum. "Sakıncalı" anne ilân edilip çocuğumun elimden alınmasından korkuyordum, bir arkadaşımın başına böyle bir şey gelmişti. Sonunda bebeğini hafifçe oksijen sıkıntısı çekerek altı hafta erken doğdu. Kordon boynuna dolanmıştı ve ceninin kalp forksiyonlarını gösteren monitördeki arıza yüzünden bu durum zamanında tespit edilemedi. Bebek yoğun bakıma alındı ancak nefes alıp vermekte güçlükle karşılaşıyordu. Orada bağımlılığımı itiraf ettim, sonra çocuk on beş gün boyunca *largactil* olarak kaydedildi.

Bir sosyal görevliler korosunu harekete geçirmek dışında artık her şey açığa çıktığı için belli bir rahatlama içine girdim. Neyse ki insaflı bir sağlık danışmanı madde kullansam da çocuklarıma bakabileceğime karar verdi. Doğumdan sonraki bir ay boyunca maddeden uzak durdum. Oğlumun sağlığı iyiydi ama doktorlar ancak maddeden uzak durursam bunun devam edeceğini söylüyorlardı. Bu hem saçmaydı hem de bebeğimi kulanarak beni suçluluğa itmekti. Bütün bu zamanlar boyunca John mal kullanmaya devam etti. Onun bebeği tehdit etmeden kullanabildiği benimse suçluluğa itildiğini bir durumdaydık. Evde iki bebeğin sorumluluklarını üstlenerek geçen bir süreden sonra tekrar kullanmaya başladım. Direnmek çok zordu, bütün arkadaşlarımız kullanıyorlardı. Hayatı tahammül edilebilir kılan bir şeydi.

Geçmişte tamamen bırakmayı hiç düşünmemiştim. Kendiliğinden bir gün olacak bir şey gibi geliyordu ama şimdi çıkış yolu arar olmuştum. Çok da borçlanıyordum ve dayanılmaz bir durumda yaşar olmuştum.

Sabahları yoksunlukla uyanıyor ve iğne vurunmadan hiç bir şey yapamaz halde oluyordum. O yüzden de yarım gün boyunca John'm gidip mal almasını bekliyordum. Bedeniniz eroinin sıcak ışığına ihtiyaç duyarken onsuz olmak anormal bir durum oluyor. Kendinizi insanlıktan çıkmış hissediyorsunuz, konsantrasyon bozukluğu, üşüme, depresyon ve acı geliyor. Hareket edebilmek büyük çaba gerektiriyor, uyumak ise mümkün değil. Bir süre sonra iğne ilk kullanımın o uykulu kendinden geçişini sağlamıyor. Ama kullanırken normal ve yeterli fonksiyon göstermek mümkün. Ayrıca kimseye farkettirmemem de mümkündü. Her gün iğne vurunurken bir lokantada düzgün bir evhamını ve anne olarak kendimi kamufle edip part-time bir işte çalışabiliyordum. Bir gün canki bir aradaşım iş aramaya eldi. İğne vurunmamıştı ve gözbebekleri biraz buyumuştu. Patronum ona iş vermediği gibi bana da onun herhalde uyuşturucu kullandığını ve onu çocuklarıma yaklaştırınamamı söyledi.

Sonunda geçen sene Üniversite Hastanesine gidip kayıtlı bir madde bağımlısı olmaya karar verdim. Bu konuda kafam çok karışıktı. Bir yandan her gün metadon verilecekti, bu da maddi olarak rahatlatıcıydı ama bunun bir tedavi olduğu konusunda şüphelerim vardı. Metadon bağımlılık kliniklerinde bir eroin tedavisi olarak kulanılır. Daha az tehlikeli ya da daha az bağımlılık yaratıcı değildir ama eroin gibi lekelenmiş bir namı yoktur. Halbuki eroin de bir zamanlar morfin bağımlılığına karşı bir çare olarak üretilmiş. Tedavi bağımlıya altı ay kadar bir süre boyunca her gün azalan bir miktarda metadon vermeye dayanıyor; ta ki bedeni maddeden arınana kadar. Haftalık bir grup tedavi seansına katılmak mecburi. Bu seanslar sekiz hasta ve iki sosyal hizmetliyle yaphyor ve genellikle verilen metadon miktarını yetersiz bulup homurdanan memnuniyetsiz erkek hastaların hakimiyeti altında yürüyor. Hastanede toplantılara katılırken çocukları bırakabileceğim bir yer yoktu; ben de her hafta birkaç saat çocuklarıma baktıracak kimse bulamıyordum. Altı ay içinde üç toplantıyı kaçırırsanız tedavinizi durduruyorlar. Ayrıca her gün gidip metadonunuzu almanız gerekiyor. Bu benim için elimde iki bebekle yapılan bir otobüs yolculuğu anlamına geliyordu ve metadonu alana kadar kendinizi ölü gibi hissettiğiniz bir durumda kolay iş değil. Bütün bunların amacı hastaya "kendi tedavisini denetleyebildiği hissi"ni vermek. Esasında bu bütün hayatınızın klinik tarafından tamamen yönlendirilmesi anlamına geliyor. Programı izerken bir işte çalışmak mümkün değil (kaç patron size günde birkaç saat izin verir?) ve toplantıların akşamları yapılması durumu yok. Bir hafta tatile çıkmanız bile mümkün değil, çünkü bir günlük dozdan fazlasını size emanet etmiyorlar ama resmi tatillerde nedense bu kural değişiyor. Bütün rejim bir kere bağımlı olduğunuz için bir ceza halini alıyor. Bütün bu iğrenç personel/hasta ilişkisi beni defalarca ağlattı. Sonunda üç toplantıyı kaçırdığım için tedavime son verildi ama geri dönüp tekrar deneyebilirim.

Artık asla bırakmayı düşünemez bir haldeyim ama her gün eroin kulanmayı bıraktım. Şişelerce kodein tüketip dayanamaz hale gelince iğne vurunuyorum. Hiç bir şey almadığım günler bir depresyon ve uyku bulanıklığı içinde geçiyor. Böyle olmak istemiyorum. Sabahları kalkıp kimyasal maddelere ihtiyaç duymadan işlev görmek istiyorum ama sokaktaki insanlara baktığımda madde olmadan nasıl yürüyebildiklerine şaşar hale geldim. Bir ara eroinden kurtulayım diye bana valium veren bir doktorum vardı ama bu sefer de hapçı olacağım diye vazgeçti. Şimdi kodein, ümit ve ümitsizliğin yardımıyla yaşıyorum.

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

Refahyol'ını düşündürdükleri

Ne panik, ne de kış uykusu!

Refah koalisyon ortağı olarak da olsa sonunda iktidar partisi oldu. Öyle sürpriz yaparak, aniden seçimlerde çok yüksek oranlar kaydederek değil, yavaş yavaş, sistemli ve sebatlı bir çalışmayla, hükümet krizinde anahtar parti olmayı başararak. Ve laiklik adına panik halinde ve panik yaratmaya çalışarak çığlıklar atanların estirdikleri havanın aksine, yıllardır, özellikle de 12 Eylül'den bu yana devlet ve ordu tarafından ikiyüzlü bir biçimde desteklenerek, İslamcı ideolojinin başka ideolojilere karşı palazlandırılması siyasetinden faydalanarak. Laikliği kimseye bırakmayanlar, "Şeriata göğsünü siper edenler" işlerine geldiğinde ezana, oruca, namaza koşup, işlerine gelmediğinde, "Ordu Refah'ın yükselişinden rahatsız," diyerek orduya sığınmaya çalışanlar, Refah'ı içlerine sindirmek zorundalar artık; en azından sözde demokrasi iddialarına ters düşmemek için, ama aynı zamanda yine işlerine geldiği için.

Kadınlar için ne anlama geliyor Refahyol? Refah, belediye seçimlerinde ciddi bir başarı kaydettiği zaman, yalnızca Kemalist kadınlar arasında değil, feminist kadınlar arasında da doğrusu bir panik havası esti. Birkaç ay süren yoğun ve heyecanlı tartışmalar ve toplantılar sonrasında ise, panikten sonra beklenebilecek rehavet çöktü yine üzerimize. Bu kez, görünen o ki paniği Kemalist kadınlara bırakmış durumdayız. Bu iyi bir gelişme. Yeter ki kış uykusu anlamına gelmesin.

Önce şu soruları soralım; Refah'tan önce Meclisteki kadınların durumu neydi? DYP, ANAP, MHP, CHP, DSP kaç kadın milletvekili çıkardılar, kadınlar için ne yaptılar? Bunun yanıtını biliyoruz hepimiz. Tabii burada Refah'ın farkını unutmamak gerekiyor. Refah, savunduğu İslami ideoloji gereği, kadınlarla ilgili çok daha net sınır çizgilerine sahip bir parti. Bunu Refah içindeki kadınlar daha iyi biliyor ve Refah'ın kadınlarla ilgili sınırlarını ne kadar esnetebileceği, tabanındaki kadınların yönelişlerine bağlı olacak. Ama neticede, İslami ideolojinin kendisini hedef alamayan bir mücadeleyle bu ne kadar mümkün, göreceğiz. Ya da Refah kadınlara, örneğin milletvekili ya da yönetici olma hakkını tanımak zorunda kalırsa; ne kadar İslami bir parti olacak, geleneksel tabanını koruyabilecek mi? Bu, "Refah Partisi bir düzen partisi mi?" sorusuyla da bağlantılı.

> Kadınlar açısından bugün söylenebilecek en önemli şey, her zaman olması gerektiği gibi, yine kendi sözümüzü söyleyebilmek. Kemalistlerle şeriatçıların arasına sıkışmayı reddetmek.

Refah, şeriatın gelmesini istiyor mu, isteyenlerin aracı olabilir mi? Şu anda görünen o ki, Refah koalisyon ortağı olduğu sürece, Anayasal düzeyde, yasalar düzeyinde değişikliklere muktedir değil. Ama bu, sokaktaki hayatımızın hiç değişmeyeceği anlamına gelmiyor. Refah tabanının ya da Refah'ın tabanı olmayan radikal İslamcıların sokakta kendilerine güveni artacak. Kadınlar için bu noktada uyanık olmak, her tekil olayla mücadele edebilmek çok önemli. Ve burada en önemli tehlike, kanıksamak ya da belirli bir öz denetime yönelmek. Belediye seçimlerinden sonra duyduğumuz dedikoduları -bazı kadınların kendiliğinden başlarını örtmesi gibi- hatırlarsak, bunun önemini gözardı etmemek gerekiyor.

Refah, her parti gibi, tek başına iktidarın yolunu açmaya çalışacak. Peki o zaman şeriat tehlikesi artar mı? Aslında bütün bu soruların yanıtları, hem Refah'ın iç dinamiklerine, hem de toplumdaki diğer dinamiklere son derece bağımlı; denebilir ki Refah'ın niyeti de pek belirleyici olmayabilir. Kadınlar açısından bugün söylenebilecek en önemli şey, her zaman olması gerektiği gibi, yine kendi sözümüzü söyleyebilmek. Kemalistlerle şeriatçıların arasına sıkışmayı reddetmek. Mesela Toktamış Ateş kadınlara, eteklerini daha da kısaltarak Refahyol'la mücadeleyi önermiş. Kadınların eteklerinin boyu, Toktamış Beyin İslamcılara karşı Kemalist cihat gündeminin bir maddesi olmamalı. Ayrıca kendisi. kadınlar bunu yapabilsin diye, örneğin memurların kıyafet mevzuatına karşı çıkmayı hiç düşündü mü bugüne dek? Kadın öğretmenlerin mini etek ve pantolonu zaten giyemediklerini biliyor mu? Kemalizmin sözcüleri yıllardır bu provokatif ya da yasakçı yöntemlerle, ve kadınları kullanarak işleri bu hale getirmeyi başardılar. Artık şunu görmek gerekiyor; şeriat kadınlar için elbette kötü, ama bununla mücadele etmenin yolu, başlarını örten kadınları, avukat, doktor, öğrenci kadınları kamusal hayattan dışlamak değil. Erkek egemenliğiyse, kadın düşmanlığıysa, bu da kadın düşmanlığı ve yalnızca erkeklerin işine yarıyor.

Bir de Refah kadınları kullanıyor meselesi var. Kemalizm kadınları az mı kullandı, az mı kullanıyor? Kadınları kullanmaya meyletmeyen kaç politik hareket var? Özel alanda kadın-erkek işbölümüne hiç dokunmayan Kemalizm, kadını kamusal alanda sözde özgürleştirmekten söz ediyor; tabii yalnızca kendi ideolojisinin taşıyıcısı olan kadınları. Evlerde neler olup bittiği ise hiç dertleri değil; evlerde yaşananların kadının kamusal hayatını doğrudan etkilediği gerçeği de. İslami ideoloji de, kadınları özgürleşsinler diye değil, İslamı yaysınlar diye evden çıkartıyor. Öte yandan, ideolojik olarak, biraz feminizm gibi erkeklerin kadınlara zarar verebileceği noktasından hareket ediyor, ancak feminizm erkeklerin egemenliklerini sınırlayıp kadınlara alan açmaya çalışırken, İslami ideoloji kadınları, hayatlarını sınırlayarak "koruyor". Feminizmin sorunu, zaten kadınları korunmaya muhtaç olmaktan çıkartmak, hem özel alanda hem de kamusal alanda. Kadınlar şu ya da bu ideoloji için değil, kendileri için varolma haklarını yalnızca feminizmle ortaya koyabilirler. Şeriat istemiyorsak, İslamcı ideolojinin kadını nasıl ezdiğini anlatmaya çalışalım, hem kamusal hem de özel alanda var olmanın yollarını açalım. Kemalistlerin yarattıkları panik havasının sindirici etkisini görerek, provokasyona gelmeden, kendi gündemimizi belirleyelim. Gerek gündelik, gerekse politik hayatta kadınlara ne yapıldığının takipçisi olmak da çok önemli. Yalnızca kadınlarla ilgili konularda değil, bütün toplumsal konularda kendi sözlerimizi üretelim. Ve sakın, "Yaa Refah da iktidar oldu ama bir şey olmuyor işte," deyip kış uykusuna yatmayalım.

Refahyol'un

Aksu Bora

Başımızdaki tek dert Refah olsa!

Yeni kurulan koalisyonun laiklik ve demokratik kazanımlar bakımından önceki hükümetlerden çok farklı olacağını sanmıyorum. Tansu Çiller'in bayrak-ezan nutuklarını unutup, ona iktidar uğruna ruhunu şeytana satmış muamelesi yapmanın alemi yok gibi geliyor bana.

Belki de asıl ilginç soru, "Refah Yol kadınlara ne yapacak?" değil de, "Kadınlar şimdi ne yapacak?" olurdu. Bir yandan Refah'ı örgütleyen ve seçimlerde bir tek milletvekili adayı bile çıkaramayan militan kadınlar şimdi partileri iktidardayken nasıl konumlanacaklar, bu müthiş potansiyel nereye akacak sorusu var. Öte yandan da son yerel seçimlerden beri, "Teyzemin kızının bir komşusu var, ona örtünmesi için her ay beş yüz dolar veriyorlarmış" gibisinden tevatürleri şehvetle dolaşıma sokan "laik" kadınların bulundukları, mevzileri yitirmemek için bir mücadele örgütlemekle laiklik bekçilerini göreve çağırmak arasındaki tercihlerini ne yönde kullanacakları sorusu. Başımızdaki tek dert Refah olsa diyesim geliyor!..

Yeşim Arat

Kadınların işi daha güçleşti

Refahlı hükümetin kadınlar için panik yaratacak bir durum oluşturmadığını ama kadınların işini güçleştirdiğini düşünüyorum.

Herhangi bir Refah hükümetinin, Türkiye'de laik rejimin garantisi ve kadınlar için bir can yeleği olan Medeni Kanun u şer'i hukuk çerçevesinde değiştirmeye gücü olmayacaktır. Öte yandan, zaten. bugünkü biçimiyle, Medeni Kanun kadınlara eşitlik veya güvence sağlamakta yetersizdir. Yıllardır süren Medeni Kanun u değiştirme çabaları bir yere varmıyacaktır. Medeni Kanun un sağlayabileceği olanaklar ve güvenceler ötesinde kadınların acilen ele alınması gereken pek çok sorunu vardır. Geleneksel iş bölümünün kutsallığına inanan bir parti görüşü çerçevesinde kadın-erkek güç dengeleri nereye kadar değişebilir?

Güçlük sadece Refah'a karşı kadınlar için değil. Refah'ı hükümete getirmiş kadınlar için de geçerlidir. Refahlı kadınlar partileri için yaptıkları çalışmaların semeresini alamayacaklardır; kendi tanımladıkları biçimlerle kendi olanaklarını genişletmekte zorlanacaklardır. Bu zorlanma ilginç gelişmelere, değişimlere, protestolara yol açabilir. Bu da Refahlı hükümetin olumlu bir yanı olabilir.

Demokrasiye inanıyorsak, Refahlı bir hükümet çerçevesinde de Refah'a karşı veya Refah'tan yana kadınlar olarak hak aramaya devam etmek ve Türkiye'ye özgün din/siyaset deneyimlerini zenginleştirmek zorundayız.

Şirin Tekeli

Müteredditim!

Gücümüzü ve enerjimizi, varolanı korumak için değil, erkeklerin bugüne kadar yapamadığını yapmak, daha demokratik, daha eşit, daha özgür bir toplum kurmak için seferber etmeliyiz.

Daha önce hiç bu kadar kırık dökük düşünceyi bir araya getiren bir yazı yazmamıştım. Ama gerçek bu ise, neden gizlemeli? Peki, neden bu kadar müteredditim?

Başta, yeni koalisyon hükümetinin büyük partisiyle ilgili tereddütlerim geliyor. Burada henüz çözemediğim, kısa dönemde de çözemeyeceğim bir ikilem, bir çelişki var. Temelinde kesin bir inancın, doğru bildiğim bir düşüncenin yer aldığı bir ikilem bu. Türkiye'nin demokratik bir rejimi hakkettiğini düşünüyorum. Henüz demokrasi kurulamadı. Ama eğer kurulacaksa, halk oyunun birinci parti yaptığı parti, (velev ki yüzde 21 gibi küçük bir azınlık desteğiyle bile olsa) iktidardan dışlanabilir mi? Hayır. Öte yandan, eğer bu parti bir kez iktidara geldikten sonra demokrasiyi yok edecek bir uç parti ise, (...) göz göre göre iktidar böyle bir partiye teslim edilebilir mi? Hayır. Peki seçmen bir kez oyunu verdikten sonra, buna kim karar verecek? Parlamentodaki temsilciler. Demokrasi oyununun kuralı böyle.

Peki bu oyun nasıl oynandı? Birinci parti oyunu kuralına uygun olarak oynadı. Merkez sağ ve sol denilen partiler ise üzerlerine düşeni yapmayı, yüzde 21 oy alabilmiş partiyi (eğer bu bir uç parti ise) iktidardan uzak tutmayı beceremediler. Kuşkusuz, beceremedikleri sadece bu değildi. 12 Eylül askeri darbesinin kurduğu, demokratikliği tartışmalı rejimi demokratikleştirmeyi on beş yıldır beceremediler. (...) Ben bir seçmen olarak bu gidişten hiç hoşnut olmadığım için, yapabileceğim tek şeyi yaptım, oyumu iktidar ya da muhalefetteki sorumlu partilerden hiç birine vermedim. Oyumu verdiğim parti ise temsilci çıkaramadı. Peki şimdi herşeyi sessizce seyredip sineye çekmem mi gerekecek? Tabii ki hayır.

Yeni hükümetin icraatını çok yakından izlemek, demokrasi yönünden çok dikkatli olmak gerekiyor. Refah Partisi'nin Batı toplumlarında örnekleri bulunan Hıristiyan demokrat muhafazakâr partilere benzer bir parti mi, yoksa demokrasiyi büsbütün rafa kaldırmak isteyen bir uç parti mi olduğu, bir süre sonra ortaya çıkacak. İzleyip göreceğiz.

Refahyol'un küçük ortağı partiye gelince. Bu partiye hiçbir zaman oy vermedim, ama son parti başkanına, parti ve hükümet başkam olduğu zaman hayli büyük bir kredi açtım. Bunu açıkladım da.

Nail Güreli'nin benimle yaptığı bir söyleşide, sivasal sistemin dışlayageldiği cinsimin bir temsilcisinin başarısını kutlarken sıraladığım argümanlar, objektif ölçütlere göre çok da hatalı değildi: Tansu Çiller, varlıklıydı, dolayısıyla yolsuzluk yapması için görünür bir neden yoktu. Görünüşte çok iyi eğitim almıştı, parlak bir kariyeri vardı; genç liğinde dünyanın en gelişkin demokrasilerinden birinde yaşamıştı, dolayısıyla demokrasiyi bildiği, hazmettiği varsayılabilirdi. Gençti, dinamikti, partisinin başına, o eskimiş, geleneksel tabanı (köylü) eriyen partiyi yenilemek, kentlilere, gençlere, kadınlara yaklaştırmak, demokratik reformları yapmak için geliyordu. (...) Dolayısıyla feminist açıdan bakıldığında kadınlar için hiçbir şey yapmayacağım bilsek bile iyimser olunabilir, kendisine demokrasi adına kredi açılabilirdi. Ama çok kısa sürede objektif verilerin bir politikacıyı değerlendirmeye yetmediği ortaya çıktı. Tansu Çiller, bana bir siyaset bilimci olarak meslek hayatımın en büyük yanılgılarından birini yaşattı. Demokrasinin önünü tıkayan, oportünist, yolsuzluğa batmış, eleştirdiğimiz "erkek politikasını" erkek gibi oynama, o anlamda sistemin iç yüzünü açık seçik gösterme dışında hiçbir işlevselliği olmayan bir politikacı. (...) Ne var ki, artık kendisi, yolsuzluk batağı ve iktidar tutkusuyla, her kötü politikacının değişmez özelliği olan, gerçeklerden kopma sendromunu hâd safhada yaşıyor. Son iddiası da İslamcı partiyi sistem içine çekerek sistemi demokratikleştireceği. Bu kadar güvenilmez bir politikacının bu vaadine güvenilebilir mi?

Parlamentodaki kadın politikacılar güvenmediler. (...) İlkelerini parti disiplininin üzerine çıkarabilen bu kadınları kutluyorum. Keşke Meclis te böylesine ilkeli çok daha fazla sayıda kadın olsaydı.

Burdan sonuca geliyorum. Biz kadınların önümüzdeki dönemde politikası ne olmalı? Doğru bildiğimiz yoldan şaşmamak. Demokrasi bizim güvencemizdir. Biz de demokrasinin güvencesiyiz. O hale gelebilmeliyiz. Bugüne kadar formüle ettiğimiz taleplerin takipçisi olmalıyız. Medeni Kanun reformu hâlâ gündemimizdedir. Sonuna kadar da olacaktır. Meclise daha çok sayıda kadın temsilci sokmak boynumuzun borcudur. Bunun için yeni yollar bulmalıyız. Seçimlerin olağan zamanından önce yapılacağım hatırda tutmalıyız. Kadın talepleri için demokrat kadınlar platformunu vakit geçirmeden oluşturup kendi adaylarımızı belirlemeli ve onları seçtirmek için çalışmaya bugünden başlamalıyız. Ve her şeyden önemlisi, kadınlar olarak neyi hiçbir şekilde kabul etmeyeceğimizi bilinçlerimizde netleştirip, ayakta kalmayı nasıl becereceğimizin somut planlarını tek tek ve birlikte hazırlamalıyız. En kötü ihtimale hazırlıklı olmak şart, ama gene de, gücümüzü ve enerjimizi, varolanı korumak için değil, erkeklerin bugüne kadar yapamadığını yapmak, daha demokratik, daha eşit, daha özgür bir toplum kurmak için seferber etmeliyiz.

düşündürdükleri

Türkân Saylan

Yasal ve hukuksal tepki

Refahyol öylesine sorunlarla ve karmaşayla geldi ki, içine düştüğü durumdan kurtulmak için uğraş verirken kadınlarla ilgilenebileceğini hiç sanmıyorum.

Kanımca esas olarak Refah'ın kapı kapı dolaştırdığı hemcinslerimiz, bu garip ortaklığı ve iktidardayken yapılanlarla muhalefetteyken söylenenlerin akıl almaz çelişkilerini gördükçe en büyük tepkiyi göstereceklerdir.

Türkiye'de çağdaşlaşma, eşitlenme ve evrensel insan-kadın-çocuk haklarından yararlanma yolunda çaba gösteren kadınlar, birey ve örgütler olarak en ufak sapmada ve ters uygulamada gereken tepkiyi yasal ve hukuksal olarak aramaya kararlıdırlar.

Aynur İlyasoğlu

Refahyol tartışılırken: Kadınların gündemi

Kadın hareketinin sesini, yer yer yanına koyabilse de, laikçi kadınların sesinden ayrıştırması gerekiyor.

Son yıllarda geleneksel ağırlık merkezinden daha radikal uca kayan Türkiye sağının son hükümeti Refahyol, kadınların, feministlerin gündemini tamamen yeniler, değiştirir, alt üst eder mi? Bu sorunun yanıtı birden fazla ve bu yanıtlar birbiriyle ilintili bence. Toplumdaki erkek egemen yapı ve siyasi muhafazakârlık tabii ki kadınların üzerinde birbirini pekiştiren iki iktidar alanı. Ancak kadınların gündemindeki temel talepler, birçok toplumsal düzenleme biçimleri içinde asli yerini korumak durumunda. Bugün gündemin ilk maddelerinden biri, dinci, milliyetçi her tür muhafazakârlığın iki yüzlülüğünün deşifre edilmesi. Muhafazakârlığın çeşitli türlerinin söylemindeki kadını kutsallaştıran ögeler ile kadınlara yöneltilen saldırı ve şiddetin tezatı her gün deşifre edilmek zorunda. Eğer cennet anaların ayakları altında ise Cumartesi Anneleri'ne atılan dayak da cennetten mi çıktığı söylenen dayak? Bu nasıl cennet? Bu nasıl analığa saygı? Bu sorular siyasi muhafazakârlığın temsilcilerine her fırsatta sorulmak durumunda.

Önümüzdeki dönemde de yasal haklar planında ya da güncel biçimlenmeleri içinde, kadınlara yönelik baskıların kadın hareketinin gündemini oluşturma potansiyelini taşıdığını şimdiden kestirebiliriz. Ancak bu olası hareketliliklerde, tepkilerde oklarımızın hedefi toplumun erkek egemen yapılanmasına doğru olmak durumunda: muhafazakârlığın eleştirisi ile sınırlanmamak daha doğru olsa gerek. Kadın hareketinin sesini, yer yer yanına koyabilse de, laikçi kadınların sesinden ayrıştırması gerekiyor. Bugün laikçi hareket sistemi yapısal anlamda sorgulamadan, kendi seçkinler grubunun "çağdaş yaşam" standartlarının mücadelesini veriyor. 1980 sonrası feminist hareketin kadınların gündemini oluştururken yörüngesine aldığı "kadınların erkek egemen toplumsal yapıdaki ortak ezilmişliği" ve buna ancak bağımsız bir projeyle karşı yürünebileceği yaklaşımı bugün hâlâ önemini koruyor ve bağımsız bir ses olarak varlığını korumak durumunda. 1980 sonrası feminizminin fikri çabaları, hatta kopuş noktası, Kemalist geleneğin "kadının durumunu yükseltme" anlayışından "kadınların özgürleşmesine yönelmekte bir birikim oluşturmuş durumda."

Eğer sezgilerim beni yanıltmıyorsa, hükümetin kurulmasından bu yana tesettürlü kadınlar bir başka eda ile yürüyorlar sokaklarda, daha dik, daha kendine güvenli. Bir muhalefet akımı içinde örgütlenmiş İslamcı kadın hareketinin, ilk kırılma noktasını son yerel seçimlerde neferlikten yukarıya terfi etmelerindeki engeller ortaya çıktığında izledik. İslamcı hareket içindeki kadın potansiyeli bir bütün olarak değişime uğruyor, bunu anlamaya çalışmanın ve tartışmaları sürdürmenin yararına inanıyorum. Bunun da ötesinde İslamcı etkinlik alanının şimdiye kadar içinde oluştuğu cemaat ilişkilerinin ötesinde, iktidarda güçlü ortak olma konumunda kadınlara yönelik etki alanını genişletmesini de izlemek ve değerlendirmek gerekiyor. Belediyelerde ve bağlı kurumlarında, devletin değişik alanlarında, gelişme gösterecek İslamcı sermayenin açtığı alanlarda tesettürlü kadınların istihdamının artması beklenebilir. Daha da ötesi iktidar havasının ve nimetlerinin giderek daha çok sayıda kadını kendi çizgisine çekebilmesi muhtemel. Tartışmaya Refahyol'un kadınlara yönelik gündemini izleyen yazılarda devam etmek üzere...

Ayşe Doğu

Refahyol ve Müslüman kadınlar

Refah Partisi'nin görüş ve yapısını sığ ve yetersiz bularak tasvip etmeyen Müslüman kadınlardan biri olarak, kurumların, aygıtların, partilerin değil, tek tek bireylerin bilinçleri, seçimleri ve eylemlerinin dönüştürücü olduğuna inanıyorum.

Refah Partisi her ne kadar İslami hassasiyeti olan kesimlerin desteğiyle iktidara gelebilmişse de, hiçbir zaman İslami uyanışta, hele kadınların başörtüsü eylemleriyle ivme kazanan sosyal hayatta örtülü kimlikleriyle yer alma mücadelesinde ciddi bir rol oynamış değildir. Onların mücadelesi iktidar olmak, biz örtülü kadınların mücadelesi ise kimlik mücadelesi olarak gelişti. Yine de 1970'lerden beri gelişen İslami hassasiyetimiz illa ki MSP'li ya da Refahçı gibi yakıştırmalara maruz kalmamıza neden olageldi. (...)

Refah iktidarının çapının ölçülebilmesi noktasında Refahyol'u gerekli ve gecikmiş bir hükümet olarak değerlendiriyorum.

Refah Partisi iktidar yürüyüşünde kadınlara yönelik açık ve teorik bir proje koymadığı için kadınlar için belirgin bir etkisinin olacağına ihtimal vermiyorum. Refah Partili erkekleri sırf bu yüzden, kadınları ise kadınca bir bilinç ve önderlik noktasında yetersiz oldukları için temsilcilerimiz olarak göremiyorum.

Öte yandan İslamı bilmeyen, Müslümanları sevmeyen, onların yükselmesinden rahatsız olan kesimin paranoyak bir telaşla yapageldikleri tespit ve faraziyelerin de yanlış olduğunu düşünüyorum. Onların panikleri Refah'ı hakkettiği yere yerleştirmelerine engel olduğu gibi, bilinçaltlarındaki suçluluk psikolojisini de harekete geçirmektedir. Oysa onların illüzyonik kurgularındaki akibetin aksine, ivme kazanan ve topluma damgasını vurmaya aday İslami oluşumların insanları zorla dini bir kimliğe büründürme amacı yoktur. Eğer biz de Kemalistler gibi "Ötekini tavir etme ya da yok etme." anlayışına sahip olsaydık, hiç kimsenin şüphesi olmasın iktidar ohnavı beklemeden bu faşizan kafanın gereğini yapardık. (...)

Refah iktidarında meslek sahibi örtülü kadınların resmi daireler, üniversiteler gibi sahalarda çalışabilmesi daha mümkün olabilecektir, ancak kesinlikle açıkların başlarının örtülmesi gibi Kemalist yöntemlerin gündeme gelmesi sözkonusu olamaz. Zira Müslümanlar insanlığın hayatına anlam katacak etik ve ontolojik hakikatin takipçileridir, kılık kıyafet ya da yaşam tarzına müdahale gibi hafiflikler bizim işimiz değildir.

RP'nin görüş ve yapısını sığ ve yetersiz bularak tasvip etmeyen Müslüman kadınlardan biri olarak, kurumların, aygıtların, partilerin değil, tek tek bireylerin bilinçleri, seçimleri ve eylemlerinin dönüştürücü olduğuna inanıyorum. (...) Biz müslüman kadınlar, örtülerimizi çıkararak eğitim kurumlarına girmeyi reddederek, bu mücadelemizi hem ailelerimize, hem de laik diktatörlüğe karşı verdiğimiz gibi, bundan sonra da ne partilere, ne de iktidarlara sığınmadan yolumuza devam edeceğiz. (...) Korkulması gereken, toplumun özgürleşmesi yolunda engel teşkil eden ister laik, isterse İslamcı kesimden kaynaklanan bağnaz zihniyettir.

Fantezileri bir yana bırakıp, gerçek dünyanın gerçek insanlarını kendi oldukları haliyle anlamaya, tanımaya ve ortak hedefler, stratejiler geliştirmeye niyet etmeliyiz.

Hamiyet, Safiye, Müzeyyen, Perihan

Televizyonun tek kanal ve siyah-beyaz olduğu yıllar; akraba-ı taallukat bir evde toplanmış televizyon seyrediyoruz. Ekranda Hamiyet Yüceses "Makber"i söylüyor Ben henüz ilkokul çağındayım ancak o yanık ses diğerlerinin olduğu gibi benim de içime işliyor. Bir an gözüm babaannemle takılıyor: içini çekerek, gözlüklerinin altından başörtüsüyle gözlerini siliyor babaannem. Kuzenimin, "Ne oldu babaanne, Sarı Mustafa'yı mı hatırladın?" diyen sesiyle irkilip gülüyoruz ve dağılıyor evdeki o ağır hava. "Sus uleri" diyor babaannem çünkü söz konusu olan "Sarı Mustafa" rahmetli kocası, yani dedem. Öyle uluorta içlenip koca için ağlanır mı?

Hamiyet Yüceses böyle girmişti hayatıma, sonra da varolmaya devam etti; bazen yalnız, bazen de ayrılmaz birer parça mı, arkadaş mı, rakip mi olduklarını hep merak ettiğim o üçlüyle: Safiye Ayla, Müzeyyen Senar, Perihan Altındağ Sözeri... Onlar bizim evde aileden birileri gibiydiler; babam traş olurken, annem mutfaktaki keyifli anlarında(!) ama taksimsiz de olsa söylediler şarkılarını zaman zaman

Ha bir de yıllar sonra bile evde tartışma konusu olan bir şey vardı: "Hamiyet İstanbul'un bilmem neresinde şarkı söylerken. İstanbul'un bilmem neresinden duyulurdu sesi?" Babam aydınlatırdı konuyu: "O (yani Hamiyet) Tepebaşı Gazinosu'nda 'Bakmıyor çeşm-i Siyah'ı okurken, ben tersanede, gece nöbetinde, Hasköy'den dinlerdim " diye.

Çok yerden, çok uzun yıllar duyuldu Hamiyet Yüceses'in sesi. Bense bu dört kadının hayatını, ilişkilerini hep merak ederek onlarla ilgili bir belgesel yapmayı çok istedim. Ancak birinin hastalığı, ötekinin ayağının kırılması, diğerinin yazlıkta olması derken gerçekleşemedi bu istek. "Hiç olmazsa" dedim ve *Kadınlar Vardır* belgeselinin başında, Makber iyle yer aldı Hamiyet Yüceses: Her yer karanlık" diyen seslenişiyle tarihteki kadınların karanlığını anlatarak.

Hamiyet'in cenazesinde şöyle diyordu Safiye Ayla: "Halk bize layık olmadığımız kadar büyük önem verdi." Bense "pes" dedim içimden, "Siz de layık değilseniz eğer".

Dörtlüden biri yok artık, yaşayanlara sevgiyle...

Filiz K.

Elektronik haberleşme

Bilgisayarımızı açtığımızda "Tehlikeli erkekler" listesine ulaşmak ister miydiniz? Ya da aklımıza gelebilecek başka bir konuyu, yalnızca kadınlarla tartışmak da mümkün. **Internet**'i duymayan kalmamıştır, ama **Info-ist**'i bilen henüz çok az. İnternet gibi dünya çapında bir elektronik haberleşme deneyimi, Türkiye'de iki yıldır yaşanıyor. Dünyadaki çeşitli alternatif gruplar (yeşiller, feministler, anarşistler) kendi bağımsız ağlarını oluşturmuşlar. Bu tür çok çeşitli başka bağımsız ağlar var. Bunların en kapsamlısı olarak bilinen APC ağının Türkiye'deki temsilcisi de Info-ist. Demokratik kurumlar ve kişiler için ticari olmayan, ucuz ve kullanımı kolay bir elektronik haberleşmeyi sağlıyor. Info-ist e katılmak için masa üstü bir bilgisayar, modem ve telefon hattına sahip olmak yeterli. Info-ist uluslararası Internet adresine sahip olarak tüm Internet abonelerinden elektronik posta alabilme ve gönderebilme olanağına kavuşuyor. Uluslararası düzeydeki tabloları (newsgroup) takip edebiliyor, kapalı veya açık kendi yerel tablolarını yaratabiliyor. Bu, kadınlar ve kadın örgütleri için çok etkin bir iletişim demek. Üstelik de çok ucuz.

Daha ayrıntılı bilgi için Barış Bilgi İşlem. tel. 0212. 232 58 28, fax. 0212. 232 66 67. Sisteme misafir olarak girmek isteyenler için adres: 0212. 293 10 94 (Modem: 1200 - 14400, V32bis. V42bis) Internet: support(a)info-ist.comlink.apc.org

Dayanışmak gerek

6 Milyon kadın okuma yazma bilmiyor

Şu anda Türkiye'de 6 milyon kadın okuma yazma bilmiyor. Yani çoğumuzun hiç farkına varmadan okuyup geçtiği ilanları, yazıları okuyamıyor. Alışverişe çıkarken çocuğunu yanına alıyor, satıcıya soruyor, otobüste, hastanede bir başkasının yardımı olmadan adım atamıyor. Gazete, dergi okuyamıyor, duygularını, düşüncelerini yazıya dökemiyor. Üstüne üstlük, cahil diye aşağılanıyor, hayattan dışlanıyor. Bu kadınların çoğu yalnızca kadın oldukları için okula gönderilmedi, ama onlar suçlanıyor, onlar kendilerini suçlu hissediyor. İşte bunu değiştirmek için uğraşan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), yaklaşık iki yıldır okuma yazma kursları düzenliyor. Üç ay süren bu kurslarda çalışmak isteyen gönüllülerin de ayrı bir eğitimi var. AÇEV, bu çalışmaya katılmak isteyenleri, tecrübe aramaksızın 2-20 Eylül 1996'da Kağıthane Halk Eğitim Merkezi'nde yapılacak okutmanlık seminerine bekliyor. Tek şart 18 yaşından büyük ve en az lise mezunu olmak. Son başvuru tarihi 15 Ağustos 1996. Okuma yazma bilmeyen kadınlara yardımcı olmak, okutmanlık yapmak istiyorsanız, seminerlere katılmak için AÇEV'i arayabilirsiniz; Tel. 0212. 231 56 08.

Ölmediler, öldürüldüler

Bu yazıyı kaleme aldığımızda ölü sayısı sekizdi. Oysa, daha birkaç gün önce Adalet Bakanı Şevket Kazan "Onların dolapları yiyecek dolu, yiyorlar, hiç kimse ölmeyecek" diyordu. Ölüm orucundakilerin istekleri ise çok net ve kısaydı. "Yetkililer bizimle görüşsün, yargılanması sürdüğü halde başka illerdeki cezaevlerine gönderilenler geri getirilsin" diyorlardı. Bakan, üç ölümden sonra yetkilileri görüşmeye gönderdi. Diğer talep için ise sekiz ölümden sonra bile kımıldamıyor. Onlar ölmediler, hukuk yerine inadı tercih eden devletin kurbanı oldular. Bu inatlaşmayı başlatan eski Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ı, Adalet Bakanı Şevket Kazan'ı ve tüm yetkilileri protesto ediyoruz.

"Ermenisin, yapamazsın!"

Caroline Cangöz, 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun olmuş. On yıldır eczacılık yapıyor. [illegible] ayında evini ve işini Bitlis'in Hizan ilçesine, babasının [illegible] topraklarına taşımış. Sonra yaşa[illegible] öyle anlatıyor: "Ermeni olduğum ve ismim Caroline olduğu için önce ikametgah verdirmediler [illegible] benim muhtarım. Hâkim kararıyla alabildim ikametgahımı. O ikametgahımla Eczacılar Odası'na kayıt yaptırabildim. Eczane ruhsatı alabilmek için gerekli bütün evrakı Mart ayında Bitlis Valiliği Sağlık Müdürlüğü'ne verdim. Bitlis Valisi Şükrü Kocatepe, Vali Yardımcısı Abdurrahman Savaş 'Ermeni kökenlisin ismini Ayşe ya da Fatma olarak değiştir, sana eczane açtırmayız' dediler. Ben [illegible] babamın Bitlisli. Orada topraklarımız var. Bu bölgede [illegible] eczacılık çok iyi gelir getirir. Batı'da eczane enflasyonu var, hem mesleğimi sürdürmek hem de ait olduğum topraklarda yaşamak istiyorum. [illegible] engünüzdür, kültü[illegible]dür ben onları anlayabiliyorum. On[illegible] [illegible] valilik tarafın[illegible] alınıp Sağlık Bakanlı[illegible] [illegible] Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurum var. İçişleri Bakanlığı'na başvurum var. Fakat herkes kör sağır olmuş, ben çaresiz kaldım. Ankara İnsan Hakları Derneği'ne gittim. İstanbul İnsan Hakları Derneği'[illegible] Hakları Komisyonu var, onlar daha iyi ilgilenir dediler. Ben de İstanbul'a geldim."

Caroline ailesiyle yaşıyor. Dokuz kardeşlermiş. "İyi ki onlar var, onlar olmazsa değeri oluyor yanımda," diyor. "Yalnız yaşayan bir kadın olsaydım, daha zor olurdu işim. Çocukluğumuzda gâvur falan derlerdi, ama halkın çoğunluğu böyle değil tabii. İlk defa devleti temsil eden kişiler, 'Ermenisin benim bölgemde eczane açamazsın' de[illegible]

Kadın olmanın zorluğunu en çok emniyette yaşamış. "Gözaltında cinsel tacize uğradım. Gözlerimi kapatıyor[illegible] göğüslerime, ellerime dokunuyorlar, çırılçıplak soyu[illegible] [illegible] Tahişe diyorlar. En basit sözleri, 'orospu, kaltak'. Şimdi Bitlis'e döneceğim, artık başka olsa da olay kamuoyuna mal olmaya başladı. Neden soruları başladı. Bu beni güçlendiriyor," diyor.

Yazarın Sesi Soluğu'ndan

İstanbul'da doğmadım. Galatasaray Lisesi'nde değilim, Amerikan Kız Koleji'nden de değilim. Selanik'le hiçbir bağım yok. Ankara Mülkiye'sini bitirmedim. Beşiktaş takımını tutmadım. Gençlerbirliği'ne hiçbir ilişkim olmadı. Bir gazeteye kapılanmadım, bir dergide klikçilik etmedim, kooperatiflere girmedim. Doğu'dan da gelmedim. Kürt değilim. Ermeni değilim. Mason Derneği'yle ilgim yok. Benim sırtımı okşasın diye, kimsenin sırtını okşamadım ve erkekler cemiyetinin üyesi bulunmuyorum. Feministlere de katılmadım üstelik. Bir yığın yazara uzaktan tutuldum, onlar da zaten beni tanımazlar. Sağa sırtım hep dönük; Marx'a tapmıyorum, kızdım: kimsenin kimseyi ezmeye hakkı olmadığına inandım ve kaba güce karşı durdum. Herhalde bana Hıristiyan dünyası da sahip çıkacak değil, ne de Müslüman. Sık sık düşündüm: Benim bayramlarım yok. Öyleyse cenaze törenim de olmayacak.

Bu durumda bulunan her yazarın, bir gün göçüp gittiğinde, sesi soluğu tam kesilmiş olacak. Birisi, onların kitaplarında gerçekten yaşayan bir şeyler var mı, yok mu, diye bakana kadar.

(Tabii o gün yazının da bir anlamı kaldıysa?!

Eğer ortada hâlâ yazarlık diye bir şey kalmışsa, yaratı sürüp gidiyorsa...) (1985)

Adalet Ağaoğlu, deniz kıyısında otururken bir arabanın çarpması sonucu ağır yaralandı. Biz de[illegible]yi hazırlarken hâlâ yoğun bakımdaydı. Dileriz kısa zamanda iyileşir. Geçmiş olsun derken onun bir yazısına yer vermek istedik... Evet, yazının bir anlamı ve yazarlık diye bir şey hâlâ var. Adalet Ağaoğlu da...

Kadın Hukuku kitap oldu

[illegible]

Pornografiye karşı

Pornografi ile erotikanın ayrıştırılması, feministlerin cinsellikle ilgili tartışmalarında en önemli noktalardan biri oldu ve olmaya devam ediyor. Bu konuda pek çok sorun, pek çok farklı düşünce var. Pornografinin yasaklanmasını istemenin, özellikle cinsel muhafazakârlığın geliştiği ülkelerde, ne gibi sorunlara yol açacağı, yasaklama istenmeyecekse pornografiyle nasıl mücadele edileceği, pornografinin kadınlara yönelik şiddeti gerçekten artırıp artırmadığı hep tartışma konusu. Gloria Steinem'ın *Outrageous Acts and Everyday Rebellions* (Taşkın Davranışlar ve Gündelik İsyanlar, Owl Book, New York, 2. Basım, 1995) adlı kitabından Nesrin Tura'nın kısaltarak çevirdiği bölüm, katılsak da katılmasak da, bu tartışmanın temel noktalarını ve tartışmada belli bir tarafın görüşlerini iyi bir biçimde ifade ediyor. Yazının, bu sayıda yayınladığımız ilk bölümü, pornografi ile erotikanın farkı üzerinde duruyor. Gelecek sayımızda ise, pornografiyle mücadele için bazı feministlerin ne tür önlemler önerdikleri ve bunlara karşı çıkanların tezlerine verdikleri yanıtları içeren ikinci bölümü yayımlamayı umuyoruz.

Sevişen, gerçekten sevişen insanlarla ilgili imgelere bakın ya da onları hayal edin. Bu imgeler çok çeşitlilik gösterebilir, ama büyük bir olasılıkla, karşılıklı bir haz, dokunma ve sıcaklık, birbirinin bedenine ve sinir uçlarına yönelik bir empati, paylaşılan bir duygusallık ve iki insanın orada olmak *istedikleri* için orada olduklarına ilişkin doğal bir coşku söz konusu olacaktır.

Şimdi de, içinde kaba kuvvetin, şiddetin ya da eşitsiz gücün simgelerini taşıyan cinsellikle ilgili imgelere bakın ya da onları hayal edin. Bunlar çok kaba imgeler olabilir: kırbaçlar ve zincirler, hatta cinsel bakımdan iç gıcıklayıcı olarak sunulan işkence ve cinayet, yara ve çürüklerin açıkça gösterilmesi ya da yetişkin gücünün bir çocuk üzerinde cinsel olarak kullanılması. Daha ince imgeler de olabilir: sınıf, ırk, otorite ya da bedenin cellat ve kurbanı temsil etmek üzere kullanılması; biri giysilerle zırhlanmışken diğerinin bedenini sergilenebilir ve yaralanabilir kılan eşitsiz çıplaklık; ya da açıkça kendini beğendirmeye çalıştığı, görünmeyen ama güçlü bir gözlemci için sergilenen bir kadının kendisi. (Yalnızca kadın göründüğünde bile, onun kendi hazzı için mi, yoksa başkalarına sergilenmek üzere mi orada olduğunu genellikle biliyor olmamız ilginçtir.) Ama bu imgeler ister kaba ister ince olsunlar, güç eşitliği ya da karşılıklılık söz konusu değildir. Aslında gerilim ve heyecanın çoğu, bir insanın diğerine tahakküm ettiği düşüncesinden kaynaklanır.

Cinsellik ve saldırganlık

Sevişme ve tecavüz, onur ve aşağılanma, dostluk ve kölelik, haz ve acı birbirinden ne kadar farklıysa, bu iki tür imge de birbirinden o kadar farklıdır. Ne var ki bunlar, birbiriyle karıştırılır ve "pornografi" ya da "müstehcenlik", "erotika" ya da "belirtik cinsellik" olarak aynı kefeye konur, çünkü cinsellik ve şiddet tehlikeli bir biçimde içiçe geçmiş ve karışmıştır. Sonuçta, bir grup insanın diğeri üzerindeki tahakkümünü sürdürmek için şiddet ya da şiddet tehdidi gerekir. Erkekler ve kadınlar arasında, yakınlık duygusuyla bir araya geldiklerinde ve birbirlerinin insanlığını tanıma tehlikesi en yüksek düzeyde olduğunda, en güçlü tehdit sözkonusu olmalıdır.

Cinsellikle şiddetin karışması sadomazoşizmin herhangi bir biçiminde en açık ifadesini bulur. "Karşıt cins"le yakınlaşma özürlülüğü o kadar büyük boyutlara varmıştır ki, bir işkenceci hatta bir katil, acının ya da hayatını kaybetmenin kurbanın doğal kaderi olduğuna gerçekten inanabilir; ve kurban kendine saygıdan ya da olumlu insan temasından o kadar yoksun bırakılmıştır ki, herhangi bir yakınlığın ya da ilginin bedeli olarak acı çekmeyi ya da özgürlüğünü kaybetmeyi beklemektedir. Yine de, bir mazoşist ölümü umsa bile, *snuff* denilen filmlerin (*snuff* bir kadını cinsel haz için öldürmenin pornografideki adı) ve güncel pornografik edebiyatın çoğunluğunun, cinsel işkenceyle gelen ağır bir ölümün nihai orgazm ve haz olduğunda ısrar etmeleri haklı görülmemelidir. Elbette, bu kadınlara biçilmiş bir "intihar" şeklidir. Gerçekte erkeklerin kendilerini öldürme eğilimleri daha yüksek olsa da, erkek intiharı hemen hiçbir zaman cinsel bakımdan haz verici olarak sunulmaz.

Cinsellik, saygın psikoloji ve cinsel davranış kuramlarının yanısıra, popüler kültürün tüm biçimlerinde de şiddet ve saldırganlıkla karıştırılır. Saldırganlığın, erkek cinselliğinin "normal" bir parçası olduğu ve kadın edilgenliğinin ya da kadının erkek saldırganlığına gereksiniminin kadın cinselliğinin "normal" bir parçası olduğu düşüncesi, içinde yaşadığımız erkek egemen kulturün, okuduğumuz kitapların ve soluduğumuz havanın bir parçasıdır.

Duygularımızı ifade etmek için bize verilen sözcükler bile aynı varsayımları barındırıyor. Cinsel deyimler, fethetme ve aşağılanmayla eşanlamlı en bayağı sözcükler (...); cinsel bakımdan saldırgan ya da hatta yalnızca cinselliğini dışavuran kadın bile yosma ya da nemfomanyak olabiliyor, ama cinsel bakımdan saldırgan bir erkek normal sayılıyor, hatta hayranlık uyandırabiliyor. Cinselliğe ilişkin, kabul gören bilimsel betimlemeler bile aynı rolleri sürdürebiliyor. (...)

Açıkça görülüyor ki, cinseliği saldırganlıktan -şiddetten ya da şiddet tehdidinden- ayırmak çok uzun zaman alacak. Ve bu süreç, erkek egemenli-

erotika

ğinin ve erkeğin merkezi konumunun tanı kalbini hedef alan bir meydan okuma olarak büyük bir dirençle karşılaşacak.

Ama bizi yönlendirecek bir bilgimiz var: bedenlerimizin ortak bilgisi. Acı, bir zarar ya da tehlike uyarısıdır. Çocukken bize gösterilen yakınlıkla içiçe geçmese, acı ile hazzı birbirine karıştırmayabilirdik. Aynı zamanda, özgür irademizi ve gücümüzü keşfettikçe, cinsellikte de kendi inisiyatifimizi ve hazzımızı keşfedebiliriz. Erkekler artık tahakkum edemez hale geldikçe ve üstünlüğe dayanmayan bir kimlik bulmak zorunda kaldıkça, onlar da işbirliğinin itaatten daha ilginç olduğunu, cinsel eşleriyle kurdukları empatinin kendi hazlarını da artırdığını, ve "performans" kaygılarının, erkeklikle ilgili basmakalıp düşüncelerle birlikte yokolma eğilimi gösterdiğini keşfediyorlar.

Ama bu yeni cinsel devrimin başsavaşçıları kadınlar olacak. Söz konusu olan, bizim özgürlüğümüz, bizim güvenliğimiz, bizim yaşamlarımız ve bizim hazzımız.

Feminizmin bu dalgasında, fiziksel tehlikenin en dolaysız olduğu alanlarda cinselliği ve şiddeti birbirinden ayırmaya çalışmakla işe başladık: tecavüzün, suçlu için biyolojik bakımdan karşı konulamaz ve hatta belki de kurban tarafından kışkırtılmış bir suç olarak düşünülmesine meydan okuyarak; kadın ve çocukların dövülmesinin, "eviçi şiddet" olarak sınıflandırılıp yasa tarafından yok sayılmasına karşı çıkarak; zorunlu fahişeliği ve cinsel köleliği, ulusal ve uluslararası düzeyde suç ilan ederek.(...)

Kadınlara karşı savaşın tüm bu örnekleri, bizi doğrudan, bunları öğreten ve meşrulaştıran propagandaya, yani pornografiye yönelti. Bizi cinselliği tecavüzden ayırmaya yönelten sebepler, kadınlara karşı savaşta bir silah olarak cinselliğin pornografik betimlemelerini, özgürce seçilmiş, karşılıklı cinsellik imgelerinden ayırmanın bir yolunu bulmamız gerektiğini farketmemize de yol açtı.

Sözcüklerin hikmeti

Neyse ki, sözcüklerin kökenlerinde de bir hikmet var. Pornografi Yunanca porne (fahişe, orospu ya da kadın esir) ve graphos (yazı ya da betimleme) kökünden geliyor. Dolayısıyla, ya kendi içinde bir güç dengesizliğini içeren cinsellik alışverişi ya da cinsel kölelik anlamına geliyor. Bu tanım, kölelerin kadın ya da kölecilerin erkek olmasından, veya bunun tersinin doğru olduğu nadir örneklerden bağımsız olarak aşağılama içeriyor. Ayrıca, iki erkeğin birbirine haz verdiği eşcinsel erotika kadar, bir erkeğin "kadın" kurban rolünü oynadığı eşcinsel pornografi de var. Hatta, bir kadının bir erkeği kırbaçlayıp cezalandırdığı rol değişimine dayalı bir pornografi de var; bu türün kadınlar tarafından ya da kadınlar için değil, erkekler tarafından kendi hazları için yaratılmış görünmesi ve erkeklere -gerçek bir tehlike olmaksızın- kurbanmış gibi yapma olanağı tanıması dikkate değer. Lezbiyen erotika kadar, bir kadının "erkek" rolünü üstlenerek bir başka kadına eziyet ettiği lezbiyen pornografi de var. Kadınların eziyet eden rolünü seyrek olarak üstlenmeleri biyolojik üstünlükten kaynaklanmıyor, kadını şiddet ve tahakküm uygulamaya bağımlı kılma olasılığı oldukça düşük görünen bir kültürden kaynaklanıyor. Ama katılımcıların toplumsal cinsiyeti ne olursa olsun, bütün pornografi, erkek-kadın, cellat-kurban paradigmasının bir taklididir, ve aslında nerdeyse tümü, köle kadın ve efendi erkek imgesini sergiler ya da içerir

(...)

Kısacası, pornografi cinsellikle ilgili değildir. Bir saldırganlık biçimi olarak kullanmak üzere cinselliği gerektiren ya da cinselliğin bunu yapmasını sağlayan bir güç dengesizliğiyle ilgilidir.

Erotika cinselliği şiddetten ayırt etmemize ve dolayısıyla da cinsel hazzı kurtarmamıza yardımcı olabilecek bir sözcük. Yunanca eros (Afrodit'in oğlu Eros'tan kaynaklanan cinsel arzu ya da tutkulu aşk) kökünden geliyor, aşk ve karşılıklılık, olumlu seçim ve özel biri için duyulan istek düşüncesini içeriyor. Pornografinin bir fahişeye yaptığı göndermeden farklı olarak, erotika toplumsal cinsiyet sorununu tamamen açık bırakıyor. (Aslında sözcüğün içerdiği eşit güç çağrışımını, bir erkeğin başka bir erkeğe duyduğu aşkın, bir kadına duyduğu aşktan daha değerli olduğu yolundaki eski Yunan inanışına borçlu olabiliriz, ama en azından sözcüğün kendisinde ön yargı yok) hem erotika hem de pornografi, genellikle, cinsel davranışın sözel ya da görsel temsiline göndermede bulunsa da, biri diğerinden, kapıları açık bir oda kapıları kilitli bir odadan ne kadar farklıysa o kadar farklıdır. Biri bir yuva olabilir, ama öteki ancak bir hapishane.

Katılımcıların toplumsal cinsiyeti ne olursa olsun, bütün pornografi, erkek-kadın, cellat-kurban paradigmasının bir taklididir, ve aslında nerdeyse tümü, köle kadın ve efendi erkek imgesini sergiler ya da içerir.

Azmettirme mi, "emniyet subabı" mı?

Eğer en popüler film ve dergilerimizin yarısının konusu, Yahudiler'e işkence edilmesini ve öldürülmelerini haklı gösteren Nazi propagandası olsaydı öfke duymaz mıydık? Siyahların köleleştirilmelerini yaaz eden ve yücelten Ku Klux Klan propagandası, çok övülen "klasik" romanlara konu olsaydı, protesto etmez miydik? Bu tür ırkçı propagandaların ırkçı katliam ve linç eylemlerinden önce geldiğini ve onları haklı çıkardığını biliyoruz. Bir şiddet filmi izlemenin, deneklerin şiddete göz yumma, kendilerinin de şiddet uygulamaya istekli olma ve kurbanın bu muameleyi hakettiğine inanma olasılıklarını artırdığını biliyoruz. Neden, bütün ırklardan kadınlara yönelik cinsel saldırganlığın propagandası, "geleneksel sağduyu"nun tehlikeli bulmadığı bir toplu nefret biçimi olabiliyor? Neden pornografi, saldırganlığın eyleme geçirilmeden tatmin edildiği bir "emniyet subabı" olduğu varsayılan tek medya şiddeti türü?

İlk sebep, üremeye yönelik olmayan bütün cinsellik biçimlerinin pornografiyle karıştırılması(...)

Birbirinden çok farklı olan "erotika" ve "pornografi" kavramlarının bu kadar karıştırılabilmesine şaşmamak gerek. Her iki kavram da, cinselliğin döllenmeden ayrılabileceğini, başka kullanımları ve amaçları olduğunu varsayıyor. Bugünkü kültürümüzde bile, her ikisinin de eşit biçimde müstehcen ve ahlaksız olarak mahkum edilebilmesinin esas nedeni bu. Çocuk doğurmaya (ve çocukların uygun bir biçimde "sahiplenilmesi" için babasoylu evliliğe) yönelmeyen tüm cinsellik biçimlerinin böyle kaba bir biçimde mahkûm edilmesi, kadınların bağımsızlığına karşı güncel tepkiyle iyice kazandı. Cinsellik ve üreme konusunda kendi geleceğimize karar vermek için gereken özerk gücü gerçekten kazanırsak (yani, kendi bedenlerimizi ve dolayısıyla üreme araçlarını denetleyebilirsek), tüm ataerkil yapının altüst olacağı korkusuyla, eşitlik karşıtı gruplar yalnızca cinsel eğitimi ve aile planlamasını "pornografik" olarak suçlamakla kalmıyorlar, aynı zamanda,doğum kontrolüne ilişkin bilgilerin posta yoluyla iletilmesini engellemek için müstehcenlikle ilgili yasaları da kullanmaya çalışıyorlar. Babasoylu evlilik ve çocuk doğurma dışındaki her türlü cinsellik biçimini ve çıplaklığı hedef alıyorlar. Nitekim, Phyllis Schlafly bir keresinde kadın hareketinin tümünü "müstehcen" olmakla suçladı, ve Ahlaklı Çoğunluk, Hıristiyan Koalisyon ve benzeri gruplar bekâreti, perhizi ve baskıyı yeniden dayatmaya çalışıyorlar.

Bu cinsel tepkinin, ağırlıklı olarak, hayvanlar dünyasındaki "doğal" davranışları insanlara uygulamaya dayanan, laik, entelektüel bir muadili de olması şaşırtıcı değil. Bu kendi içinde sorumlu bir yaklaşım; ama bu türden araştırmalar, seçtikleri hayvanlar ve üstünde durdukları alışkanlıklarla politik amaçlarını açıkça ele veriyor. Örneğin, bazı hayvanların erkeği genellikle yavrularını taşıyorlar ve onlara "annelik" ediyorlar, erkek aslanlar yavrularına bakıyorlar, dişi filler sürüye başkanlık ediyor ve erkek penguenler, yavruları için doğurmak dışında her şeyi yapıyorlar. Belki de bu yüzden, erkek ustunluğunu savunanlar davranışları uygun bir biçimde erkek egemen olan (atipik kapatılma koşullarında incelenen) şempanzeleri ve babunları tartışmayı tercih ediyorlar. Mesaj, insan dişilerinin, cinsel bağımlılık içeren hayvansal "kader"lerine razı olmaları ve kendilerini yavrularını doğurup büyütmeye adamaları

Bu baskılara karşı savunma ihtiyacı, terimleri tamamen tersine çevirip, üremeye yönelik olmayan tüm cinsellik biçimlerinin iyi olduğunu ilan etme eğilimine yol açıyor. Ne var ki, aslında bu insan etkinliği, herhangi bir etkinlik kadar yapıcı ya da yıkıcı, ahlaki ya da gayri ahlaki olabilir. Bir iletişim biçimi olarak cinsellik, karşılıklı haz ve tahakküm, yaşam ve ölüm, "erotika" ve "pornografi" kadar birbirinden farklı mesajlar gönderebilir.

Kadınlar anlarlarsa...

Selehattin Duman, "Erkek milleti olarak o kadar eciş bücüşüz ki, eli yüzü düzgün birini bulduklarında peşine düşüyorlar... Kürşat da tam peşine düşülecek bir tip," diyor.

Kürşat Başar, kendisini kadın uzmanı sayıyor, ama yine de itiraf ediyor; "Her yeni kadın, kendine has formüllerle giriyor hayatıma. Tam onları çözdüm diyorum, yeni bir kadın gelip hepsini tepetaklak ediyor. Anlamak mümkün değil bu cinsi." Anlamaya çalışması iyi. Hiç olmazsa bir gayret var. Ama neden sol kulağını başının arkasından sağ eliyle tutuyor, bunu anlamak zor. Yani kadınların birbirinin aynısı olduğunu nerden duymuş ki birkaç tanesini hatmedince iş biter sanmış. Ya da madem ki bu anlama işine samimiyetle gönül vermiş (herkesin bir takıntısı vardır ya) ikide bir kadın değiştirip işi yokuşa sürmek niye? Bir kadında sebat edersin, boynunu büküp bari, "Bütün kadınları bilmem ama birini anladım," dersin. Belli ki kadınlar sıraya girmişler, adam ne yapsın. Ama bu kadar çok kadın doğrusu riskli iş. Ben olsam valla korkardım, Kürşat Başar anlayamamış ama, ya o kadınlardan biri kalkıp da Kurşat Başar ı anlarsa? Hele bir de kalkıp başkalarına anlatırsa?

Her neyse, Selahattin Duman'ı bilir misiniz? Her zaman değil ama ara sıra çok güzel saptamalar yapıyor, bazen okuyup kahkahalarla gülüyorum. İşte Kürşat Başar üzerine yazdıkları: "Yazar olacaksan önce iyi bir fiziğin olacak". "Erkek milleti olarak o kadar eciş bücüşüz ki, eli yüzü düzgün birini bulduklarında peşine düşüyorlar... Kürşat da tam peşine düşülecek bir tip." Ve ekliyor "Onun yazdıklarını bir kitapta toplayıp, 'Bunları ben yazdım' diye imzamı atsam, kitabın kapağına da kendi fotoğrafımı koysam; tövbe elli tane satmazdı." Haklı ama üzüldüm şimdi. Selahattin Duman bir kitap yazıp üstüne de fotoğrafını koysun, elli tanesini ben almazsam kadın değilim. Bir de, hani geçerken söyleyeyim dedim, kadınlar bazen başka sebeplerle de kitap alıp okuyabiliyorlar. Doğrusu Sartre'ın da bir Brad Pitt olduğu kesinlikle söylenemez ama ben şahsen zevkle okumuşumdur.

Hamişseverler için son dakika notu; Aktüel'in son sayısında, "Aktüel jürisi belirledi; Yılın en başarılı ve en çok konuşulan isimleri" var, listeyi oluşturan jüride yeralan Kürşat Başar seçilen isimler arasmdada yer almakta hiç bir beis görmemiş.

Neriman

KIZLAR, KÖKLER VE ÖZGÜRLÜK

Canavar feministler!

Ben Greenstein adlı bir bilim adamı, kadınların aşırı hırsları yüzünden daha fazla testosteron salgılamaları halinde canavarlaşacaklarını iddia ediyor.

Feministlerin aslında nasıl hilkat garibesi, nasıl canavar oldukları nihayet bilim tarafından da tescil edildi. İngiliz bilim adamı Ben Greenstein, "Erkeklerin, korunma, beslenme ve üreme fonksiyonlarını sağlamak üzere değişime uğramış dişiler olduğunu öne sürüyor. Kadınların ise aşırı hırsları yüzünden daha fazla testosteron salgılamaları halinde, aynı erkekler gibi canavarlaşacaklarını iddia ediyor. Bilim adamı bu sözüyle özellikle feministleri hedef alıyor." Şimdi bu sonuncu cümle, adamın kendi düşüncesi midir, *Hürriyet* gazetesinin yorumu mudur, onu bilemem ama bunlardan bir ders çıkartmak lazım gibi geldi bana. Erkeklerin zaten canavar oldukları kabul edildiğine göre, kadınların da canavarlaşmalarında, (pardon feministleşmelerinde diyecektim) ne sakınca var mesela; dinsizin hakkından imansız gelmez mi? Biz feministler olaraktan kadınların bilinci yükselsin diye uğraşıp duruyoruz; aslında bilinci filan bir kenara bırakıp kadınlara testosteron takviyesi cihetine gitsek daha ucuz ve kolay olur mu? Yoksa, "Zaten dünya nüfusunun yarısı canavar, bir dünyaya bu kadarı yeter," diye düşünüp vaz mı geçmeli?

Aslında eşitliği sağlamanın bir yolu olarak, erkeklere kadınlık hormonu takviyesini düşünmek daha adil olabilir; doğum kontrolü, kürtaj, doğum derken biz yeterince çektik zaten. Daha radikal çözümler de olabilir, belki de dört aylık olana kadar dişi bir beyne sahip oldukları söylenen bu yaratıkların dönüşüp canavar hale gelmelerini daha ana karnındayken önleyebiliriz. Devamı edemeyeceğim galiba, böyle düşündükçe testosteronum artıyor, hırsımdan kuduruyorum, tutınayın beni...

Emel

FEYHAN GUVER

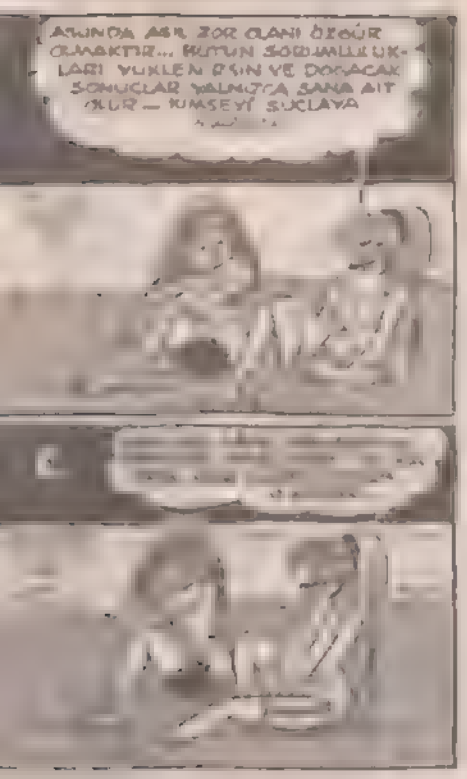

birkaç iyi adam kötü kızlara karşı

saça jöle, vücuda kas, kıça kot prensipleriyle birleşen birkaç genç çocuk, suratlarında iğfal davası sanığı ifadeleri, yani bunların gittiği yerlere giden iyi, kötü, çıtır kızların hali ne olur?

Yoncimik namlı hanım kızımızı bilirsiniz, bir harikadır, ve bana sorarsanız hepimize örnek ve önder olmalıdır, neden derseniz, çoğumuz blûzumuzun yakasını azıcık açıp binbir damga yemekten kurtulamazken kendisi hem "bandıra bandıra ve beni" diye şarkı yapıp hem de temiz aile kadını kalabilmeyi başarabilmiştir, helâl olsun.

şimdi o buyudu ve pop müziğimizde artık bir ekol oldu ve hattâ türkiş madonna olarak bir nevi batılı müzik otoritelerinin dikkatini cezbetti ya (hatırlatmak isterim eskiden bu türkiş'in lokum mânâsında dilâyt olurdu); yavrulama zamanı da geldi ve nitekim bu olaydan da bizi mahrum bırakmadı, ve böylece birkaç iyi adam ve çıtır kızlar karşımıza çıktılar! iki grup da onun tedrisinden geçmiş.

çıtır kızlar'ın aynı adı taşıyan parçalarının sözleri doğrusu biz feministlerin içini burktu, en eğlenceli sloganlarımızdan birisi olan "iyi kızlar cennete gider, kötü kızlar her yere" utanmazca deforme edilip sonuna, "çıtır kızlar nereye gider" sorusu eklenmiş, ne yapalım böyle şeyler herkesin başına gelebilir, fakat bunların karşısındaki birkaç iyi adam'ın durumu bir kız annesi olarak beni çok düşündürdü

klipte görüyoruz, saça jöle, vücuda kas, kıça kot prensipleriyle iyileşen birkaç genç çocuk, (ne kadar adam oldukları konusunda kefil olamam.) suratlarında iğfal davası sanığı ifadeleri, kızlara gidip yıldızlara uçmaktan sözediyorlar, yani bunların gittiği yerlere giden iyi, kötü, çıtır kızların hali ne olur?

geçerken değinmek istediğim bir başka klip daha var hurşit yenigün derler, muhterem bir sanatçı, metin ersoy'un unutulmaz şarkısı "ah o gemide ben de olsaydım..."ı yorumlamış, bindikleri teknevle açık denize falan değil olsa olsa yüzmeye gidilir, kaptan da tayfalar da güvenilir gözükmüyor, fakat türk bayrağı ihmal edilmemiş, en az üç defa gözüküyor, zannediyorum bu son zamanlardaki bayrak harekâtına "duyarlı türk sanatçılarının" bir katkısı, ve katkıda bulunanların harekâtla tam bir uyum içinde olduğu kanısındayım şahsen

ayşe düzkan

ÇOK BİLMİŞ ÇOOOK — SEMRA CAN

İlk defa! Sonuna kadar...

Sibel: Hani bir kaç yıl önce, bekâret kontrolüne yollanan bir kız intihar etmişti. Çok üzüldüm buna. sonra da çok sinirlendim. Bir de, "Ben şu kızı deldim, bu kız zaten delikmiş." falan diye havalara giren sınıf arkadaşlarımız vardı. İsyan ettim bunlara ben. Nedir bu bakire, delik. orospu muhabbeti diye parmağımla kendim hallettim. On beş yaşındaydım. Hiç de acımadı. Ama sonra ilk defa bir erkekle birlikte olduğumda çok acı çektim, hatta ağladım bile.

Şenay: Ben cinselliği birçok yönüyle yaşadım, ama hâlâ bakireyim. Çok çelişkideyim çünkü. İlk ilişkimi yaşayacağım kişi özel birisi, çok sevdiğim birisi mi olsun, yoksa bir daha hiç göremeyeceğim birisi mi karar veremiyorum. Bizim erkeklerin, kendinin modern, ileri görüşlü olduğunu iddia edenlerin bile "ben ilkim" diye gurur duyacağına, kendini bir şeyler "başarmış" sanacağına. kendini onun "sahibi" sanacağına inanıyorum. Bu yüzden duygusal bağım olmayan birisiyle yapayım ki, böyle bir şey iddia ederse gözümden düşmesin; saygımı, sevgimi yitirmeyeyim istiyorum. Dershaneden bir arkadaşım vardı. Onun kişiliğinden, insanlığından çok etkileniyordum ama erkekliği çok fazla ön plandaydı. Benimle yatmayı bir başarı olarak göreceği ve bu yüzden çok önemsediği belliydi. Böyle bir şeyi istemedim. Ben sonunda kendimi çok yakın hissettiğim, sevdiğim, cinselliği bir ölçüde paylaştığım bir arkadaşımda karar kıldım. "İlk o olsun!" dedim kendi kendime. O sırada Didim'de yaşıyordu. Kalktım, Didim'e gittim. Bütün gün çok güzel vakit geçirdik. Bana sözlendiğini söyledi ama bunun benim için hiçbir önemi yoktu. Çünkü onunla özel bir ilişki. ortak bir gelecek istemiyordum, ilk o olsun istiyordum, o kadar. Akşam olunca, benim için bir arkadaşının yanında yer ayarladığını söyledi. Ben onun yanında kalmayı tercih ettim ama benimle cinsel ilişkiyi reddetti. Böyle bir sorumluluğu üzerine alamazmış. Ortada sorumluluk almasını gerektiren bir şeyin olmadığını bir türlü anlatamadım. O kadar içine işlemiş ki, "Benimle yattığın için sahibim olmayacaksın, hatta üzerimde hak sahibi bile olmayacaksın," dememe rağmen, istemedi. Ertesi gün fikrini değiştirmiş olarak geldiğinde, bu sefer de ben istemedim. kavga ettik. Ondan böyle kavgalı ayrılmayı hiç istemezdim doğrusu.

Dilara: Benim ilk beraber olduğum kişi, hiç öyle benim sahibimmiş falan gibi hissetmedi kendini. Aynı lisedeydik. ilk çıkmaya başladığımızda on yedi yaşındaydım. Hayatımın erkeğini bulduğumu duşünüyordum. Her günümüz birlikte geçiyordu, ama nedense onunla yatmak aklıma gelmiyordu. Şimdi sonradan düşününce bu bana çok tuhaf geliyor, yani niye aklıma bile gelmiyordu. istek duymuyordum diye. Demek ki o zamanlar böyle bir şeyin evlenmeden yapılamayacağını iyice içselleştirmişim. Sonra ortak bir arkadaşımızın kürtaj olduğunu duyunca benim kafama dank etti. Yalnu ben niye yapmıyorum diye düşünmeye başladım. Yirmi yaşındaydım artık. Bu sefer de, "Babamın yüzüne sıl bakarım?" düşüncesi başladı. Birçok kadın yaşı bunu. Bu düşünce, bir arkadaşımın beni vücudum her parçasının bana ait olduğuna. buna kimsenin rışamayacağına ikna etmesine kadar sürdü. Sonra sefer karar verdim ama kendimi çok kastığın için türlü birleşemiyorduk. Her türlü cambazlığı yapıyduk ama olmuyordu. O yaz ikimiz de farklı nedenle yurt dışına çıktık. İşlerimizi ona göre ayarlayıp bir hafta sonu ayın otelde kaldık. Bu sefer kasılmadım. herhalde ailemden, toplumdan olan coğrafi uzaklık benim kendimi psikolojik olarak özgür hissetmeme yetti. Hafif bir acı hissettim sadece. Bir sonraki gün sürekli bir zonklama hissettim. biraz zor yürüdüm o kadar. Ama herkes durumumu farkediyormuş gibi geldi.

Gamze, ö

Melda: Daha on dört yaşındayken günceme yazmışım ben; "Asla bakire ölmeyeceğim." diye. Nitekim on yedi yaşında ilk ilişkimi yaşadım. Üniversiteye yeni girmiştim, ilk defa büyük bir şehirde yaşayacaktım. Kabak çiçeği misali açıldığım bir dönemdi yani. Bir sürü de hayranım vardı. Her şeyi sorguluydum, her şeye isyan ediyordum. En önemlisi de meraklıydım. Kendimi, kişiliğimi, cinselliği, her ş yaşayarak kendi el yordamımla keşfetmek tiyordum. "Ne kimse ilk olmalı, ne de olduğunu bilmeli" diye bir felsef vardı. İlk olmasının ya da olm masının ne önemi var diye şünüyordum. "Bekâret de önemli bir şey mi, altın mubarek?" diyordum. Bu ğal bir süreç, niye ille de rinin buna "layık" olm gereksin ki, o olmazsa b ka birisi olacak nasıl o O kadar çok hayran vardı ki, birinde karar mak zorunda hisset kendimi. Hele bir tan resmen birinci sınıf beri peşimdeydi, d madan çok ciddi ol ğunu, çok çok ciddi duğunu, ortak gelece mizi düşündüğünü fa söylüyordu. O sırada riyle çıkmaya başladım, ö yatmak istemedi, yıpranırsın di ama sonradan kararı sana bıra vorum dedi ve vattık. Korunma fa olmadı, böyle şeyleri bilmiyordum zaten; dediğim gibi her şeyi el yor mıyla yeni yeni öğreniyordum. Tek sikliğini hissettiğim şey şu oldu, yatt tan sonra yürüyüşe çıktık, bana tek zel söz söylemedi. "Canım, kendini sıl hissediyorsun?" demesini beklerc mesela. Şimdilerde onu düşününce bağlılık. nostalji, özlem falan duyn yorum. Aynı zamanda çok saf ve rüst olduğum bir dönemdi. Şimdi ge kirse yalan söyleyebiliyorum ama o manlar kendimde de başkalarında hiç affedemeyeceğim bir şeydi bu. C

Melda, 25, çalışıyor.

Aile, hukuk, toplum, herkes cinselliğimize karışıyor, denetliyor. Cinselliğimizi sadece bize dair, bize ait bir şey gibi algılamamız epeyce zor. Bu nedenle de "bekâret"in hayatımızda önemi çok büyük, onu evlenene kadar saklamamız isteniyor. İlk cinsel ilişkilerini evlenmeden önce yaşamaya cesaret eden beş genç kadın, deneyimlerini anlattılar.

alta

da bana yalan söylediği için terkettim zaten. Askerliğini yapmış olmasına rağmen bana yapmadığını söylemişti. Çalıştığı ve yaşadığı yer hakkında da yalan söylemişti. Affedemezdim böyle bir şeyi.

Sibel: Ben ilk ilişkimi yaşadığımda on altı yaşındaydım. Yattığım kişi sevgilim değildi. O zamanki sevgilimle aramızda cinsel bir elektriklenme yoktu ama Burak'la vardı. Onunla tanıştım, opüştüm, seviştim diyebilirim, çok çabuk oldu her şey. Dosttuk, öpüşüp koklaşıyorduk da, her şeyi beraber yapıyorduk, bari bunu da yapalım dedik. Bir gün o istedi, ben reddettim. Eve gidince bir düşündüm, "Yahu ben niye reddettim?" diye, hiçbir neden bulamadım. Bunun üzerine onu aradım ve biz ertesi gün sabah saat dokuzda ir arkadaşın evinde buluştuk. İki beyaz gul, bir sürü le prezervatif getirmiş. Kırmızı gül getirmediği için ok bozulmuştum. Ben tuvalete gittim, geldiğimde o ırılçıplak odanın ortasında duruyor, yere de yanında etirdiği beyaz çarşafı sermiş. Yerde bembeyaz, kocaman bir çarşaf ve odanın ortasında çırılçıplak bir Burak. Bu salıne beynime kazındı sanki, o anı düşünlükçe hiç gözümün önünden gitmiyor. Onu öyle görlüğümden beri de utanma duygum zaldı, artık kolay kolay utanmıyorum. Hiç ön sevişme falan yapmadan, hemen amacımıza yöneldik. Yirmi dakikada her şey oldu bitti. Öyle filmlerdeki gibi romantik, loş ir ortam falan yoktu. Uvarılmadığım için galiba, ben muthiş acı çekim ve çok ağladım, çok büyük hayal ırıklığıydı benim için, orgazm filan la olamadım. Zaten erkek bedeni benim için yabancıydı. Dokunmayı, evk almayı falan düşünemedim. Öyle aptal aptal bakıyordum işte. Üzüldüm değil de hüzünlendiğim ek şey, daha iyi olabilirdi, daha çok evk alabilirdim düşüncesi oldu. Kız rkadaşlarıma anlattığımda bana bakışlarının değiştiini farkettim. Ben yatmıştım, onlar öpüşmemişti bie. Beraber otururken birden birinin bana sanki "Neen yaptın?", "Nasıl yaptın böyle bir şeyi?" der gibi uhaf tuhaf baktığını hissediyordum, "Basbayağı yapım işte kardeşim, istedim ve yaptım, ne var bunda," iyordum ben de. Sonra bir pişmanlık dönemi başlaı. "Babam anlıyor mu acaba, yapmamalı mıydım, eyaz atlı prensi beklemeli miydim?" falan diye. O adar baskı ve abartı vardı ki, o tabuyu yıktığın için er şeyin farklı olacağını, artık farklı birisi olacağını, adın olacağını sanıyorsun ama aslında sırf bedenin eğişiyor, birden bire büyüyüp de "kadın" olmuyorun. Ama bu kız-kadın ayrımı da sırf zara dayanan ir ayrım ve ben birden kendimi nasıl tanımlayacağıı bilemedim. Kız mıyım ben, kadın mıyım? Kimim? eyim? Tam bir ay sürdü bu. Sonra düşünmemeye aşladım. Kadın mıyım, kız mıyım, neysem neyim, aşıyorum işte diye düşünmeye başladım.

Sibel, 19, üniversite sınavına hazırlanıyor.

Melda: Bir keresinde lisedeyken on-on beş kız birarava gelip bir arkadaşın evinde porno film seyretmiştik. Birçoğumuza gördüklerimiz tuhaf ve ayıp gelmişti. O videoda oral seks yapanları görüp de, "Midem bulandı, ben böyle bir şeyi kesinlikle yapamam," diyenlerin sonradan neler yaptıklarını düşünüyorum da inanamıyorum. Ben de ilk mastürbasyonumu o gece yapmıştım.

Gamze: İlk beraber olduğum kişiyle birbirimizi çok seviyorduk, dört aylık bir beraberliğimiz olmuştu. Bu çok önemli benim için. Bence ilk ya da değil, insanın yattığı insanlar hep özel olmalı. Bir gün yatakta sevişirken, ben istedim. Ama sorumluluk hissetmeyeceksin dedim, istediğim ve seni sevdiğim için yapıyorum. O yanında hep prezervatif taşırdı ama o gün yanma almamıştı. Aklımın ucundan bile geçmedi hamile kalabileceğim, o kadar mutluydum ki o anda. Sonra benim hiç unutamayacağım bir şey yaptık, gidip beraberce şakalaşarak çarşafı yıkadık. Çok mutluydum ve neredeyse hiç acı çekmedim diyebilirim. Çok kısa bir acı ama yoğun bir mutluluk duygusuydu yaşadığım. Yatarken onu daha tam anlamıyla çıplak görmemiştim bile. Ortaokuldan itibaren cinsellik hakkında düşünmeye başladım ben. "Yapmalı mıyım, yapmamalı mıyım, belki yaparım, bir gün mutlaka yapacağını," gibi kademelerden sonra kafamda çözmüştüm bekâreti ve kendi cinselliğimi yaşamaya karar vermiştim. Ama aileme yaşadıklarımı anlatmak istemiyorum, çünkü benim için üzüleceklerini biliyorum. "Ya bir gün beğendiğin ve evlenmek istediğin bir adam karşına çıkarsa, o da bakire olmanı isterse ne yapacaksın?" diye, "Bahtın kapandı," diye benim adıma üzüleceklerdir eminim. Ama ben evlenirsem eğer, evlenmek bir amaç olduğu için değil, olsa olsa çocuklarım toplumda dışlanmasın diye evlenirim. Kafa yapısı bana uygun olacağına göre, o insanla da cinselliği evlenmeden önce yaşamış olurum, bu sevginin bir parçasıdır. Hem bakalım beni cinsel olarak tatmin edebilecek mi, o da önemli. Ama bunları aileme anlatmam çok zor, en iyisi hiç anlatmamak. Ben doğru yaptığımı biliyorum, o bana yeter.

Dilara, 24, çalışıyor.

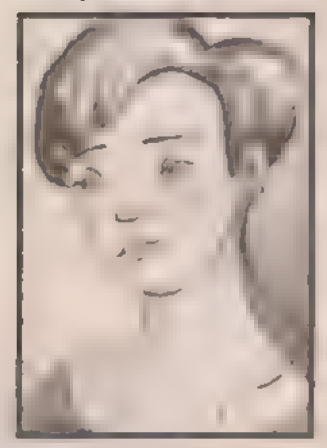

Şenay, 19, üniversite sınavına hazırlanıyor.

Dilara: Zamanla, senin geçirdiğin değişimlerle ailenin tutumu da değişebiliyor. Benim babam eskiden arkadaşlarımda yatılı kalmama bile izin vermezdi. Ama ona danışmadan kendim karar verip "kız başıma" yabancı bir ülkede staj yaptıktan sonra bir de üniversiteyi bitirip tek başıma yaşayarak hani derler ya, kendi yağımda kavrulmaya başlayınca, bir gün bana sorunum ne olursa olsun, babam kızar mı, üzülür mü diye düşünmeden ilk önce aileme gelmemi söyledi. Sanki, "Kürtaj olacak olsan bile buraya gel; seni yargılamaya hakkım yok ama o kadar çok seviyorum ki yardım etmek istiyorum," der gibi bir hali vardı. Ama ilk ilişkimi o zaman ona anlatmış olsaydım, eminim çok kızardı.

Sibel: Benim babam hayatta değil. Ama eğer olsaydı ve durumumu bilseydi o da çok kızar ve hayatıma ağır kısıtlamalar getirirdi. Annem de biliyor ama anne otoritesine yediremediği için bilmezden geliyor galiba. Bir gün dolabımda üstü kapalı duran prediktörün üstünün açılmış olduğunu gördüm. Ya annem ya kardeşim dolabımı karıştırmış olmalı.

Gamze: Benim pişman olmamamın tek sebebi belki de onu seviyor olmam. Sevmediğim biriyle yatmış olsaydım küfrederdim kendime. Bence kadınlar hem daha duyarlı hem de duygusal olarak daha ileri bir seviyede ve o yüzden ilk beraber olacakları kişiyi aynı zamanda sevmek istiyorlar, özel birisi olsun istiyorlar.

Sibel: Birisinin özel olması için ille de onu sevmen gerekmiyor ama. Tek gecelik ilişkiler de özeldir benim için.

Şenay: Özel deyince ben saygı duyabileceğim, maço olmayan bir kişilik anlıyorum. Bence fazla anlam yüklüyoruz ilk ilişkiye, çok şey bekliyoruz ve düş kırıklığına uğruyoruz. Hayvanlar bile cinselliklerini bizden daha doğal bir şekilde yaşıyor. Anlamlara takılıyoruz, içimizden geleni yapamıyoruz biz. Benim ilişkimi aileme anlatmamamın nedeni de bu. Zaten toplum gereğinden fazla anlam yüklüyor, niye bir de onlara anlatayım?

Dilara: Şu anda on beş yaşında olan erkek kardeşimle herşeyi paylaşabiliyorum ben. Hatta geçen gün bana gelip, bütün arkadaşlarının geneleve gittiğini, kendisininse ilk cinsel ilişkiyi sevgilisiyle yaşamak istediğini, bu yüzden anormal olup olmadığını sordu bana. Kadınlarda ise tam tersi oluyor. Yani biz niye ille de aman efendim özel biri olsun mu, olmasın mı diye düşünüyoruz da erkeklerin çoğunluğu düşünmüyor? Bence bunun kadınların daha duyarlı, daha duygusal olmasıyla falan ilgisi yok. Bazı şeyleri aştığımızı sanmamıza rağmen "ora"mızın ne kadar önemli ve değerli olduğu o kadar içimize işlenmiş ki, söküp atamıyoruz içimizden.

Melda: Küçüklüğümden beri kendi odam olmuştur benim, günce tutarım, çok okurum ve bu yüzden bireyselleştim. Cinselliğimin babamı ya da başka birini ilgilendirmediğini düşünüyorum. Annem bakire olmadığımı biliyor, çok kafa kadındır, hamile olma da ne yaparsan yap diyor bana.

Gamze: Bekâreti kafasında aştıktan sonra herkesin kendi tanımı var ve cinselliği ona göre yaşıyor.

Börekler ve erkekler

Erkekler, "Ya börek, ya bar/kahve" deyince, kadınlar eşlerini yitirmemek için çaresiz böreği seçiyorlar. Oysa asıl gözden kaçan sadece güzel yemek olunca evine erken dönen bir erkeğin ne derece eş olduğu?

Bir saat değil, sadece beş dakika... Saate son bakışımdan itibaren sadece beş dakika geçmişti. Demek ki zamanlama sistemim sıkıntıdan yine bozulmuştu. Her akşam, kocamın günlük olağan gecikme payından sonra geçen her beş dakika bana bir saat gibi gelirdi. Bu nedenle işten dönüşünü yüzyıllarca beklerdim: gözlerim saat ile pencere arasında mekik çekerek...

Yine işi çıkmış olmalıydı. Çoğu geceki gibi yani. Yoksa arkadaşlarına mı takıldı? Neden gecikeceğini haber vermiyordu acaba? Herhalde telefon bulamadı, İstanbul gibi bir metropolde, hele hele bu cep telefonu salgınında mı? Belki de uzağa gitti? Belki de safariye katıldı! Aramak isteyen insanı safariye çıksa bile haber ulaştırmanın yolunu bulur, ne bileyim tam tamı çaldırır, birşeyler yapar.

Ben işte çalışırken akşamları bir an önce kendimi eve atmayı özlerdim. Evin sıcak atmosferi beni dinlendirir, işte yaşadığım stresin bir bölümünü yok ederdi Erkekler ise yorgunluklarını evin sıcak atmosferinde değil, kahve ya da barların dumanlı havasında dağıtmayı yeğliyorlar Bazı akşamlar birahanelerin önünden geçerken içeri bakıyorum da şaşıyorum. Bir sürü erkek, yüksek masaların başında, ellerinde içki ile ayakta duruyor, geyik muhabbeti yapıyorlar. İlâni bunlar yorgundu? "Zoru başarıp" eve döndüklerinde bir karış suratlarını öyle açıklarlar ya. Peki, yorgun insan öyle rahatça en az bir saat ayakta durabilir mi?

Hayvanları ev kökenli/eş kökenli diye ikiye ayırırlar. Kediler ev kökenlidir; evlerine sadıktır yani. Yılanlar ise -bildiğim kadarıyla- eş kökenli. Kimi beyler ise (evde istediği kadar sıcak atmosfer olsun) ne ev ne de eş kökenli Onlar için yeni bir kategori bulmak lazım, bunlara "ev olmasın da ne olursa olsun" filan gibi bir isim verilebilir sanırım, ya da geyikler ne kökenli ise bu beyler de aynı kökenden. Kısacası, bence çoğu erkek evine değil, barına bağlı. Okey oynamayı çocukları ile oynamaya yeğliyor.

Aslında bu düşüncem geçenlerde TV'de de doğrulandı. Hem de bir yağ reklamında. "Artık erkekler evlerine çok bağlı, en azından bazıları" benzeri bir slogan kullanmışlar. Reklam metnine göre o bazıları da evlerine değil, evde pişen böreklere bağlılar, çünkü reklamdaki bey iş çıkışı arkadaşlarını bırakıp, evine sadece hanımı adı geçen yağ ile börek yapmışsa geliyor. Ben erkek olsam bu reklamı protesto ederdim. Oysa tüm erkek arkadaşlarım ilk sevrediştе bavıldı. Bir yandan da imalı imalı karılarına baktılar. Yani demek istedikleri, "Yap böreği, al beni". Börek fiyatına koca. Ya pasta yaparsam ne alırım? Pazarlık bu ya...

Bir karaoke reklamında ise daha ilginç bir görünüm var. Tatil günü tüm aile birlikte iken evin beyi ailece oturmaktan sıkılıyor, ceketini alıp giderken hanım yetişiyor, ikinci sınıf pavyon kadını kılığında şarkı söyleyip beyi evinde tutabiliyor. Sanki gece kulübü. Adamı zampara, programı beğenmemiş, kadın ise kaşer. Son anda yetişip müşteri çeviriyor.

En güldüğüm reklam ise her gece yorgun gelen ve karısını sinemaya götüremeyen adam. Ama kadın kabiliyetli, erkeğin ruhunu okumuş, hemen yapıyor bir börek, ardından ikisi sinema yolunda. Sonra çorbaya rav olan genç koca da var: Karısı ile evde eşyaların yerini değiştiriyor. Çocuk yorulunca kızıyor, neredeyse işi yarım bırakacak. Hanım koşup çorba yapıyor da ev yerleştirme işi yarım kalmıyor. Ama bu bey daha genç olduğundan, böreğin gücünü bilmiyor: çorbaya razı.

İyi ki de kadınlar "börekçi"yimiş. Bir yazarın yaydığı terim bu. Geçmiş yıllarda bir söyleşisinde okumuştum; "Kadın borekçidir." diyordu. Şarkılarda da kadınlara dokunduruyorlar. "Misafir ol gel bana, börekler açayım sana" diye. Yahu görsenize börekçi olan kadınlar değil. Erkekler, "Ya borek ya bar/kahve" deyince, kadınlar eşlerini yitirmemek için çaresiz böreği seçiyorlar. Oysa asıl gözden kaçan sadece güzel yemek olunca evine erken dönen bir erkeğin ne derece eş olduğu? Eğer olabiliyorsa benden çapkın hanımlara öğüt, hemen bir börekçi dukkanı açsınlar

Elvin

Kesmek

Bu gün, yıllar sonra ilk kez saçlarımı kısacık kestireceğim. Uzun zamandır düşündüğüm şeyi bu gun gerçekleştiriyorum. Hâlâ bana yakışıp yakışmayacağını, pişman olup olmayacağımı düşünüyorum; hâlâ ruzgârda koşan at yelesi gibi uçuşan uzun saçlarımı, toplamadan tokalamadan açık bırakınca ozgurluğumu anımsatan kestanegür-duz telli saçlarımı özleyeceğimi düşünüyorum. Ama onlara bakmak öyle zor ki benim için. Yıkamak, kurutmak, şekil vermek düz-uzun-gür oldukları için çok zamanımı alıyor. Çalışmalarıma avıracağım zamandan çalıyorlar. Hem kimin için uzatıyorum ki onları? Bana yakışıp yakışmadığını düşünduğüme göre, başkaları için. Erkeklerin hoşuna gidiyor diye belki de, dişiliğimin simgesi diye, sevdiklerim "kestirme" diyorlar diye...

Saçlarımı kestireceğim; hem de kısacık!.. Çünkü, aslında o zaman özgürlüğüme kavuşacağım.

Serap Altın

Aşklı da olur

Popüler kadın dergilerinde epeydir ele alınan bir tema var: aşksız da olur! Bu kısaca şu demek. "Ey kadınlar, siz cinsellikle aşkı hep bir arada düşündünüz, âşık olmadığınız birisiyle sevişmek konusunda içiniz rahat etmedi. Bu sizi sınırlar, oysa bedeninizin sesini kalbinizin sesinden ayırmak sizi özgürleştirecek bir şeydir."

Şu aralar benim içimdense erkeklere başlıktaki cümleyi söylemek geliyor: aşklı da olur!

Tamam, kadın olsun erkek olsun isteyen işin içine kalbini karıştırmayıp sadece bedeninin sesini dinleyebilir Ama, rica ediyorum, kadınların çoğu âşık olmadan, neredeyse göz göze bile gelemezken bu erkek milletinin çoğunluğu neden âşık olmaya veba muamelesi yapar?

Bunları yazdığıma bakıp bir Bevoğlu hikâyesi anlattığım vehmine kapılmayın. Yandaki sınıftan kızla çıkan liseli çocuklar bile, "Deniyoruz, gibi cümleler kurmaya başladılar son zamanlarda. Deniyorlar, bakalım olacak mı? Yani kalple değil mantıkla hareket ediyorlar. Hele yaşlar biraz ilerledi mi işler iyice mantıki bir hal alıyor. Evde işleri, çocukları falan halleden" bir kadın, dışarıda da şehvet mevzuuna "çözüm getiren" başka kadınlar. Epeyce haince ve fakat mantıki bir sistem.

Ev işleri bölümünü annesi ya da kendisi halledip, çocuk konusuna hiç girmemiş ya da konuyu çocukların annesine havale etmiş olan erkeklerin, yani yaygın deyimle bekâr ve boşanmış erkeklerin bakışı ise pek farklı değil. "Aman," diyorlar, "kimselere bağlanmayalım, mümkün olduğu kadar fazla kadının tadını çıkaralım." Böyle bir şeyi içkiyle ilgili olarak yapanlara dipsoman diyorlar. Gelin görün ki, kadınlar uhları, kalpleri, beyinleri olan (sıralamaya takılmayın) insanlar, -her ne kadar mesela porno dergileri aksi yönde bir izlenimi güçlendiriyorsa da- içki, sigara, çikolata, gömlek gibi cansız nesneler değil. Ve biz hadi en iyi niyetli bir örnek verelim, art arda okunan ilginç kitaplar muamelesi görünce mutlu olmuyoruz.

Peki bu deneyen, tüketen erkekler ne durumda, bari kendileri mutlular mı? Ne gezer ve mantıki olarak mümkün mü? Mutluluk dediğiniz şey kalpten geçer ve kalbinizi acmadınız mı nasıl içeri sızar? O yüzden tekrar öneriyorum, bazen de aşklı deneyin. Bir şey olmaz, dünya yıkılmaz. Biz genellikle bunu yapıyoruz ve... karşımızdakiler siz olduğunuz halde, arada mutlu olduğumuz bile oluyor!

Melek Güneş

Ben ele kızınırdım

Her ayağa kalktığımda, belime bağlı olan ip çekilir ben gerisin geriye kıçüstü düşerdim. Bir ara bu kadar başarısız olışım, başarmaktan korktuğum için olmasın sakın diye kendimden şüpheye bile düştüm. Ve sonunda...

Tamı üç yıldır feminist arkadaşlarıma gına gelmişti. Ne zaman onlardan biri ile karşılaşsam ya da telefonda görüşsem sabırla o anki planlarımı dinler, sonuçlandırmamı beklerlerdi. Bu planların arasında neler yoktu ki. Evi terketmek, iş aramak, yeniden üniversiteye devam etmek, yeni bir yaşamı kurmak, hatta yeni bir sevgili bulmak gibi. Çabalamadığımı kimse söyleyemez (Kibele bile tanık buna). Her ayağa kalktığımda, belime bağlı olan ip çekilir ben gerisin geriye kıçüstü düşerdim. Bir ara bu kadar başarısız oluşum, başarmaktan korktuğum için olmasın sakın diye kendimden şüpheye bile duştüm. Evliliğimin beşinci yılından sonra yaşantımın düz bir çizgiyi takip edeceğini ve öylece sona ereceğini düşünüyordum. Sıradan, heyecansız, monoton bir çizgiydi. Ama güvenliydi. Sonra herşey tepetaklak oldu. Güven, sevgi, sadakat, arkadaşlık herşey depreme kapıldı ben yok oldum. Ve ben kendimi "Yıkılmış kadın" olarak buluverdim. Kadın arkadaşlarım olmasaydı bu sarsıntıyı atlatamazdım. "Yapabilirsin, başarabilirsin" diye yüreklendirdiler. Once kendimi sevmemi, kendime saygı duymamı öğütlediler. Hep bildiğim şeylerdi bana söylenen. Ben de başkalarına söylüyordum aynısını. Ama bu kez özne bendim.

Alman feministlerden Hedwig Dolun'un bir sözü bana rehber oldu diyebilirim: "Tembellik, sana sunulan uyku şarabıdır yaşlı bayan, sakın içme. Birşeyler yaşa... Yaratım sevinç demektir. Ve sevinç de gençliktir." Kızımın da desteklemesi sonucu geçen yıl dersaneye gittim. Kolay olmadı. Alaylar, gülmeler... Bizim toplumumuzda kızlar baba evinden okumak için, ya da evlenmek için ayrılabilirler. Benim için yeniden bir erkeğin egemenliğine girmek söz konusu bile olamazdı. O halde tek bir yol kalıyordu: Okumak.

Yaşadıklarımı beni tanıyan her feminist biliyor, yinelemek istemiyorum. Başarılı olduğum halde yaşımdan dolayı özür dileyerek! (Kırk yedi yaşındayım) Beni iletişim fakültesine almadılar. Beni sevenler yürekten üzüldüler, eşim mutlu oldu, bense kahroldum. Bir atımlık barutum vardı. Düştüğüm yerden; öylesine, iş olsun diye girdiğim ÖSS'den geçen seneki sınavdan iki puan fazla alışım kaldırdı. Önümde başarabilmek için yanızca iki ayım vardı. Çılgıncasına ders çalışmaya çabalıyordum. Ne mümkün. Eşim bir yolunu bulup, oluşturabildiğim bütün savunma mekanizmalarımı altüst ederek dengemi bozmayı, gayya çukuruna düşmemi sağlıyordu. Ben Kassandra'ydım. İmdat çığlıklarımı yine kadınlar duyuyordu. Sonra Ankara Üniversitesi'nin Tiyatro Bölümü için ilanlar yayınlandı. Kesip bir kenara koydum. Girmek isteyen gençlere verecektim. Bir hafta masamın üzerinde durdu. O bana bakıyordu, ben ona... Kibele "Hadi, bu kez başaracaksın" diyordu. İletişim'deki herifler canıma okumuşlardı. Cesaret edemiyordum. Bir daha düşersem vinç bile kaldıramazdı beni. Üç aşamalı sınav... Birini atlatsam diğerinde kesin düşerim diyordum. Bu yaştan sonra komik olmaz mıydı? Herşeyin bir sınırı vardır, deliliğin bile. Kadın, edebiyat, psikoloji, politika, sinema, mitoloji... Bu konularda gençlerle aşık atabilirdim ama tiyatro... "İzlediğiniz son oyunu eleştirin." deseler sınav salonunu terketmem gerekirdi. En son 1989'da bir oyuna gitmiştim, şimdi adını bile hatırlamıyordum. Kendi kendime, "Yaşamında bir kez olsun düşünmeden hareket et," dedim.

Sonunda sınav salonuna girdim. En iyi bildiğim konu çıktı karşıma. Kendim... Her iki aşamada da kendimi -çeşitli şekillerde- anlatmamı istediler. O kadar iyi anlatmışım ki üçüncü aşamada soru sorma gereğini bile duymadılar. Aynı gün sonuçlar açıklanacaktı. Bitmez tükenmez bir bekleyiş. Doğum sancısı hafif kalır. Kazananların belli oluşu ile gençler koştular, ben gidemedim. Umutlanmaya korkuyordum. Genç bir kız, "Abla kazandık" diye bağırdı. İnanmadım, gidip baktım. Yine inanmadım. Bir daha, bir daha... tam dört kez. Müjdeyi kızıma verecektim. Ancak "Alo" diyebildim. Ağlamaktan konuşamıyordum. Akıllı çocuk, anladı. Ağladığım için utanıyordum. Yaşamımda ilk kez sevinçten ağlıyordum. Yirmi sekiz yıl sonra on sekiz yaşıma geri dönmeyi başarmıştım. Damarlarıma yeni bir güç doldu. Beni kimse durduramaz. Gerekirse Ankara'ya yürüyerek giderim. Param olmazsa bir şekilde bulurum. Mersin'den, İzmir'den ve Adana'dan kadınlar her ay bir milyon verecekler. Bir gün "pamuk eller cebe" diyebilirim. Çünkü kazandım...

Ayşegül Kanat, Adana

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Çocuklar demez mi. "Annemize bak.. Elleri yemek kokuyor, saçları dağınık... Tutmuş aşk öyküleri yazıyor!"

Yazmak istiyorum yargılanmak değil

Sevgili Virginia Woolf! Kendine bir oda ayırmakla bitmiyor iş. Bir odam var, ama odamın duvarları da var. Her bir tuğlası bir insan. Eşim, dostum, anam, babanı, kardeşim, amcalar, dayılar, görümceler... Onların eşi, dostu, anaları, babaları... Yazmaya başlayınca odama üşüşüyorlar. Sevgileri, sevgisizlikleri, yergileri, yargıları ve incinme olasılıkları ile birlikte. Yazarak onların rahatını kaçırıyorum. Çünkü yazmak deşifre olmaktır. Çıplak kalmaktır. Kimsesiz kalmaktır belki sonunda. Yine de yazmak gerekir.

Ne ilk sevgilim, ne de ilk şiirlerim, hiçbiri yaşamadı. Demek ki yeterince sevmemişim ikisini de. Sevseydim, çok sevseydim, şimdi o ikisiyle birlikte yaşıyor olurdum. Edebiyat öğretmenime küsüm, elimden tutmadı diye. Anama, babama, nişanlıma, kocama, örgütüme, bakkala çakkala da küsüm. Kendime de. Yazmamakla onlara izin verdim; kulaktan kulağa telefon oyunu gibi birbirlerine fısıldadılar beni. Değiştirerek ve bozarak.

Olmadı hocam! Yazamadım. Ne yazayım? Nasıl yazayım? Çocuklar demez mi, "Annemize bak... Elleri yemek kokuyor, saçları dağınık... Tutmuş aşk öyküleri yazıyor!" Kocam kızmaz mı, "Beni küçük düşürdün! Yaşamadığın şeyleri yazmışsın... Yoksa yaşadın mı?" Subay emeklisi babam, çabuk üzülen annem. İçimde kopan fırtınadan nasıl haberiniz olacak?

Oysa, ne güzel olurdu: Gittikçe faşizanlaşan patronlarıma, sayfa sayfa yedirmek yazdıklarımı. Dünyayı değiştirmek için kolkola girip, bir genç insanın ömrü kadar ömrümü pazarlıksız verdiğim yol arkadaşlarımla tartışma masama bu kez de iki aşk öyküsü kovmak. Kadın sorunları araştırma grubunda bana mahçup feminist diyen kızkardeşler, size de bir erkeğin kanatları altında bulduğum dinginliği anlatmak... Bana izin vermeyi sizlere kim öğretecekti de öğretmedi?

Sizlerle paylaşmadığım her şeyden acı duyarsınız. Bu acı, dağın tepesinden kopup, gelip hayatımın üstüne düşen kayalar gibi ezer beni. Bunu göğüsleyecek yüreği kim verecekti de bana vermedi? Oysa, vazabilseydim, bu iki katlı evde gerçekten bana ait tek şey olurdu yazdıklarım. Çiçek saksılarımdan, koltuk örtülerimden, eskimiş çevizimden, yatağımdan çok daha fazla bana ait olan tek şey.

Yazarak yaşamanın duşlerini kurardım hep: Önce kendimi yazıyorum. Sonra kendimden kurtulup başka insanlara yolculuk başlıyor. Yazılarım ayaklarım oluyor... Ve gözlerim. Yazarak, görebiliyorum. Yazarak büyüyüp olgunlaşabiliyorum.

Bir gün yazacağım. Kâğıt kalemle aramda mütliş bir aşk başlayacak. Platonik aşk cisimleşecek. O zaman neler olacağını merak etmiyorum. Biliyorum... Oyuncular değişecek, dekor değişecek... Ben ışıkta yalnız kalacağım. Şimdiki kadar yalnız. Olsun. Yazmalıyım. Hayatta kalmalıyım.

Suna Karaküçük

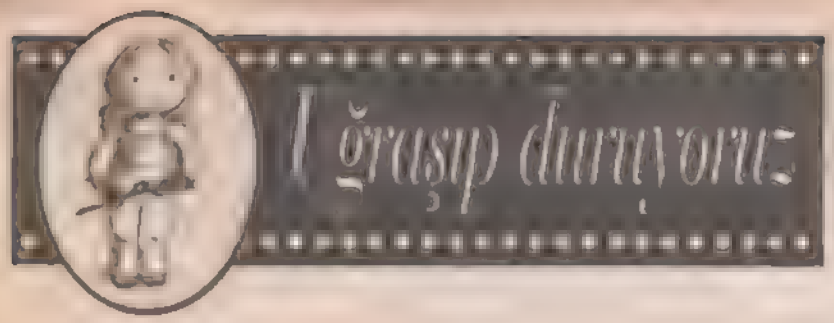

Kebap salonlarının ütülü örtüleri

Üst kata yeni kiracılar taşınalı yaklaşık bir ay oldu. Ve yaklaşık bir aydır her gece yukarıda çamaşır yıkanıyor. Önceleri, "Yeni taşındıkları için her şeyi elden geçiriyorlar herhalde," diye düşünüp dişimi sıkmıştım. Ama doğrusu, "Neden ille de geceleri?" sorusu da aklıma takılmıyor değildi. Evde biri gelin biri kaynana olmak üzere iki kadın yaşıyordu ve sabahları sadece erkekler çıkıyordu evden. Yani kadınlar dışarıda çalışmıyorlardı. Yine de gündüzleri değil de geceleri çalışıyordu çamaşır makinesi. Nihayet bir akşam dayanamadım, zillerini çaldım.

Her şey son derece açıktı: Babanın bir "kebap salonu varmış. Her akşam, lokanta kapandıktan sonra personelin giysileri ve masa örtüleri eve gelir, yıkanır, ütülenirmiş. "Dükkânı görmedim ama beyim çok titizdir"... Aklımda kalan son açıklama bu. Bir de, kadını avutmak için, "Alışılır gürültüye de, üzülmeyin." dediğimi hatırlıyorum.

Görünürde eşit sayılabilecek bir işbölümü. Adamcağız bütün gün "kebap salonu"nda helak oluyor. (Oğlu başka bir işte çalışıyormuş.) Akşam çamaşırları getiriyor. Bu kez sıra kadınlara geliyor. Çamaşıra girişiyorlar. Yıkanması, ütülenmesi, iki kişi de olsalar, birkaç saat sürüyor. Ama hepsi o kadar: adamsa sabah 10.00'dan akşam 10.00'a kadar dükkânda. Eve parayı getiren o. Müşterinin sıkıntısını çeken o. Sabah erkenden et almaya giden o. Kadınlara gelince, onlar bütün gün evdeler, istediklerini yapacak kadar çok zamanları var...

Tabii ki aklıma ilk üşüşen düşünceler, "Kadınlar bütün gün evişiyle uğraşıyorlar, çocuklarla haşır neşir oluyorlar (evde okul çağına gelmemiş iki oğlan var), evden dışarı adım atmıyorlar, gece tam televizyon seyredecekken de, haydi çamaşıra. Kimbilir bütün dükkânın örtüleri kaç postada yıkanıyordur?"... Derken saçma sapan bir ayrıntı: Bari örtüler renkli olsa, beyazın programı daha da uzun sürer." Ve nihayet çokbilmişlik: "Bu kadınlar bu işleri bir patron için yapsalar ücret alacaklar, ayrıca daha makul saatlerde çalışacaklar. Ama adam birinin kocası, oburinin kaynıpederi... Allah bilir, çocukların ufak tefek ihtiyaçları da, kadınlara evin masrafları için bırakılan harçlıktan karşılanıyordur. Yani bu kadar iş hep boğaz tokluğuna..."

Ama beni asıl çarpan ve kafamdan kazıyamadığım cümle, "Dükkânı görmedim ama beyim çok titizdir," oldu. Demek adam, bir kez olsun kebap yemeye davet etmemiş kadınları. Özenle ütüledikleri örtülerin masanın üstünde nasıl durduklarını bile bilmiyorlar. Ne de dükkânda aşçının yaptığı yemeklerin kendilerininkine benzeyip benzemediğini... Evde kocaları, babaları, çocukları için karşılıksız olarak yaptıkları işler, aldatıcı da olsa bir şefkat perdesiyle örtülü: Sevdiklerini besliyorlar, giydiriyorlar. Adam, belki de bazen karısının böreğini beğeniyordur bile. Ama hiç görmedikleri, neye benzediklerini bile bilmedikleri müşterilerin aklına örtüleri kimin ütülediği nereden gelecek?

"Ücretli emek, yabancılaşmış emektir." Çok doğru da, bu, boğaz tokluğuna ve tanımadık insanlar için, her gece yeniden ve yeniden harcanan emeğe ne demeli?

Tıpkı, kocalar, çocuklar, babalar için harcanan emek gibi, bu emeğin de adı "yok"!

Gülnur Savran

Bulmacasız kalmayın

Bulmaca zihni açar, bunamayı önler, kelime hazinenizi artırır üstelik hoşça vakit geçirmenizi sağlar. Bulmaca hazırlayanlar ise ayrıca ilgi çekici; aralarında kadınların oranı tahmin edilenden fazla. Sekiz bulmaca dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapan, bankacılıktan emekli, altmış sekiz yaşındaki Nezihe Kutay'la görüştük.

Kare bulmacalar vardır, sorulu cevaplı olan, sonra çengel bulmacalar, şifreli bulmacalar, sarmal bulmacalar. Giderek artan bulmaca çeşitleri arasında hangisini tercih ediyorsunuz, hangilerini çözüyorsunuz? Biz çözme merakının dışına çıkarak, bu işi yapanlarla konuşmak istedik. Ve gördük ki bulmaca hazırlayan kadınların sayısı tahmin ettiğimizden de fazla. Bu sektörde birçok bulmaca dergisi yayımlayan iki bağımsız şirket var. Türkiye'nin ilk bulmaca dergisini de yayımlayan Aydın Yayıncılık'ta sekiz bulmaca dergisinin yazı işleri müdürlüğünü bir kadın yürütüyor; Nezihe Kutay.

"Bu işe önce bulmaca çözerek başladım," diyerek anlatmaya başladı. "Bir arkadaşım vardı büyük gazetelerin pazar günleri hediyeli bulmacaları vardır ya onları toplar getirir, ben de çözerdim. O da hediyelerini kazanırdı. Başkalarının yaptıklarını çözerken, ben niye yapmayayım dedim. Sonra o gazetelere okur bulmacası adı altında bulmacalar yapmaya başladım. Para falan almıyordum. Bir arkadaşım bulmaca dergilerinden söz etti. Bayiden bir tane satın alıp baktım, nasıl bir şey diye. Tesadüfen Aydın Yayıncılık'tan Selim Bey'in dergilerinden biriymiş. Telefon ettim. 'Gelin görüşelim' dediler. Yaptığım birkaç bulmacayı alıp gittim. O sıralar emekliydim, boş vaktim çoktu. Anlaştık. Hatta beni künyeye önce Kültür Müdürü diye yazdılar. Şimdi sekiz bulmaca dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapıyorum."

Doğum tarihi, 10 Mart 1928. Yani neredeyse yetmiş yaşında. Ortaokuldan sonra okutmamışlar, hani o "kız kısmı okuyup da ne olacak" diye. Evlenip çoluk çocuğu olsun diye düşünürlerken Nezihe Hanım, hiç evlenmemiş, çalışmış ve emekli olmuş. Şimdi yalnız yaşıyor.

"Her şeye mecbur kalarak yaşadım biraz" diye sürdürüyor konuşmasını. "Babam hasta olunca çalışmaya başladım. Ankara'ya yerleştik. Devlet dairesinde daktilograf olarak başladığım işte kısa sürede memur masasına oturdum. Sonra bir bankaya geçtim. Yıl 1960. Kurslara gidip İngilizce öğrendim. Ablam İstanbul'da yaşıyordu, kocası ölüp yalnız kalınca onun yanına geldim. 1980'de bankadan emekli oldum.

Ben öyle çok zeki değilim ama ömrümü zeki görünmekle geçirdim. Bilmediğim bir şey olursa bilmem ama yapabilirim' derim ve yaparım da. Şimdi bilgisayarla bulmaca hazırlıyorum. Bilgisayarı roman yazmak için istemiştim, emekli olduktan sonra özellikle bir şeyler yazıyordum. Bilgisayarı da kendi kendime keşfettim.

Roman yazdım, 190 küsur sayfa: Dolaşıklar. Birçok şeyi paylaşan bir grup arkadaştık. Bunu yazdım. Satmaz dediler, bastırmak istiyordum ama olmadı işte. Duruyor. Annem hastalanınca eve kapandım, annemi on beş dakika yalnız bırakamıyordum. Şimdi annemi de kaybettik ama ben artık evden dışarı çıkmıyorum."

Ya bulmaca dünyasıyla ilgili düşünceleri?

"Bulmacayı çözerek insanların hangi konularla ilgilendiğini bilmek lazım. Sonra vermek istediğin mesajlarla ilgili sorular sorarsın. Mesela ben birlik, barış gibi kelimeleri kullanmaya özen gösteririm. Hazırlarken elimin altında ansiklopediler, sözlükler olur. Genellikle de 19 - 20 yaşındaki gençlere hitap ediyormuş gibi hazırlarım bulmacaları.

Sabah kalkınca önce günlük gazetelerimi okurum, sonra bilgisayarın başına geçerim ya yazarım ya bulmaca hazırlarım. Bir ara gerçeküstü yazılar yazıyordum. Çok ilgi çekmişti. Başıma umulmadık olaylar geldi. Bilim kurgu'da ilgimi çeker. Eskiden günde 20 - 30 bulmaca hazırlardım, şimdi daha az oluyor, dergi için bulmaca yapan gençler var artık. O gençlerin içinde kadınlar da çok. Yalnızca bulmaca yaparak hayatını kazanan kadınlar var. Benim için biraz merak gibi bir şey.

Evet, bulmaca insanın kelime hazinesini artırır, zihin açar, oyalar. Daha ne istiyorsunuz? Derginizde yok ama bir bulmaca dergisi elinize geçerse, deneyin, kolayca çözebilirsiniz. Nezihe hanım da kadınlara özellikle tavsiye ediyor: "Bulmacadan uzak kalmasınlar" diyor. "Yapımı da çözümü de çok kolaydır ."

Boşanma ile gelen yoksulluk

Boşanma ile ilgili araştırmalar yapan Doç. Dr. Çiğdem Arıkan'a göre yoksulluk bir yandan ailede gerginliği artırıp boşanmaya neden olurken bir yandan da boşanmalar kadınların yoksulluğunu artırıyor.

Boşanmak yani bir kadınla erkeğin yasal evlilik bağlarına son verme kararı almalarının ekonomik sebepleri ve sonuçları da oluyor.

İşte bu alanda bilimsel araştırmalar yapan, yüzlerce boşanmış kadınla konuşup, bilimsel bir takım sonuçlar çıkaran bir kadınla, Çiğdem Arıkan'la konuştuk. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu öğretim üyelerinden Doç. Dr. Çiğdem Arıkan, "Kadınların boşanma kararı alamamasında yoksulluk tehlikesinin en önemli etkenlerden biri," olduğunu düşünüyor. "Enflasyon rakamlarının yüksek olduğu dönemler, iktisadi çalkantıların daha fazla olduğu zamanlar, kadınların boşanma kararı alması daha zor, çünkü onlar için bir risk, mutlak bir yoksullaşma," diyor. Ve bu dönemlerde kadınlar evlerde daha kötü koşullarla evliliklerini sürdürmeye çalışıyorlar. Zaten ekonomik sıkıntılar had safhadaysa, tek başına kaldığında hayat daha zor olacak, sorunlar daha ağır yaşanacak. Bu durumda boşansa bile ekonomik sorunların zorlamasıyla daha fazla geri dönüş oluyor. Ya da bir başkasıyla birlikte yaşamayı daha çabuk kabul ediyor, çünkü tek başına ayakta kalmak çok zor.

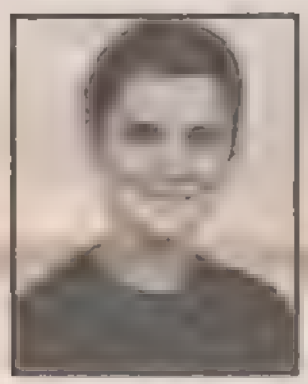

Bilimsel araştırma da zor

Türkiye'de boşanma konusunda araştırma yapmanın zorluklarını ayrıca vurgulayan Çiğdem Arıkan, toplumda boşanmış kadına uygulanan ayrımcı tavır nedeniyle kadınların boşandıklarını gizlemek istediklerini, bu konuda konuşmaktan çekindiklerini söylüyor. En çok adres değiştiren kesim boşanmış kadınlar. Dolayısıyla da boşanmış kadınlara ulaşmak daha da zor. Çiğdem Arıkan, 1992 yılında, "Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma" araştırmasından sonra geçtiğimiz yıl da "Türkiye'de Boşanmaya Karşı Halkın Tutumları" başlıklı bir araştırma gerçekleştirdi. Yüzlerce kişiyle görüştü ve bir takım sonuçlar çıkardı. "Her ne pahasına olursa olsun aile bir arada tutulsun demiyorum, bu konuda yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlara göre sosyal devlet olarak bir takım önlemler alınabilsin".

Ailede yoksulluk gerilimi artırıyor

Araştırmalara göre boşanmalar açısından ekonomik sıkıntılar kışkırtıcı oluyor, bir ailede ekonomik sıkıntılar varsa gerilim artıyor, aileler kıt kaynaklarıyla ulaşamayacağı noktaları hedefliyorsa bu gerilim, eşlerin birbirine tepki göstermesine yol açıyor, kavga ediyorlar, boğaz boğaza geliyorlar. Kadının bu noktada ayrılma kararını vermesi de o kadar zor oluyor.

"Evlilikler kötü gitmeye başladığında, kadın eğitimsizse, işi de yoksa boşanma kararını çok zor veriyor, çünkü nasıl yaşayacak, hayatını nasıl kazanacak? Bir de çocukların velayeti anneye verildiyse, onların bakımı da kadına kalıyor; zaten kadınlar bunu istiyor, ne pahasına olursa olsun çocuklarından ayrı kalmak istemiyor ama nafaka sistemi işlemiyor. Kararlar kâğıt üzerinde kalıyor, düzenli olarak nafakayı veren erkek sayısı çok çok az," diyen Çiğdem Arıkan'a göre, "Zaten mahkemede belirlenen bu nafakanın mümkün olan en düşük rakam olmasını sağlamaya çalışan erkek, daha sonra da ödeme sorumluluğunu taşımıyor. Bu durum boşanmış, çocuklu kadınların yoksullaşmasını daha da artırıyor. Kadın, evlilik sırasında üstlendiği çeşitli yükümlülükler nedeniyle kendisini geliştiremiyor, bunun fırsatını bulamıyor. Ev kadınlığı, annelik rolleri arasında kadının ayrıca birey olarak kendini geliştirme fırsatı hiç olmuyor. Boşanma ile de kolu kanadı kırılmış bir halde kala kalıyor. Evlilik süresince edinilen malların paylaşımı da olmadığından kadının hak iddia etmesi çok zor. Bir taraftan toplumun damgalaması, bir taraftan erkeklerin olmadık teklifleri, yakın çevrenin baskıları, öte yandan yoksulluk, hepsi bir bütün ve bütün bunlar kadında ciddi depresyonlara yol açıyor. İntihar eğilimleri, intihar girişimleri de artıyor, gerek boşanma aşamasında gerekse boşanmadan sonra depresyon artıyor, neden? Çünkü kadının geleceği belirsiz, çocuklarının geleceği belirsiz, şimdi ne olacak? Bir taraftan boşanma kararı almaktan memnun, belli bir travmadan, olumsuzluklardan kurtulmuş durumda olmaktan hoşnut ama çok ciddi bir gelecek kaygısı yaşamaya başlıyor, umutsuzluk yaşıyor, başarısızlık yaşıyor, o zamana kadar sürdürdüğü ilişkilerin artık eskisi gibi olmadığını görüyor, arkadaş çevresi de değişiyor, evliyken kurulan arkadaşlıklar çözülebiliyor, taraf tutanlar oluyor."

Yoksul kadınlar boşanmada daha cesur

Arıkan, yoksul kadınlar, boşanmaya cesaret edemezler diye düşündüğünü anlatıyor; "Çünkü hepten yoksullaşacaklar, ama çoğu için bıçak kemiğe dayanıyor, o kadar kötü koşullarda evlilikler yaşanıyor ki, anlaşılıyor, dayak yiyor, hayatına kastediliyor işte o zaman kadınlar boşanıyor ve her işi yapıyor, evinde kesekâğıdı yapıyor ya da akla gelebilecek her şeyi ve boşanıyor." Boşanmalar yüzde 42.6 ile çocuksuz ailelerde en yüksek oranda görülüyor; bunu yüzde 23.1 ile tek çocuklular, yüzde 18 ile iki çocuklular izliyor. Boşanmaların yüzde 46.1'i de evliliklerin ilk beş yılında meydana geliyor. En fazla rastlanan neden ise "şiddetli geçimsizlik". Devlet İstatistik Enstitüsü'nün rakamlarına göre de Türkiye'de boşanmış nüfusun genel nüfus içindeki oranı binde bir civarında; dünyadaki en az boşanmanın olduğu ülkelerden birinde yaşıyoruz. Şimdi Medeni Kanun değişikliği yine gündemde, ama bunun yanında boşanmış kadınlara için yeni bir hayata başlamanın kolaylaştırılması da önemli

Boşanmadan ötürü pişmanlık duyma	(%)
Pişman	16.77
Pişman değil	81.37
Cevap verilmedi	1.86
Evliliğe kıyasla kendini değerlendiriş	(%)
Kendine daha güveniyor	83.02
Kendinden daha hoşnut	83.65
Daha kararlı	80.50
Başkalarıyla daha rahat konuşuyor	77.36
Düşüncelerini daha kolay söylüyor	83.02
Zorluklarla daha fazla mücadele ediyor	83.65
Hakkını daha iyi savunuyor	79.25
Hayatı daha çok seviyor	71.10
İnsanları daha çok seviyor	84.28
Boşanmış kadınlar yeni bir evliliği neden istiyorlar?	
Para sıkıntısı çekmemek için	26.05
Toplumun kötü gözle bakmaması için	24.37
Yalnızlıktan kurtulmak için	26.05
Çocukların babasız büyümemesi için	23.53

Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma araştırmasından (Ankaralı 161 boşanmış kadınla görüşülmüş.)

Boşanmış kişilere yönelik olarak ihtiyaç duyulan hizmetler	
Boşanmış kişilere ayrımcı davranmamaları için toplumun eğitilmesi	91.20
Boşanmış kişilere ekonomik destek sağlanması	86.80
Boşanmış kişilere iş imkânı sağlanması	78.00
Boşanmış kişilerin çocuklarına acil kurum bakımı	77.60
Boşanmış kişilere psikolojik destek hizmeti	77.00
Boşanmış kişilerin çocuklarına eğitimde kolaylık	76.40

Boşanmaya Karşı Halkın Tutumları Araştırmasından (Bu araştırmada toplam 500 kişi ile görüşülmüş).

Kadın olmanın bilinci bu kitaplarla başlar

Evelyn Reed

BİLİMDE CİNS AYRIMI

Çeviren: Şemsa Yeğin
Fiyatı: 340 bin TL.

Evelyn Reed Bilimde Cins Ayrımı adlı yapıtında, insan yaşamına en yakın olan bilim dallarında uygulanageten kadın karşıtı eğilimi gözler önüne sermekte, bu tarihsel bir önyargının nesnel ölçütlerle değerlendirilmesi beklenen bilimleri, bilim olmaktan çıkardığını göstermektedir. Kadınlara karşı besleyen bu önyargının yaşamasını sağlayan toplumsal hakları açıklayan yazar, nesnel olması beklenen artık bilim adamlarında bile erkek üstünlüğünü öngören hatalı açılarıyla bilimleri çarpıtmalarını sivrilmektedir.

P payel

Çağaloğlu Yokuşu Evren Han Kat:4 No: 63 Çağaloğlu, İstanbul
tel: 0212. 511 82 35, 0212. 520 44 83 Fax: 0212. 512 43 51

cinsel şiddete ve tecavüze karşı

kendimizi savunurken

YABANCILAR, ÖNLEMLER ve BUNLUK YABAMA GERİ DÖNÜŞ EL KİTABI

Rosalind Wiseman /Çev Lale Akalın

Hangi caddeden yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, ne içerseniz için, ne giyerseniz giyin cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz.

*Sel Yayıncılık
Babıali Cad. 20/1 Cağaloğlu, 511 10 05

UNUTAMAYACAKLARI BİR KAMP...

9-16 yaş öğrenciler için

Yabancı öğretmenler ve konuklarla birlikte, İngilizce, Almanca, Fransızca dersleri, müzik dans, kültürel ve sportif faaliyetler, izcilik.

17 gün Paşalimanı Adası'nın temiz sahillerinde deniz, güneş ve doğayla içiçe Pazartesi okurlarına taksit olanağı.

GULIVER ULUSLARARASI YAZ OKULLARI VE DİL HİZMETLERİ LTD

Levent Tel: (0212) 280 97 57, 282 81 09 Fax: 282 81 00

İlk Müslüman memureler

Telefon İdaresi'ne çalışmak üzere başvuran kadınlar İmtiyaz-ı Ecnebiye, yani kapitülasyonlar nedeniyle Müslüman kadınlara kapalı olan kapıları zorladılar ve bir yıl sonra işe alındılar.

Osmanlı'nın son yıllarında ardarda başgösteren savaşlar sonucu erkekler büyük ölçüde çalışma hayatından çekilmişti. Bu yüzden günlük hayatın devamı için gerekli olan birçok işte yerlerini kadınlar doldurdu. 1913 yılında yabancı sermayeli bir telefon şirketi kadın eleman alacağını ilân ettiğinde Müdâfaa-i Hukûk-ı Nisvân Cemiyeti nin yayın organı olan *Kadınlar Dünyası* bu ilânı kadınların değerlendirmesi gerektiğini ileri sürüyor, yol gösteriyordu. Bunun üzerine Bedra Osman Hanım, dört arkadaşıyla birlikte Nisan 1913 te telefon idaresine resmen başvurdu. Fakat Sürenyan isminde bir adam kaba bir şekilde müracaatlarını geri çevirdi. Bedra Osman Hanım *Kadınlar Dünyası*'na gönderdiği mektupta başlarından geçenleri şöyle anlatır: "İhtarları üzerine telefon şirketine dört refikamla müracaat ettim. Herhalde tercüman olması muhtemel olan Sürenyan isminde bir zat tarafından birçok hakarete ve istihzâlara hedef olduk. Hatta bu vazifeyi bizim yapamayacağımızı söyleyerek istid'amızı kabulde tereddüt bile gösterdi. Sabır ve metanet göstererek tekrar müracaat ettik. İstid'alarımız kabul olundu. Memuriyetde Fransızca veya Rumca telaffuz etmek şart imiş! Refikalarım bu lisana da vakıf olmadıklarından ileride istihdam edilecekleri meşkûkdur (şüpheli). Bu şüphe bir ay sonra İngiliz müfettişlerinin vürûdu (gelişi) ile hal edilecektir." (1)

Bedra Osman'ın bu mektubu üzerine *Kadınlar Dünyası* Osmanlı başkentinde bir şirketin görevlendireceği memurun Türkçe değil, Fransızca ve Rumca dillerini bilmek zorunda olmasının kendilerini çok üzdüğünü, böyle bir şartın imtiyazname ahkâmından olamayacağını, bunun için hem telefon şirketi idaresinin, hem de Nafia Nazırı'nın (Bayındırlık İşleri Bakanlığı) bir açıklama yapmak zorunda olduklarını dile getiriyorlardı. (2)

Bu olaydan üç gün sonra yine aynı dergi, ne hükümetten ne de telefon şirketinden herhangi bir açıklama gelmediğini, bu açıklamayı beklediklerini, aynı muameleye erkekler hedef olmuş olsalardı, acaba *İkdam*, *Tanın*, *Tasvir-i Efkâr* ve hatta *Alemdar* gibi gazetelerin ne tepki vereceklerini, haklarını arayıp aramayacaklarını soruyor ve bir an önce cevap beklediklerini belirtiyorlardı. "Kadınlığa hâssaten Osmanlı kadınlığına karşı iltizâm olunan (lüzum görülen) bu sukût-ı muhakkir-âne (horlayıcı sessizlik) nedendir?.. İşte bu suale biz şimdilik istediğimiz gibi, düşündüğümüz gibi, gördüğümüz gibi cevap vermek isti'câlinde (acele) bulunmayacağız. Fakat iltizâm ettiğimiz nezaketle beraber hakkımızdan dahi feragat etmeyeceğiz. Hak haktır, verilmeyince alınır. Binâenaleyh açık ve katî bir ifadeyle tekrar edelim: Nafia Nezaretinden izahat isteriz.. telefon idaresinden dahi tahrîr-i tarziye (yazılı özür dileme) bekleriz." (3)

Derginin 138. sayısında, telefon şirketinin bir memur yollayıp, kaba davranışlarından ötürü tarziye verdiğini, öte yandan hükümetin de bu konuyla ilgili 6 Mayıs 1913 tarihli bildirimde bulunduğunu öğreniyoruz. Hükümet bildiriminde*, Fransızca'nın mecbur tutulması gerektiği şartı olduğu, fakat Fransızca bilmeyen hanımların da "münasip mahallere" yerleştirilmesinin tebliğ olunacağı, ayrıca buraya başvuranlara nezaket ve terbiye ile davranılması hususunu yakından takip edecekleri belirtiliyordu.

Kadınlar telefon şirketine yaptıkları başvurulardan ancak bir yıl sonra Nisan 1914'de işe kabul edildiler. Bedra Osman Hanım da iş müfettişliğine tayin oldu. Bedra Osman Hanım ve yanındaki birkaç arkadaşı Fransızca biliyordu. Telefon şirketine iki yüzü aşkın başvuru olmasına rağmen yedi Müslüman kadın, buna karşılık, altmış, yetmiş civarında gayr-ı müslim kadın alınmıştı.

Kadınlar Dünyası buna da tepki duyuyordu. "Telefon şirketine yedi islâm hanımı kabul edildi ve bunlardan birkaçı terk-i hizmete mecbur edildiler. Bugüne kadar telefon idaresine iki yüzü mütecaviz (aşkın) islâm kadını müracaat ederek hizmet talep etmiş ise de, hükumetin tebligatına rağmen Fransızca ve Rumca bilmedikleri bahanesiyle kabul edilmemişlerdir. Malumdur ki muhitimizin islâm ailelerinde Fransızca tahsil gören kızlarımız ancak tabaka-i bâlâ (yüksek tabaka) aileleri arasındadır. İşe, işçiliğe muhtaç olan tabaka ise lisan-ı resmî mahalli (resmi yerel dil) olan Türkçe'den başka bir lisanda tahsil görmemiştir. Telefon şirketi düşünmelidir ki, bu memleketten para kazanacaktır. Anlayamadığımız bu taassubu bırakması, islâm kadınlığına hürmet ve teshilât (kolaylık) göstermesi lazımdır." (5)

Telefon şirketine kabul edilen kadınlar arasında Bedia Muvahhit de bulunmaktaydı. Dame De Sion'da öğrenim gören Muvahhit yaz aylarında telefon şirketinde faiz olarak çalışmıştır. Bedia Muhavvit o günlerden şöyle söz eder: "O zamanlar komünikasyon Fransızca yapılırdı. Buralarda da Fransız görevliler çalıştırılırdı. Bu yüzden lisan bilen Türk kızlarının tatil zamanı burada çalışmalarını istediler. Burada tatil boyunca üç ay kadar çalıştık... O zamanlar on dört yaşındaydım. Okul açılınca tekrar okula dönmüştük." (6)

Kadınların telefon şirketine kabulü dönemin gazetelerinden *Servet-i Fünun*'un 18 Nisan 1914 tarihli sayısında şöyle yer almaktadır: "Bir ay önce telefonun servise konması ile Türkçe, Fransızca ve Rumca bilen Müslüman-Türk kızlarına da bir iş sahası açılmış bulunuyor. Kuruluş bir İngiliz-Fransız-Amerikan şirketi olması nedeniyle bir İngiliz Hanım bu genç kızların on beşini eksiksiz birer telefoncu olarak yetiştirmiş bulunuyor. Ama şu da var ki, bu genç kızlar başlarındaki geleneksel çarşaflar ile telefon kulaklıklarını nasıl kullanabilecekler. Bu durumda çarşaftan sarfı nazar edilmesi gerekiyor ve edildi de. Burada onlardan yedi kişilik bir grubu

Oturanlar: (soldan) Nezihe Mustafa, Müfettişe Bedra Osman, Miss Winters, Bedia Sekip (Muvahhit). Ayaktakiler: (soldan) Seniha Hikmet, Vefika, Mediha, Hamiyet Derviş.

Telefon idaresinde müstahdem anâsıra-ı (elemanları) muhtelif Osmanlı kızları.

peçesiz, yüzleri açık, servis şeflerinin etrafında görüyorsunuz. Şefleri, onlar kadar yatkın, titiz ve zeki öğrencileri olmadığını ısrarla belirtiyor ki, bunu buradaki genç kızların ifadelerinden de anlamak mümkün." (7)

İyi ya da kötü bu olaydan gazetelerin söz etmesi olayın ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. "Kimi tutucu insanlar kadınların devlet dairelerinde çalışmalarını uygun görmüyor, bu nedenle hükümeti tenkit ediyor, hanımlara kötü puan veriyorlardı. Bundan dolayı postanede hep bir örnek giyen memur hanımlar, halkın serzenişinden (takaza etmesinden) korunmak için o elbiseleri terketmek zorunda kalmışlardır."

"Kadınlar hep bir örnek çarşafa benzer, fakat göğüsleri kırmızı kumaş parçası olan elbiseler giyinmişlerdi." (8)

Kadınlar Dünyası'nın mücadelesi sayesinde kadınlar ilk olarak bir kamu kuruluşunda göreve başladılar ve böylece hemcinslerinin de yolunu açmış oldular. 1920 yılına gelindiğinde Ziraat Bankası'nda yedi, Elektrik ve Tramvay Şirketi'nde iki, Telefon Şirketi'nde çalışan kırk sekiz kadın görmekteyiz. (9)

Bedra Osman Hanım.

Bedra Osman Hanım ve arkadaşlarının mücadelesi diğer kadınlara örnek olmuş, verilmeyen hakların alınması için direnmek gerektiğini öğretmiştir.

Feryal Saygılıgil

* Burada İmtiyazat-ı ecnebiye yani yabancılara tanınan ayrıcalıkları içeren kapitülasyonlar kast ediliyor.

Referanslar

(1) *Kadınlar Dünyası*, Sayı 23, s. 1, 26 Nisan 1329 (1913), "Telefon İdaresi".

(2) a.g.m.

(3) *Kadınlar Dünyası*, Sayı 26, s. 1, 29 Nisan 1323 (1913), "İzahat Bekleriz. Tarziye İsteriz."

(4) Şefika Kurnaz, *II. Meşrutiyet Dönemi'nde Türk Kadını*, MEB Yayınları İstanbul, 1996 s.124

(5) *Kadınlar Dünyası*, Sayı 138, s. 2-7, 4 Nisan 1330 (1914) "Birinci Sene-i Devriyye Münasebetiyle".

(6) Gökhan Akçura, *Bedia Muvahhit Bir Cumhuriyet Sanatçısı*, İstanbul Büyükşehir Belediye Kültür İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, No.11, 1993, s. 21

(7) a.g.e. s. 23.

(8) Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1973, s.40

(9) Şefika Kurnaz, a.g.e, s. 125.

Mantar tedavisinde alternatif yöntemler

Yaz aylarının başbelası mantarın çeşitli nedenleri var; tuvaletler, yüzme havuzları, cinsel ilişkiler, dar pantolanlar hatta karbonhidratlı ve şekerli besinler de bu nedenler arasında sayılabilir. Ama korkmayın çok basit tedavi yöntemlerini kendiniz de uygulayabilirsiniz.

Yaz geldi, geçiyor bile. Denize kıyısında tatil yapabildiniz mi? Ya da belki havuza gitmişsinizdir. Bu aylarda yorgunluk çıkarırken sağlığınıza da dikkat etmek zorundayız. Yaz aylarında özellikle sık görülen hastalıklarından biri de mantar hastalığıdır. Mantar, halk arasında mayasır ya da kaşıntı diye bilinir. Mantar hastalığı vücudun birçok yerinde görülür. Örneğin tırnaklarda, ayaklarda, deride ama bizim bugün ele alacağımız sadece vaginal mantarlar. Mantarın çeşitli tipleri vardır, vaginadaki mantara daha çok Kandida denilen tipi sebep olur.

Belirtileri: Dış genital organda; dudaklarda, vaginanın girişinde, vaginada kaşıntı, yanma hissi, kızarıklık ve akıntıyla görülür. Akıntı beyaz, sarımsı renkte olup, sıvı olmayan kesilmiş peynir gibi olan bir akıntıdır.

Bulaşması: Tuvaletlerden, yüzme havuzlarından olduğu gibi cinsel ilişkiden de geçebilir. En önemli kaynaklardan biri de aldığımız gıdalar yoluyla geçer. Ayrıca uzun süreli antibiotik tedavisi görenlerde, vaginanın normal akıntısı bozulabilir. Bu da mantarın üremesi için uygun ortam yaratır. Aşırı streste de vücut çeşitli sinyaller verir. Bu, birçok insanda başağrısı, mide, karın ağrısı, sık sık idrara çıkma olabildiği gibi, vaginada kaşıntı olarak da kendini gösterir. Vaginal mantarda dış genital organ, dudaklar kızarır, idrar yaparken yanma hissi, cinsel ilişkide ağrı, yanma hissi olur. Beyaz sarı akıntı genellikle vardır.

Gelelim tedavisine: Genellikle vaginal tablet veya fitillerle ayrıca dıştan ve içten sürülecek kremlerle tedavi mümkündür. Mantar cinsel ilişki yoluyla da bulaştığı için, tedavide yalnız kadın değil erkek de aynı zamanda tedavi edilmelidir. Erkeklerin genellikle (her zaman olduğu gibi) fazla şikayeti olmadığından tedaviye genellikle gitmez ya da inanmazlar. Ancak sadece eşlerden biri tedavi edilirse, mantar sık sık tekrarlar ve radikal bir tedavisi mümkün olmaz

Genç kızlarda hatta çocuklarda da mantar görülebilir. Onlar kız olduğu için tedavi edilemez değil, kadınlarda olduğu gibi akıntıdan örnek alınıp mikroskop altında teşhis edilebilir. Tedavisi kremle mümkündür.

Sık sık mantar görülen kadınlarda dışkının da tahlil edilerek, barsak, mide mantarı var mı diye araştırılması gerekir. Bu tür mantarların tedavisi ağızdan alınan haplarla mümkündür. Sık sık mantar olan kadınlar özellikle beslenme alışkanlıklarını gözden geçirmeli. Beslenme sadece karbonhidratlı, şekerli gıdalara dayanıyorsa, dikkat etmek gerekir, çünkü bunlar da vaginanın ortamını bozar ve mantar üremesi için uygun koşullar yaratır. Yine yaz aylarında dar, tahriş edici kumaşlardan yapılmış pantalon ve benzeri kıyafetlerden kaçınmalı, iç çamaşırlarının temizliğine özen göstermeli.

Birçok kadın cinsel ilişkide yanma, ağrı hissedebilir, ancak her yanma da mutlaka mantar hastalığı demek değildir. Birçok kadının ifade ettiği "Her ilişkiden sonra oram (!) biber sürülmüş gibi yanıyor, acıyor!" ya da "Kocam daha yanıma yaklaşınca bir yangı alıyor oramı". Bunlar mantardan çok cinsel bozuklukların, tatminsizliklerin, orgazm olamamanın sonuçlarıdır Bunlara burada değinmiyoruz (Arkası yarın!).

Sık sık vaginal mantarı olan kadınlar için alternatif tedavi: Kendimizin rahatça uygulayabileceği bir yöntem var. Her adet kanamasından 3-4 gün önce bildiğimiz yoğurda tamponu batırarak vaginaya konulması yeterli. Yoğurtlu tampon vaginada 2-3 saat tutulduktan sonra çıkarılmalı. Yoğurdun, vaginanın bozulan ortamını yeniden düzenleme etkisi var. Ya da yoğurt artı sirke tamponu kullanılabilir. Üçüncü bir alternatif ise sadece küçük bir sarmısak başı vaginaya konularak iki saat sonra çıkarılmalı.

Dr. Nuran Sarıca

Annelerini öldüren kızlar ço

azartesi ye yazı yetiştireceğim. İş "yazacağını"dan çıkıp "yetiştireceğim"e dönüştü zira yuva kapandı, Melek Tatilde. (Siz de benim gibi Ayşegül serisiyle büyüdüyseniz: Ayşegül Baloda, Ayşegül Evde, Ayşegül Dört Mevsim, Ayşegül Gemide. Hayatın böyle Ayşegül başlıklarıyla gelip geçtiğini muhakkak tespit etmişsinizdir.) İki buçuk yaşında hareketli bir çocuğun deniz kenarında tatilde olması demek, siz gariban ananın da sabah sekiz akşam dokuz sıkı bir koşturmaca ve ya sabır antremanına tabii tutulmanız demek.

Gir denize çık denizden gir denize, koruyucu kremden de sürelim, aa işte kova kürek kırmızı balık burda, gir denize hadi duşa, Hadi Melek mama yiyelim (Hata! Hata! Hata! Mama da neyin nesi? Yemek desene, bebekçe mi dayatıyorsun?) Lego, Uyuyan Güzel, Aaa Fırfır kayboldu - nerde Fırfır? Bir kaşık daha ye sonra veme. İki gün oldu saçlarını şampuanlayalım. Elini gözüne sürmezsen yakmaz. Hemen yıkıyorum. Hadi tarayalım. Bak bu şortu giyelim. Peki o çiçekli elbise. Çiş var mı? Şimdi geldi mi çiş? Doldurduk havuzu. Bebek yüzsün. Peki gemiye binsin

Bu sabah birden kendimi bizim evden çöp tenekelerine giden yüz metrelik yoldaki çöpleri

Hiçbir kadın kız kardeşini tarlada gizlice çocuk doğurdu, "namusumuzu" iki paralık etti diye köy meydanında kurşunlamaz. Zira hiçbir

toplarken buldum. Kan ter içinde o umursamazca atılmış tenekeleri, petleri, naylonları topluyorum. Bir koca Migros torbası doluyor attığım gibi çöpe, yenisini dolduruyorum. (Melek bir arkadaşıyla şişme havuzda oynuyor. Annem yemek pişiriyor.) Ben duramıyorum bir yandan da. "Neden kadınlardan Shakespeare çıkmadı, neden kadınlardan Mozart çıkmadı," diye sayıklavaraktan.

Manevi olarak da salıncaktayım. Melek habire onunu gösterip: "Benim pipim yok." diyor. Bilenler - okuyanlar - bilirler, daha birkaç ay önce Sigmund Feud'un "penis hasetini" işkembeyi kübradan attığına dair falan filan bir yazı döşenmiştim. "Senin pipin yok, kukun var," diyorum. Melek yine: "Benim pipim yok," diyor. Bu bir haset değil tespittir. Diyorum. Önümüzdeki aylar, yıllar gösterecek el mi yaman bey mi, Sigmund Bey mi haklı, ben mi? (Hem bu tespitte neyin nesi, etrafta pipili biri dahi yokken.) Yuvadan mı kaldı bu fotoğraf nedir?

Ben cinayetti. sapıktı. katildi, sapık katildi meselesine takmış bir kadınım. Sapık katil biyografileri okuya okuya bir haller oldum. Şimdi bu asude hayatta. deniz karşımda, gul gibi çocuğuma bakmaktayım bu yazı, bu mevzu da az yakışıksız değil hani. "Ver usta bir çevrek suçluluk da o cihetten." Bir de analık hali ne bitmez tükenmez bir suçluluk duygusuymuş ey allalının! Ne yapsam içimde bir ecinni tırnaklarını kemirmekte suçluluk içinde! Melek benden bir hafta önce vardı buraya. Ben ise İstanbul'da

kadın, "Aslaı kızım sayende aile şerefimiz kurtuldu." safsatalarıyla robotlaştırılacak kadar zayıf ve zavallı ve salak olamaz.

kalıp işi ve bu işi hallederken kıvrım kıvrım yılanlar gibi kıvrandım suçluluktan... İki buçuk yaşında çocuğun zaman kavramı gelişmemiştir, nasıl anasını arıyordur diye diye diye.

Vallahi bu kişisel girişten sonra nicedir yazmak istediğim bu mevzuyu hakkıyla dile getiremeyebilirim. Ketlenme. Kadınlar üstadıdır bu işin. Ama kesiyorum, kesiyorum, kes - tim! Alın bir gazete haberi sizlere: **Anne katili şizofren mi?**

Kadıköy de avukat annesi Hatice Uğur Tosunoğlu'nu pompalı tüfekle öldürdükten sonra üzerine beton döktüğü iddiasıyla yargılanan Özlem Şenleyli dün yapılan duruşmada şizofren olup olmadığının belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Hakkında idam cezası istenen yirmi iki yaşındaki Tıp Fakültesi öğrencisinin Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davası basına kapalı yapıldı. Şenleyli'nin avukatı Tahir Yamakoğlu açıklamasına göre davada annesinin kendisine zorla içirdiğini iddia ettiği Largectil adlı ilacın etkilerinin araştırılması kararlaştırılarak duruşma ertelendi.

Özlem yirmi iki yaşında. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencisi. Bu olaydan -cinayetten- bir hafta önce bir dilekçeyle başvurup annesinin müşahade altına alınmasını, Bakırköy'e filan yatırılmasını istiyor. Türkiye'de düşünebiliyor musunuz! Yetkililer -ya da dilekçeyi alanlar: sekreterler, hademeler- kah kah gülmüşlerdir. Oysa anne daha önce nice tedaviler görmüş. Amerika'da sırf bu başvuruyla tahliye edilebilirdi Ozlem. Ustelik bir de kendini korumakla yükümlü hissettiği bir kız kardeşi var Özlem'in. Ruh hastası bir ananın kızına, kızlarına neler çektirebileceğini ancak yaşayanlar bilir.

Evdeki pompalı tüfekle öldürüp koku mıoku gibi sorunlara karşı üzerine "beton dökü̈yor" ki, bunu da Özlem gibi besbelli akıllı ve soğukkanlı biri akıl edebilirdi. Anne yirmi iki yaşındaki kızına zorla -tıp eğitimi alan kızına- ilaç içiren bir zalim. İşin detaylarını bilemiyoruz. Zira Türkiye'de böyle haberler hep küçücük köşelerde kalır. Ama yüksek sesle (ya da en içinizden) sorun bir kendinize: Annenizi öldürmeyi içinizden hiç mi geçirmediniz?

Muhakkak geçirmek ayrı, o cinnet noktasına ulaşıp bu işi gerçekleştirmek dünyalar kadar ayrı. Ama ben öyle ana-kız ilişkileri. kızlarını öyle çiğçiğ yiyip ruhlarını unufak eden analar, yapış yapış darmadağın hayatlar gördüm ki. Dişlerini kızlarının yaşamlarına geçirip en doymak bilmez vampirler gibi hayatı iliklerinden emen emen emen... Onların cinayet işlememeleri zavallı bir tesadüftür. Herkes bu denli gözü kara ve cesur olamaz. Ben şimdi Özlem'i beğendiğimi; onunla ilgili bir kitap yazabilmek için hayatının beş yılını on yılını şakırt dive verebileceğini söylemezsem, samimiyetsizlik etmiş olurum.

1994. Ankara'da Arzu Benlioğlu iki kişiye annesi Perihan Uylaş'ı öldurttü. "Öldürün demedim, korkutun dedim." Eter ve şok tabancasıyla senet imzalatmakmış niyetleri. Perihan Uylaş ilkokul öğretmeni, otuz dokuz yaşında

Çocuklarını öldüren anneler

bakımlı, güzel bir kadın. Arzu'da güzel. Boya sarısı saçları yakışmıyor; ama yine de güzel. Hep velilerin, tanıdıkların, anneannenin evinde sürekli göçebe ve rotasız bir yaşam. Annesi dövüyor habire ve bir ay önce kürtaj olan on altı yaşındaki kızını "yola getirmeye" karar verip işinden rapor alıyor.

On altı yıldır ihmal edilmiş, bavul gibi oraya buraya bırakılıp teslim alınmış bir çocuk. Sonra bavul gibi açıp bakamazsın, içinde neler kırılmış dökülmüş, herşey yerli yerinde mi diye. Tuttuğunu koparan ilkokul müdür yardımcısı, karar vermiş olsa gerek. "Bu kızı adam edeceğim. Zamanıdır artık," diye. Çok geç. Çok çok geç. Geri tepen bir silahı avuçlamış Perihan Üylaş.

Bir de çocuklarını öldüren anneler var. Güney Carolina'da Susan Smith on dört aylık ve üç yaşındaki oğullarını arabasının içinde göle itti. Suçunu itiraf ettikten sonra da onları cennete yollamak için bunu yaptığını sayıkladı, kendisini terkeden sevgilisi için değil. Amerika gibi fanatik, dindar bir ülkeye yakışan bir savunma.

Anneler çocuklarını öldürünce içimi fena cızz ettiren şey güçlerin eşitsizliği. Öylesine küçücük elleri, ayakları; kendi doğurduğun yarattığın o çocukları... Burada ağır tahrik, yılların işkencesi filan söz konusu değil. Çocuklar çocuktur çünkü. Yaptıkları da çocukluktur; başka ne olabilir ki?

Ama iki kış önce Türkiye'de bir anne doğdu doğalı zatürreli oğlunu -çocuk hep ağlıyor, hasta, uyku yok dur durak yok- banyoda boğulmaya bırakıp üst kat komşusuna sigara içmeye gitti. Sonra dayanamayıp indi aşağıya. Çocuk çok vahim durumdaydı; sonra kurtarıldı mı hayatı, bilemiyorum. İki çocuğu var, kocası geceleri çalışıyor. Hasta bir çocuğa günlerce, haftalarca tek başına bakmak... Bazen öyle bir göz kararması yaratır ki insanda. İnanın, bu kadını da anlıyorum.

Kayda değer olan şu: Kadınlar hep anlaşılır, kendinizi onların pabuçlarına soksanız hak verilecek cinayetler işliyorlar. Yani anlayabilirsiniz, kendinizi zorlayıp özdeşleşebilirsiniz durumlarıyla. "İnsani" durumlar; "insana ait" suçlar. Bu ağır suçların cezası da insanın kendi içinde ödenir. Susan Smith'in avukatı, "Ben hayatımda böylesine acılar içinde kıvranan bir yaratık görmedim," dedi. Yirmi dört saat gözetleniyor intihar etmemesi için. Suç ve ceza adaletin kefeleri gibi kendi içlerinde kadınların.

Bir kadın dolduruşa gelip boktan bir paye uğruna adam temizlemez. Kiralık katil olmaz. Sapık katil olmaz. (İstisnai durumlardan bahsetmiyorum.) Diyelim travestileri kafaya takıp otuz-kırk tane travesti, yok at kuyruğu olan sarı saçlı genç adam temizlemez. Kadınlar öldürürse tragedya kahramanları gibi öldürür. Hiçbir kadın, kız kardeşini tarlada gizlice çocuk doğurdu, "namusumuzu" iki paralık etti diye köy meydanında kurşunlamaz. Zira hiçbir kadın, "Aslan kızım sayende aile şerefimiz kurtuldu," safsatalarıyla robotlaştırılacak kadar zayıf ve zavallı ve salak olamaz. Kadının yüreğiyle beyni arasındaki köprü taş gibi sağlamdır. Topa tutsan yıkılmaz.

Perihan Mağden

ALMANYA

Kıtalararası feminist dergi

International Feminist Magazin *Lola Press*. uluslararası temsilcilerden oluşan yazı kuruluna *Pazartesi* nin de katılmasını öneriyor.

Lola Press yılda iki kez, iki dilde (İngilizce ve İspanyolca) çıkıyor. Bugüne kadar redaksiyonunda Almanya, Arjantin, Uruguay, Namibia'dan kadınlar vardı. Dört sayı çıkan derginin her sayısını yazı kuruluna katılan kadın projelerinden biri üstlenmiş. Yılda iki kez yapılan toplantılar her seferinde değişik ülkelerde yapılmış. Almanya'da yapılan son toplantıya Güney Afrika, Karibik Adaları, El Salvador ve Türkiye'deki feminist projelerden birer kişi gözlemci olarak katıldık.

Lola Press bugüne kadar Avrupa, Latin Amerika ve Afrika kıtalarından belirli ülkelerle sınırlı kalan yayınım, hem ülkelerin sayısını arttırarak hem de Asya'dan da yeni projeler kazanarak genişletmek ve geliştirmek istiyor. Mayıs sonunda yapılan toplantıda *Lola Press*'in nasıl geliştirilebileceği, artan masrafların nasıl karşılanabileceği tartışıldı. Bir sonraki sayının içeriği belirlendi.

Lola Press, 64 sayfa, renkli, 23/30 cm. boyutlarında. Yukarıda adı geçen dört ülkede bin adet dağıtılıyor. Daha çok abonelik yoluyla ve projeler aracılığıyla okuyucuya ulaşıyor. Dergi feminizmin uluslararası güncel konularını ele almayı, ülkeler arası feminist deneyleri birbirine aktarmayı ve başarabildiği ölçüde, kıtalar arası feminist bir ağ oluşturmayı hedefliyor.

Hülya Eralp

KÜBA

Kraliçenin dönüşü

800 metrede 39 zafer, korkunç bir kaza ve yedi ameliyat... Otuz iki yaşındaki Fidelia, olağanüstü bir çabayla iyileşti, şimdi kariyerinin son noktası olacağını söylediği Atlanta Olimpiyatları'na hazırlanıyor. Yeni bir antrenörü, yeni bir çalışma yöntemi, hatta yeni bir sevgilisi var.

sekiz yüz metrede ardarda gelen 39 zafer ve dünya sıralamasında zirve: Kübalılar m ulusal kadm kahramanı Ana Fidelia Quirot. Yalnızca başarılı bir sporcu olarak değil. devrime bağlılığı ve alçak gönüllülüğüyle de Kübalılar'ın gönlünde yer etmiş. İsmi, Fidel Castro'ya atfen konmuş. "Ben devrimle doğdum ve bana her şeyimi devrim verdi," diyor. Dünya çapında bir sporcu olmasına rağmen, Havana'da mütevazı bir dairede yaşıyor. Maaşı ortalama ücretin iki katı, daha iyi yolculuk ve beslenme olanaklarına sahip ve yeni bir Mercedes-Benz'i var gerçi, ama dünyadaki seçkin atletlerle karşılaştırıldığında, kuşkusuz çok yoksul.

1993 yılının Ocak ayında, bir gece, yedi aylık hamile Fidelia evinin mutfağında korkunç bir kaza geçirdi. Eski gaz ocağının patlamasıyla, karnından kollarına, boynuna ve kısmen yüzüne dek ulaşan alevler, bedeninin yüzde 38'inde üçüncü derece yanıklara yol açtı. Bu kazayla Fidelia bebeğini ve bir süre için, yaşama isteğini yitirdi: "Aylar boyunca, yeniden koşmayı düşünmek bir yana, aynaya bakmak bile son derece zordu." Hastaneye getirildiğinde, doktorlar yaşama umudu olmadığını söylediler. Kaza gecesi, yatağının başucuna ilk ulaşanlardan biri Fidel Castro'ydu. Fidelia bilincini yitirmiş bir haldeydi, ama Castro'ya şöyle fısıldadığını hatırlıyor: "Yeniden koşacağım

Kazanın ardından, yedi kez deri nakli ameliyatı geçiren ve son derece acılı bir tedavi süreci yaşayan Fidelia'nın müthiş bir yaşama azmiyle mücadele ettiği acılar yalnızca bedenindeki yanıklardan ibaret değildi. Kaza öncesinde başlamış olan söylentiler, bebeğin babasının kimliğini açıklamasıyla zaten yoğunlaşmıştı; yüksek atlama dalında ün yapmış Kübalı atlet Javier Sotomayor'la Fidelia'nın arkadaşlıkları uzun yıllar önce başlamıştı; Sotomayor evliydi. Dedikodulara göre, ilişkiyi bitirmek istemişti ve patlama bir kaza değil, bir intihar girişimiydi. Fidelia bunların tamamen gerçek dışı olduğunu açıklasa da, dedikoduların engellenemeyeceğinin farkındaydı.

Fidelia, inanılmaz bir sabır ve azimle iyileşmeye başladı. Kazadan dört ay sonra ve umulandan beş ay önce, boyunluğunu ve sargı bezlerini atarak jogging yapmaya başladı. Bacakları kazadan etkilenmemişti ve yemden koşabilme umudu onu hayata bağlıyordu. Altı ay sonra, bir "robot" gibi koşarak, Porto Riko'daki Orta Amerika ve Karaib oyunlarında bir gümüş madalya kazandı. Geçen yaz ise, bir mucizeyi gerçekleştirerek, dünya şampiyonasında 800 metreyi 1:56.11 gibi bir sürede koştu. Şimdi, otuz iki yaşındaki Fidelia, kariyerinin son noktası olacağını söylediği Atlanta Olimpiyatları na hazırlanıyor. Yeni bir antrenörü, yeni bir çalışma yöntemi. hatta yeni bir sevgilisi var; kadınsı görünmeyi hiç ihmal etmiyor. Örgülü saçları, ojeli tırnakları, gümüş küpeleri ve pembe rujuyla, sahaların Kübalı kraliçesi geri dönüyor.

Newsweek

Zapatist kadınlar:

Dağda kumandan, köyde anne

Marta Duran de Huerta Patino, hem feminist, hem Zapatist. Otuz dört yaşında, sosyolog ve gazeteci. Meksiko'da bir üniversitede ders veriyor ve günlük bir gazetede yazıyor. Marta ile arkadaşımız Hülya Eralp görüştü.

Zapatistalar, 27 Temmuz-3 Ağustos 1996 tarihleri arasında, "JA BASTA ! (Artık Yeter!) Dünyayı fethetmeye ihtiyaç yok, dünyayı yeniden yaratmak gerekiyor." başlığıyla Meksika'da bir dünya konferansı topluyorlar. Konferansa dünyanın her yerinden, sosyalist, feminist, çevreci, ırkçılık karşıtı hareketlerden, işçi ve ulusal kurtuluş hareketlerinden yüz binlerce temsilci katılıyor. Berlin'de yapılan Avrupa konferans hazırlık toplantısına Meksika'dan konuşmacı olarak katılan Marta'yla sohbet öğretici ve zevkliydi benim için.

- Meksika son zamanlarda ilerici dünya kamuoyunun gündeminden düşmüyor. Zapatistalar gericiliğin at koşturduğu günümüzde bizlere ümit ışığı yakıyor. Marcos'un söylemleri de bunda çok etkili oldu değil mi?

Evet. Marcos efsanevi bir kişilik kazandı. Sadece bir halk hareketinin önderi gibi değil, bütün dünyada ilericileri, ezilenleri, ayrımcılığa uğrayanları heyecanlandıran, ümitlendiren sözler söylüyor. Meksika hükümet ve ordusunun bütün saldırısına rağmen Zapatist hareket bir barış hareketi. Görüyorsun ellerindeki silahlar ne kadar ilkel, tahtadan oyuncaklar gibi. Zapatistalar iktidarı hedeflemiyor, devlet kurmak diye bir dertleri de yok. İnsanca yaşamak için, insanca yaşanması için mücadele ediyorlar, direniyorlar. Bütün bunlar da dünyadaki sosyal hareketlerin dikkatini çekiyor. Çünkü Marcos bir köylü hareketinin önderi olmasına rağmen söyleminde sosyal hareketlerin taleplerine sahip çıkıyor, her türlü ezilmenin karşısında insanın özgürleşmesini temel alan yeni bir politik anlayışı savunuyor.

- Meksika halkının yapısı nasıl? Zapatistaların söyledikleri halk içinde de olumlu yankı buluyor mu?

Meksika halkı iki kültürün karışımından ortaya çıkmış bir halk. Daha doğrusu Meksika halkını tanımlarken, "Biz tecavüz çocuklarıyız," desem hiç de yanlış olmaz. Anamız kızılderililer, babamız tecavüzcü İspanyollar. Meksika'da yerli halk yaşarken İspanyollar ülkeyi işgal ve talan edip, altın ve gümüş yataklarını ele geçirmişler, ekonomiyi, tarım, kulturu gasp etmişler. İki halkın karmaşası çıkmış ortaya. Ülkede 40 milyon civarında insan yaşıyor. Bunun 20 milyonu başkent Meksiko'da oturuyor. Her türlü zenginlik orada, ülke oradan yönetiliyor. Ama orada da iktidar ticareti, ekonomiyi ellerinde bulunduran bir avuç azınlığın elinde. Başkent ve diğer birkaç kent dışında yaşayan köylüler ise son derece yoksul, her türlü insani yaşam koşullarından yoksun.

- Meksika'da yaşayan kadınların durumundan da söz eder misin?

Sanıyorum biraz Türkiye'ye benziyor. Dinin ve geleneklerin etkisi çok güçlü. Kadın olmak annelikle özdeş görülüyor. Özellikle kırsal kesimlerde kız çocukları okula bile gönderilmiyor. Okuma yazma bilmeyen kadınların oram oldukça yüksek. Eşlerini kendileri seçemiyorlar. Toplumda tecavüz çok yaygın. Kürtaj resmi olarak yasak. Kürtajın gizli ve sağlıksız yollarla yapılması yüzünden ölen kadın oram çok yüksek. Boşanmak dini olarak reddediliyor. Yani hem hukuki, hem de toplumsal yasalar tamamiyle ataerkil, erkek egemen. O nedenle Zapatistalar içindeki kadınlar toplanarak kendi yasalarını kendileri yaptılar. Zapatist kadınlar birlikte olmak istedikleri erkekleri kendileri seçiyor, istedikleri zaman ayrılabiliyor, çocuk yapıp yapmamaya kendileri karar veriyorlar. Orada kadınlar söz ve karar sahibi. Zapatist kadınların bu girişiminden sonra pek çok kadın Zapatist harekete katıldı. Hareketin yüzde 30'dan fazlasını kadınlar oluşturuyor ve pek çok kadın kumandan var.

- Zapatist kadınlar sürekli dağlarda mı yaşıyor, orada eş ve çocuklarla ilişkiler nasıl düzenleniyor?

Hayır. Dağlar ve köyler içiçe. Kumandan kadınların aynı zamanda köylerde, çocukları var. Meksika ordusundan askerler köylere geldiklerinde hangi kadının Zapatist olduğunu ayırdedemiyorlar. O yüzden Zapatistalar ı her an her yerden çıkabilecek hayaletler gibi görüyorlar. Gerilla-köylü ayrımı yok. Bir yandan günlük yaşam devam ediyor. Zapatista bir halk hareketi.

- Meksika'da feminist yayın, feminist hareket ve örgütler var mı?

Feminist dergiler var ama yaygın değiller, sadece kitapçılarda satılıyorlar. Feminizm pek kullanılan bir sözcük değil, örgüt ve hareket denilebilecek bir şey de pek yok. Ama bir antipati de yok. Uzun yıllardır ailemden ayrı yaşadığım, evlenmeyi düşünmediğim, hâlâ çocuk yapmadığım için bana. "Sen feministsin," divorlar, itiraz etmiyorum. Ailemin de benim bu durumumla ilgili bir sorunu yok.

- Annen baban sosyalist mi?

Ben önce onları komünist sanıyordum. Komünistleri tanıdığımda onların Troçkist olduklarını düşündüm, Troçkistleri tanıdığımda, onların anarşist, anarşistleri tanıdığımda da onların Zapatist olduğuna karar verdim.

- Türkiye'li kadınlara söylemek istediğin özel bir şey var mı ?

Evet. Davetli olarak geldiğim Almanya'da Almanlar beni Türk'e benzettikleri için ayrımcılığa uğradım. Fırsat bulduğum en kısa zamanda Türkiye'ye gelmek istiyorum.

"Kızıl Emma"nın hayatını

Emma'nın hikâyesi, bir yanıyla, kamuya malolmuş başarılı bir kadının kamusal hayatıyla özel hayatı, militanlığıyla kadınca duyguları arasındaki gelgitler, çelişkiler.

Emma Goldman'ın özyaşamöyküsünün bende bıraktığı en belirgin duygu, soluk soluğa, durup dinlenmeye, düşünmeye bile zaman tanımayan bir eylemlilik, bir mücadele. Dirençli, eylemci, idealist, cesur, ödünsüz, putkırıcı ve kadın; aşk acılarından, kendine yakıştıramadığı ve itiraf etmekten kaçınmaya çalıştığı kadınca kıskançlıklarına, bastırdığı annelik arzusundan, güzel elbiselere, çiçeklere, erkekler tarafından beğenilip pohpohlanmaya düşkün oluşuna dek.

Emma, anarşist toplum idealinde de, kadınların kurtuluşuna ilişkin özleminde de gerçek bir "Hemen Şimdi"ci. Bir özgür irade timsali. O kentten bu kente, o toplantıdan bu mitinge, anarşist düşünceleri belli bir entelektüel çevrenin dışına, orta sınıfa ve işçilere taşırken, coşkusuyla, "Devrimin eli kulağında" duygusunu veriyor insana; içkiden, dansetmekten, çiçeklerden, tiyatrodan, kısacası, başta büyük aşkı Saşa (Alexander Berkman) olmak uzere, bazı yoldaşlarının luks bulup eleştirdikleri guzel şeylerden hiç ödün vermeden, bunların herkesin hakkı olduğunu savunarak. Dansedemediği bir devrim, devrim değil Emma'ya göre. Ve kendi çevresindeki pek çok anarşistin bile, gelecekteki güzel günlerde yaşanacağını düşünerek, yalnızca teorisini yaptıkları serbest aşk ve cinsellik de, teoride kalmasına Emma'nın gönlunun razı olmadığı bir şey.

Emma aileyi, Kilise'yi ve devleti büyük bir cesaretle karşısına alıyor. Döneminin toplumsal ve gündelik hayatında gündeme gelen her tabuya el atıyor. Özgür aşkı, cinselliği, doğum kontrolünü, kadın ve erkek eşcinsellerin, fahişelerin haklarını savunuyor. 1869-1940 yılları arasında yaşadığı düşunulecek olursa, bugün hâlâ toplumun geniş kesimleri için tabu olmayı surduren bu konuları, hem de bir kadın olarak savunmanın ne kadar cesaret istediğini anlamak zor olmasa gerek.

Bu kadar isyan,
bu kadar aykırılık...

Emma bir Yahudi, Litvanya'dan Rusya'ya, St. Petersburg'a göç eden (1881) ailesiyle beraber, bu ülkede en çok baskıya uğrayan azınlıklardan olan Yahudi gettosunun bir üyesi. Kitaplarını yırtan, çocuk denecek yaşta evlendirmeye kalkan muhafazakâr bir babanın kızı. On üç yaşında, St. Petersburg'un karanlık ve nemli atölyelerinde çalışan bir işçi. "Vaadler Ülkesi" Amerika'da, yine göçmen, yine yabancı, yine gencecik, yoksul ve sağlıksız bir işçi. New York'a yerleşip anarşist çevreye girmesiyle başlayan mücadele yıllarında da hep çalışmak zorunda; atolyelerde, evde parça başı dikiş dikerek, yoksul insanlara ebelik yaparak, daha sonra da hemşire olarak. Ve Emma bir kadın...

Otoriteyi ve ilk isyanı babasıyla tanımış, önce evlenmeyi reddederek, ardından kendi seçtiği biriyle evlendikten kısa bir süre sonra boşanmaya cesaret ederek, ailesinden ve çevresinden kopmayı göze almış, toplumun en diplerinden isyanıyla yukselmiş bir Emma; çeşitli ülke, toplum ve kültürleri, sınıf ve kesimleri karşılaştırma olanağı taşıyan pratik bir hayat bilgisiyle genç yaşta donanmış. Giderek tanınmış, kitleleri etkisi altına alan, coşturan bir hatip olabilmesinde herhalde bunun da bir payı var: Emma hitabettiği yoksul insanların yaşamlarına, acılarına, özlemlerine yabancı değil.

Emma'nın hikâyesi, bir yanıyla, kamuya malolmuş başarılı bir kadının kamusal hayatıyla özel hayatı, militanlığıyla kadınca duyguları arasındaki gelgitler, çelişkiler. Ne var ki, anarşist feminizmin öncülerinden sayılan Emma Goldman'ın feminizmi, ne teorisinde ne de yaşantısında sorunsuz değil. Kadınların nasıl ezildiklerini, nelerden yoksun bırakıldıklarını, yeteneklerinin nasıl köreltildiğini yalnızca teorik olarak değil, günluk yaşamda da büyük bir berraklıkla gören Emma, kadınlar için de özgür aşkı, erkeklerin sultasından kurtulmayı, doğum kontrolü hakkını militan bir biçimde savunuyor, ama kadınların kölelikten kurtulamamalarının nedeni konusunda, erkeklerden çok kadınları suçlayan bir tavır içinde. "Hemen Şimdi"ci Emma, bütün kadınların neden kendisi gibi hemen ayaklanmadıklarını anlayamıyor. Toplumsal bir iktidar ilişkisi, bireysel iradeye yapılan aşırı vurgunun gölgesinde kalıyor. Örneğin, kadınların oy hakkı mücadelesini küçümsemesi, temsili demokrasinin anarşist reddinin yanısıra, feminizme bakışının da bir urünü. Oysa Emma, "Anarşistlerin Kraliçesi Kızıl Emma" olarak, kendi çevresindeki ayrıcalıklı konumuna rağmen, "özgür bir kadın" olmak için bedeller ödemiş: Yüceltiği annelik duygusundan kendisini mahrum bırakmış, erkeklerin aşka kendisi kadar ihtiyaç duymadıklarını, "özgür aşk"a ise kadınlardan çok daha sorunsuz bir biçimde adapte olduklarını keşfetmiş, aşkı bulduğunu düşündüğü zamanlarda ise ya özgürlüğünün sevdiği erkeğe fazla geldiğini hissetmiş ya da sevdiği erkeğin özgur aşk uygulamalarının kendisine hiç de iyi gelmediğini hayretle farketmiş, duşunceleriyle çelişkiye duşmemek için kendisiyle mücadele etmiş. Emma bunlarla yeterince yüzleşebildi mi, köleliğe katlanan kadınlara hoşgörüsü biraz arttı mı? Bunları kitabın, hiç değilse birinci cildinden çıkarabilmek zor.

Emma'nın kadınlarla ilişkisi ise hiç sorunsuz görunmüyor. Kitabında erkeklerle olan dostluk ve aşk ilişkileri oldukça ön planda. Zaman zaman duygularını, kendisini daha iyi anlayacağını düşündüğü bir kadınla paylaşma ve yakın arkadaş olma özlemini dile getirse de, bunun gerçekleşmemesinde kendi muhtemel payını düşünmekten kaçar gibi. Ona göre, sivrilmiş bir kadın olması ve erkeklerin ondan hoşlanmaları diğer kadınlarda kıskançlık ve mesafeye yol açıyor. Başarılı, erkek dünyasında kendini kabul ettirebilmiş pek çok kadının gözünü kör eden zaaftan belli ki Emma da kaçabilmiş değil. O "özel bir kadın" ve diğer kadınların onunla ilişkilerinde bunu tanımalarını bekliyor. Üstelik küçük ipuçlarından, Emma'nın da kıskançlıktan, "kraliçe"liğini tehlikeye atabilecek kadınları tehdit olarak görme eğiliminden ari

Emma Goldman
Hayatımı Yaşarken, 1. Cilt
İngilizce'den çeviren: Burcu Eyüboğlu
Metis-Kaos Yayınları, 1988

yaşarken

olmadığını anlamak mümkün. Ama Emma kadınlararası rekabet ilişkilerini bir kader ortaklığı çerçevesinde anlamaya çalışmaktansa, tek yanlı ve kendisine yönelik bir şey gibi algılamayı tercih eder gibi. Kadınlarla ilişkisinde kibar, himayeci ve mesafeli. Kısacası, Emma'nın feminizminin kadın dayanışması damarı oldukça zayıf.

Hayatımı Yaşarken, düşünce ve duygulardan çok, oldukça kronolojik bir biçimde olayları anlatan bir seyir izliyor. Çeşitli kentler, ülkeler, toplantılar, konferanslar, uluslararası kongreler, sayısız gözaltı, sayısız miting; anarşist, sosyalist, sanatçı, bilimci, ünlü ve ünsüz ya da artık unutulmuş yüzlerce ismin bir resmi geçidi. Bu haliyle kitap, Emma'yı ve dönemini, o dönemde yaşamış olan insanları ve düşünceleri daha iyi anlayabilmek için, başka kaynaklarla tamamlanmayı, satıraralarını da okumayı gerektiriyor. Ayrıca, Emma'nın duyguları ve düşünceleri, hatta yaşadıkları konusunda kitapta önemli esler olduğu seziliyor (kimi zaman politik, kimi zaman kişisel kaygılar!). Kitap düz bir hat üzerinde, gelişme ve derinleşmeyle değil, yeni olayların, yeni kişilerin ortaya çıkışıyla ilerliyor. Bu haliyle, Sheila Rowbotham'ın Defter Dergisinde yayınlanacak olan, "Onun Bir Rüyası Vardı" başlıklı yazısında dediği gibi, "Radikal dostluk ağlarının bir haritası".

Son olarak, Beril Eyüboğlu'nun temiz ve akıcı çevirisinin *Hayatımı Yaşarken*'e katkısının büyük olduğunu söylemeliyim. 450 sayfalık ve pek değişmeyen temposuyla okumayı yer yer güçleştirebilen bir kitabı rahatlıkla okunabilir kılan bir çeviri.

Nesrin Tura

Loreena McKennitt özellikle *The Mask and Mirror* (Ayna ve Maske) adlı albümüyle ülkemizde şaşırtıcı bir popülerliğe sahip. İstanbul Caz Festivali sırasında bir konser veren sanatçıyla görüştük.

Ya ayna ya maske

Loreena McKennitt otuz dokuz yaşında Kanadalı bir kadın. Küçük yaşta müziğe merak sarmış, on yıl klasik piyano, beş yıl şan dersi alınış, sonunda arp çalmakta karar kılmış. Şaşırtıcı olan böyle bir formasyonla ve daha da önemlisi ürettiği müzikle pop müzikte bu kadar başarılı olup bu kadar çok tüketilmesi. Loreena aynı zamanda veteriner. Müzikal kariyerinde ise sokak şarkıcılığı dahil çok çeşitli evreler var ve şu anki başarısına ulaşana kadar çok uğraşmış.

McKennitt Kanadalı fakat ailesinin kökleri İrlanda'nın Belfast şehrine dayanıyor. Şarkılarında görülen Kelt ve İrlanda etkileri bu köklerle ilgili. Bunun dışında müziğinde İspanyol, Kuzey Afrika, Ortaçağ Fransası ve Normandiyası'nın etkileri de var. Neredeyse kusursuz vokalleri, mistik konulara merakı müzikseverleri kendine bağlıyor.

İlk albümünün adı *Elemental*. Türkiye'de ise *The Mask and Mirror* adlı albümüyle tanındı. Öteki albümlerinin adları, *To Drive The Cold Winter Away*, *Parallel Dreams* ve *A Winter Garden*. Önümüzdeki günlerde çıkacak olan altıncı albümü *Real World* için yeni kaynaklarla çalışıyor. Bu arada da yoğun konser programını sürdürüyor. Loreena McKennitt'le İstanbul'a geldiği sırada görüştük.

Yalnızca müzik değil sözler de

Mc Kennitt yalnızca besteleriyle değil şarkılarının sözleriyle de dikkati çekiyor. Kendi yazdıkları bir yana sözler genellikle William Blake, Shakespeare, Yeats gibi şairlerden. Kendisi konuyla ilgili olarak, "Bundan dolayı beni Ölü Ozanlar Derneği üyesi olarak görenler var. Ben sevdiğim şiirleri şarkı yapıyorum. Sözler her zaman benim perspektifimi yansıtmıyor," diyor.

Başarısının sebepleri arasında yaşadığı Kanada'nın çok kültürlü ortamını da görüyor. Müziğin ulusal kimliği üzerine sorulan sorulara verdiği cevaplarda çağdaş popüler müziğin adına dünya denen şu global köyün halk müziği halini daha doğrusu geleneksel yerel halk müziklerinin yerini aldığına inandığım söyledi. Müziğinde farklı yerel müziklerin etkisini duyduğumuz sanatçının bu sözlerini yadırgadık. Ayrıca Doğu (ve tabi bu arada da Türkiye) müziklerini tanımadığını söyledi. Kendisinin başka kültürleri öğrenmek konusunda ısrarlı ve hevesi olduğunu ancak bunları tanıyarak müziğinin ipliklerini dokuyabileceğini ifade etti. Bu tür bir çabanın yaratacağı çok kültürlülük ortamının ve kolektif bilincin yeni bir kültür yaratacağım, yerel kültürlerin yerini alacak bu kültürün ise politikadan sanata bir çok sorunun çözümüne hizmet edebileceğini de söyledi.

Kadın olmak

Cinsiyetinin yaratıcılığını etkilemediğini, ayrıca müzik endüstrisinin içinde bir çok kadının erkeklerden beter olduğunu ama kendisinin kişisel olarak herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadığını anlattı. Politik gündemi olmayan bir müzik ürettiğini dolayısıyla bu tür soruların şarkılarımda yer almadığını müziğinin kendi arınması, keşfettiği yolun bir belgelenmesinden ibaret olduğunu söyledi.

Loreena McKennitt'i tanıma fırsatı bulduğumuza sevindik.

İlk kurban Klytaimestra

Apollon emretti, Orestes öldürdü

Erkek egemenliğinin üç bininci yılı dolarken tüm kadehler anne katili Orestes "şerefine" kalkmalı...

Erkek egemenliğinin yeryüzündeki varlığının biricik meşrulaştırıcılarından olan anne katilliği "uygarlık" tarihimizin eski... Evet. Fakat insanlık tarihimizin hâlâ yeni vahşeti. İnsan bir milyon yıl kadar avcılık-toplayıcılık yaptı. Tarım yapabilmesi ve yerleşik yaşamaya başlaması ise sadece dokuz bin yıl önce gerçekleşti. Bunun yaklaşık ilk altı bin yılı hakkındaki antropolojik araştırmalarda, erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduklarına dair kanıt değerinde kayda değer bir ipucuna rastlanmadı... Buna karşılık anasoylu ailenin varlığına dair pek çok kanıt elimizin altında duruyor. Üç bin yıl kadar önce, yeryüzü efsanelerinde ilk defa anne katilliğinden, kız ve erkek kardeşler arasındaki düşmanlıktan söz eden hikâyeler ortaya çıktı. Bu, şu çok iyi bildiğimiz "uygarlığımızın" beşiği Yunan mitolojisidir. Anne katili Orestes ise o güne kadarki anaerkil değerler sistemi içinde yapılması en affedilmez ve akıl almaz olanı yaparak, yani karnından doğduğu, sütü ile beslendiği, koynunun kokusunda uyuduğu annesini, babasının intikamını almak üzere öldürerek erkek egemenliğinin kurulması uğruna kendini kurban etmiş oldu. Efsane şöyleydi: Orestes'in babası ve Troya savaşının kumandam olan kral Agamemnon'a bu savaştan önce eğer kızını kurban ederse savaşı kazanacağı söylenir. Bunun üzerine Agamemnon'un kızı İphigeneia'yı evlendireceği vaadiyle çağırtıp kurban etmek üzere öldürtür ve savaşa gider. Kızının evlendirilme vaadiyle kandırılıp bir savaşı kazanma tutkusu için kurban edilmesine engel olamayan anne Klytaimestra acı ve intikam duygularıyla kocasının savaştan dönmesini bekler. Agamemnon on yıl sonra savaşı kazanmış olmanın gururu içinde ülkesine döndüğü gece karısı tarafından öldürülür. Anasoylu akrabalığın egemen olduğu bir toplumsal yapıda bu haklı bir cinayetti. Çünkü anne kendi soyundan olan kızının intikamını almak için kendi soyundan olmayan kocasını öldürmüştü. Orestes ise babasının intikamını almak üzere kendi soyundan olan annesini öldürür. Orestes'in işi annesine göre çok zor olur bu yüzden. Annesi kocasını öldürdüğünde şöyle demiştir: "Kocamın ölü bedeni içeride yatıyor. Bunu yapan da bir annenin hakh elleridir." Vicdanı rahattır. Oysa Orestes annesini öldürmek için babasoyluluğunun simgesi olan tanrı Apollon'dan emir almasına rağmen defalarca tereddüte düşmüş ve bu görevden vazgeçmek istemiştir. Ama Apollon'un emri kesindir. Öldürülen babasının intikamını almalıdır. Zavallı Orestes'in içinden çıkamadığı durum şudur: Annesinin yanını tutup anaerkil öç alma yasalarını mı izleyecektir? Yoksa babasının soy zincirini korumak için annesini mi öldürecektir? Annesini öldürmek üzere kılıcını çıkardığında bile yüreğinde annesinin sıcaklığı vardır. Sonunda annesini öldürür öldürmesine ama bundan sonra etrafını saran korkunç hayaletler (yılan saçh intikam tanrıçaları) peşini hiç bırakmazlar. Tabiri caiz ise "kafayı yer" bir güzel... Kim bilir? Belki de erkeklerin şu meşhur "cinnet" geçirerek ailelerini doğrama hakları da Orestes'le başladı!.. Bu cinayet insanlık tarihinin dönüm noktalarından biridir. Baba - soylu erkek egemen toplumsal yapı, ana ile oğul arasındaki bu dramatik kopuşla tarih sahnesindeki yerini sağlamlaştırmış olmaktadır.

İnsanlık tarihinin son üç bin yılı boyunca anneler oğulları, kızkardeşler erkek kardeşleri, kadınlar kocaları, kız çocuklar babaları tarafından, toplumca hakh sayılan "namus" cinayetleriyle öldürüldüler. Erkek egemen ilkeler doğrultusunda "tanrı buyrukları" ile yakılarak. taşlanarak öldürüldüler. Erkek egemen toplumun kadınlarla hesaplaşması bununla da bitmedi. Kadınlar, çocuklarının yaşama haklarının da devlet "baba" ve evdeki babanın buyruğu ile ellerinden alınmalarına seyirci bırakıldılar. Toplumda o kadar "yoktular" ki... Çocuklarının ölüm kararını veren ve uygulayan bu "baba"lara duydukları nefret ve düşmanlığı ne kendilerine ne de topluma haykıramadılar çoğu zaman...

Orestes'in yaşadığı toprakların en yakın komşusu olan Anadolu'da erkek egemenliği üç bininci yılını büyük "zaferlerle" doldurmak üzere!... Son bir yıl içinde bu topraklarda; Urfa'da on dört yaşındaki kız çocuğu evinden kaçıp kaçıp dolaştığı için aynı yaştaki teyze oğlu tarafından mahallesinin meydanında, Gaziantep'in bir köyünde on altı yaşındaki bir genç kız, erkek egemen mülkiyet ilişkileri ve değerler istemine uygun olmayan bir biçimde, yani "evlilik dışı" aşık olup, sevişip, gebe kaldığı için kendinden bir yaş büyük erkek kardeşi tarafından köyün meydanında, İzmir'de 30'lu yaşlarındaki bir anne, kocasının oğluna verdiği emir ve görev doğrultusunda henüz sadece dokuz yaşında olan oğlu tarafından öldürüldü. Babalardan, erkek kardeş ve amcalardan oluşan aile meclislerinin kararlarıyla öz kızları yine kendi öz oğulları tarafından öldürülen anneler yeryüzünün en yaman çaresizliğini yaşadılar. Yine bu bir yıl içinde, bu topraklarda, çocukları devlet "baba" tarafından kaybedilen anneler çocuklarından bir haber alabilmek umuduyla kışın ayazı, yazın güneşi, polis sopası demeden her cumartesi öğlesi sokaklarda oturdular... Çocuklarının ölmüş bedenlerine razı oldular... Klytaimestra'ın sabrı ile!... Çocukları cezaevinde olan anneler çocuklarının hayatlarından endişe ederek, onların sağlıklı olup olmadıklarını öğrenebilmek, ölüm koşullarında yaşamalarını engellemek için günlerce beklediler cezaevlerinin ve devletin kapılarında... Onları saçlarından tutup yerlerde sürükleyenler o kadar yeryüzü egemeniydiler ki annelerinin ayağının altındaki cennet vaadi bile onların "cinnetini" engelleyemedi.

Erkek egemenliğinin üç bininci yılı dolmak üzere... Sınıflı toplumun inkar edilemez katkılarıyla gücüne güç katan bu vahşet düzeninin egemenleri, annelerin, kız kardeşlerin kanları ve gözyaşları ile dolu kadehlerini, kadınların ağıtları ve beddualarıeşliğinde kaldırabilirler "şerefe"!...

Hatice Kurtuluş

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

ajanda

Bu ay fazla seçeneğimiz yok. Ya sinema salonlarında film izleyeceğiz, ya gezilere katılacağız. Neyse ki, dopdolu bir eylül bizi bekliyor.

SİNEMA

Beyoğlu Sineması İkinci Yaz Şenliği'nde bu ay yer alan filmler:
6-12 Ağustos, *Babam İş Gezisinde*, Yön: E. Kusturica
7-13 Ağustos, *Doors*, Yön: O. Stone
8-14 Ağustos, *Arizona Rüyası*, Yön: E. Kusturica
9-15 Ağustos, *Yeraltı*, Yön: E. Kusturica
4-10-21 Ağustos, *Yağmurdan Önce*, Yön: M. Manchevski
5-17-22 Ağustos, *Katil Doğanlar*, Yön: O. Stone

1-18 Ağustos. *Otomatik Portakal*, Yön: S. Kubrick
2-19 Ağustos, *Olağan Şüpheliler*, Yön: B. Singer
3-11-20 Ağustos, *Postacı*, Yön: M. Radford
16 Ağustos, *Ulis'in Bakışı*, Yön: T. Angelopoulos

Evrensel Kültür Merkezi
1, 9, 19, 28 Ağustos, *Ağustos'ta Rapsodi* Yön: A. Kurosawa
2, 12, 21, 29 Ağustos, *Düşler*, Yön: A. Kurosawa
5, 14, 22 Ağustos, *Dersu Uzala* Yön: A. Kurosawa
7, 15, 23 Ağustos, *Raşhoman*, Yön: A. Kurosawa
8, 16, 26 Ağustos, *Mor Yıllar*, Yön: S. Spielberg
10 Ağustos, *Ana* Yön: W. Pudovkin
17 Ağustos, *Büyük Diktatör*, Yön: C. Chaplin

Son İmparator, Yön: B. Bertolucci
24 Ağustos, *Yedi Harikalar*, Yön: L. Wertmüller

GEZİ

Gezievi kuruldu
Gezievi çatısı altında, günübirlik geziler, iki günlük kamplı geziler, haftalık geziler düzenlenecek. Yamsıra, gezi kültürüne ilişkin birikim sağlamak üzere çeşitli çalışmalar yapılacak.
Adres: İstiklal Caddesi, 95/2, Beyoğlu, İstanbul.
Tel:0212. 245 50 86
Günübirlik geziler
3 Ağustos, Sülüklü Göl
4 Ağustos, B. Kumla Deresi
10 Ağustos, Erikli Yaylası
11 Ağustos, Poyraz Gölü
17 Ağustos, Serindere
18 Ağustos, Suludere
24 Ağustos, Çal Deresi
25 Ağustos, İnönü Yaylası
30 Ağustos, Kındıra Yaylası
31 Ağustos, Sansarak
Haftalık Geziler
3-11 Ağustos, Köprülü Kanyon
17-25 Ağustos, Kelebekler Vadisi

Fotoğrafevi
4 Ağustos, Sarıkayalar. Yalova
11 Ağustos, Manayır köyü, Dikenli
18 Ağustos, Maden Deresi, Adapazarı

25 Ağustos, Üvezpmar, Sudüşen Şelalesi
29 Ağustos-1 Eylül, Toros, Bolkar Dağları Trekking.
10-17 Ağustos, Kaçkar Yaylaları
10-18 Ağustos, Akdeniz Doğa Gezisi
17-25 Ağustos, Trans Kaçkarlar
17-25 Ağustos, Kayaköy fotoğraf kampı
Tel: 0212. 251 05 66, 245 40 08

Göçerler Fotoğraf Kulübü
3 Ağustos, Rumeli Feneri, Kilyos
4 Ağustos, Sudüşen Şelalesi
10-11 Ağustos, Ağva'da çadır kampı
17 Ağustos, Poyrazlar Gölü
18 Ağustos, Çalderesi Yürüyüşü
24-25 Ağustos, Delmece Yaylası çadır kampı
25 Ağustos, Erikli Yaylası, şelale yürüyüşü.

3-11, 17-25 Ağustos, 24 Ağustos-1 Eylul, Kaçkarlar
30 Ağustos Gezileri
1. Bafa Gölü-Heraklia Köyü. Tarih içinde yürüyüş.
2. Amasra, İnkum, Güzelcehisar. Yürüyüş ve deniz.
10-18 Ağustos, Barhal, Ayder geçişi
Yunanistan (Atina, Meteora, Volos 13-22 Eylül), Son başvuru 15 Ağustos, Tel: 0216.414 44 74 336 58 43

SEMİNER

3 Ağustos , Türkiye Solunun Eleştirel Tarihi. Hazırlayan ve Sunan: Tuncay Top.
18 Ağustos, IMF, Dünya Bankası ve Yapısal Uyum Programı. Hazırlayan ve Sunan: Seyfettin Bayar
Evrensel Kültür Merkezi'nde.

PANEL

31 Ağustos, Din ve Bilim Üzerine. Konuşmacılar, Hakkı Özdal, Eylem Ozçimen, Ümit Can. Yöneten, Ümit Can
Evrensel Kültür Merkezi'nde.

KONSER

4 Ağustos, Grup Yorum
11 Ağustos, Koma Agire Jiyan
25 Ağustos, Muammer Ketençoğlu
Evrensel Kültür Merkezi'nde.

PANO

• Osmanlı Türkçesi dersleri verilir. Metin çözümlemeleri yapılır.
Tel: 0212 245 00 43.

• Evde kazak örerek para kazanmak ister misiniz? *Pazartesi*'den Ayşegül'ü arayın.

• Merhaba, bizlerle ya ilk kez berabersiniz veya daha önce birlikte olduk.
Gayemiz Türkiye'de ilk kez kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı nda, kadın konusunda yazılı ve görsel belgeleri bir çatı altında toplamaktır. Buna bütün kadınların sahip çıkması ve desteklemesi gerekir diye düşünüyoruz. Sizlere ihtiyacımız var.
Vakfa nasıl katkıda bulunabilirsiniz?
Katkıda bulunmak isteyen herkes bunun için birçok yol bulabilir. Sizin azımsayabileceğiniz her küçük katkı, büyük bir hizmete dönüşebilir.
1. Vakfımızın "Gönüllü Çalışma Grupları"ndan birine katılabilirsiniz.
2. Basın ve yayın organlarında ve çevrenizde Vakfın tanıtımı için yardımcı olabilirsiniz.
3. Kitap, broşür, bildiri, gazete, dergi, bülten, afiş, küpür, fotoğraf ve tarihi değer taşıyan belgeleri, el yazmalarını, pankartları, filmleri, ses ve görüntü bantlarını, kartpostalları Vakfa bağışlayabilirsiniz. (Bunların kopyaları da olabilir)
4. Örneğin her ay veya yıl belirli bir miktar parasal bağış taahhüdünde bulunabilirsiniz.
5. Arsa, bina daire vb. gayrimenkullerinizi Vakfa bağışlayabilir veya intifa hakkı tanıyabilirsiniz.
6. Vakıf yaymlarına reklam verebilir ya da verilmesini sağlayabilirsiniz.
7. Vakıf binasında kullanılmak üzere makina, mobilya veya malzemeyi temin edebilirsiniz.
Vakfımız katkılarınızla büyüyecektir.
Etkinliğimize katıldığınız ve ilginiz için teşekkür ederiz.
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı
Adres: Fener Mahallesi, Fener PTT yanı, Vapur İskelesi karşısı Haliç, İstanbul.
Tel: 534 95 50, Fax: 523 74 08.

• Kadınların çoğu maddeye birlikte oldukları erkek aracılığıyla alışıyorlar.

• Türkiye'de madde ticaretinden kâr edenlerin, son el satıcıların çoğu erkek.

• Maddenin alınıp satıldığı, tüketildiği mekânların çoğu kadınlar için güvencesiz.

• Edebiyatıyla, müziğiyle madde alt kültürü dünyanın her yerinde erkekler tarafından üretilip iletiliyor. dolayısıyla kadınlar bu bilgiyi zor ediniyorlar, bu kültürün dışında bırakılıyorlar.

• Madde kullanan fahişe çok fakat madde temin etmek için fahişelik yapan kadın sanıldığından daha az. Ama gerek parasızlığa bir çare, gerekse bir suçlama olarak fuhuş, madde bağımlısı kadınların hep kapısında.

• Madde kullanmayı bıraksalar bile eski çevrelerine, ailelerine geri dönmek toplumsal yargılar nedeniyle kadınlar için daha güç.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre. (Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkın Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu) Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Talimhane, Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 256 28 59, 256 98 14-15
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.